

de Strandloper

55^e jaargang • nummer 1

maart 2023

Vereniging voor Natuur
& Vogelbescherming
Noordwijk

foto: Jan Hendriks

Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk

Bestuur

G.J.A. de Croock (Gab), voorzitter, Marinus Poststraat 26, 2235 XE Valkenburg ZH 0641462765
voorzitter@strandloper.nl

H. Oltheten (Hanneke), secretaris, Bronckhorststraat 67, 2201 KV Noordwijk 0612469065
secretaris@strandloper.nl

R.F.M. Sluijs (Robert), penningmeester, 0647114354, penningmeester@strandloper.nl

A. Marijnīs (Annelies), 071-4025425

S. van der Meij (Sam), Voorhousterweg 75a, 2231 ND Rijnsburg spardrop@gmail.com

A.C. de Willigen-Lindhout (Annet), Albert Plesmanlaan 22, 2171 RE Sassenheim annetdewilligen@live.nl

J. Scholten (Johan), Kerkstraat 64, 2211 RL Noordwijkerhout jenjscholten@ziggo.nl

Ledenadministratie

Contributie € 10,- (minimaal) per jaar.

Rekeningnummer: NL39INGB0002573795 t.n.v. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.

Bij de eerste Strandloper van het nieuwe jaar wordt een verzoek tot contributiebetaling meegestuurd.

Adreswijzigingen en aanmelden nieuwe leden: R.F.M. Sluijs, 0647114354, penningmeester@strandloper.nl

De Strandloper

De Strandloper is het kwartaalblad van de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.

Oplage: 610 exemplaren.

De redactie bestaat uit: H. de Bruijn, C. Erkelens, G. Hageman, W.J. Kuijper en C.M.J. Verweij.

Inleveren kopij: Stakman Bossestraat 68, 2203 GL Noordwijk

of via E-mail: keeserkelens@hotmail.com of redactie@strandloper.nl

Homepage vereniging: <https://www.strandloper.nl>

Het laatstverschenen nummer van de Strandloper en oude nummers zijn ook te downloaden vanaf onze website en in te zien op natuurtijdschriften.nl

Jan Verwey Natuurcentrum

Het Jan Verwey Natuurcentrum is gevestigd in de bibliotheek van Noordwijk, Zilverschoon 20, 2201 SX Noordwijk. Onze uitgebreide natuurbibliotheek, die regelmatig wordt aangevuld met nieuwe uitgaven, heeft hier ook een plaats gekregen. Informatie over de natuur in en rond Noordwijk wordt gegeven met behulp van informatiepanelen en informatieve stands.

Voor groepsbezoek (schoolklassen en dergelijke) is het centrum het gehele jaar geopend. Contactadres: janverweycentrum@strandloper.nl

Het Natuurcentrum is verder geopend tijdens de inloopochtenden op iedere eerste zaterdag van de maand tussen 10.00 en 12.00 uur. Zie hiervoor ook de activiteitenagenda.

De Strandloper wordt gedrukt op FSC® gecertificeerd papier.

ISSN: 2589-2762 print

ISSN: 2589-2770 online

Sluitingsdatum inleveren kopij voor De Strandloper 55e jaargang nummer 2: zondag 14 mei 2023

Niets uit dit tijdschrift, met uitzondering van korte citaten, mag worden gereproduceerd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in welke vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van het bestuur van de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk

Inhoud:

Voorplaat: Sperwer, <i>Jan Hendriks</i>	pag. 1
Activiteitenagenda, <i>Bestuur</i>	pag. 4
Bestuursmededelingen en uitnodiging jaarvergadering, <i>Hanneke Oltheten en Gab de Croock</i>	pag. 5
Jaarverslag VNVN 2022, <i>Hanneke Oltheten, Gab de Croock en Robert Sluijs</i>	pag. 9
Waddenweekend 2023, <i>Gab de Croock en Jos Zonneveld</i>	pag. 12
Jaarverslag Paddenstoelenwerkgroep, <i>Arie Dwarswaard en Edwin Maassen</i>	pag. 13
Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek, <i>Jelle van Dijk</i>	pag. 15
<ul style="list-style-type: none"> • Erwin Kompanje 2022. De houtsnip. • Niels van Duivendijk & Marc Guyt 2022. Handboek Europese vogels • Andere vogelgidsen	
Een BMP kavel 50 jaar later, <i>Gab de Croock</i>	pag. 17
Bijzondere flora in de Duin- en Bollenstreek in 2022, <i>Jelle van Dijk</i>	pag. 19
10 jaar Broedvogelinventarisatie Langeveld, <i>Gab de Croock</i>	pag. 22
Broedvogelinventarisatie Luchter Zeeduinen-Zuid 2022, <i>Marinka Onderwater en Corline de Groot</i>	pag. 24
Galerie "Gevleugelde vrienden", <i>Jaap Deelder</i>	pag. 26
Broedvogelinventarisatie AWD Vinkenbaandriften 2022, <i>Jaap Vink</i>	pag. 28
Broedvogelinventarisatie AWD Gijs Kokkieshoek 2022, <i>Marinka Onderwater, Edgar de Vries en Jan Jacobs</i>	pag. 29
Broedvogelinventarisatie AWD Hoekgatterduin Schrama 2022, <i>George Hageman, Leo Schaap en Jaap Deelder</i>	pag. 31
Broedvogelinventarisatie AWD Zwartevelde 2021 en 2022, <i>Peter de Jong en Tom van den Boomen</i>	pag. 33
Broedvogelinventarisatie AWD Wolfsveld-West 2022, <i>Jaap Eisenga, Wim Plaatzer en Koene Vegter</i>	pag. 36
Broedvogelinventarisatie AWD de Westhoek 2022, <i>Hugo Langezaal</i>	pag. 38
Broedvogelinventarisatie AWD Boeveld-West 2022, <i>Joost van der Sluijs</i>	pag. 40
Broedvogels in AWD-zuid sterk achteruitgegaan, <i>Leo Schaap</i>	pag. 42
Waarnemingen oktober november december 2022, <i>Peter Spierenburg</i>	pag. 44

Bij de voorplaat:

Sperwer, foto: Jan Hendriks

Bij veel roofvogels is het mannetje iets kleiner dan het vrouwtje, maar bij de Sperwer is dat verschil in grootte heel opvallend. Het kleine mannetje is zeer behendig en snel en vangt vooral kleine zangvogels zoals Huismus, Vink en Koolmees. Het vrouwtje jaagt op grotere prooien zoals Spreeuw, Merel en Turkse Tortel. Hierdoor zijn veel vogels een potentiële prooi voor een sperwerpaar. Dat is ook wel nodig wil je de vier tot zes jongen op het nest vliegvlug krijgen.

Omdat in de winter veel kleine vogels de voederplaatsen in de dorpen opzoeken, wagen Sperwers zich in die tijd regelmatig tussen de huizen omdat daar veel prooidieren te vinden zijn. Dat gaat ook wel eens mis. Zo vloog een sperwervrouwtje zich eens te pletter tegen onze kamerruit in een poging een Turkse Tortel te grijpen.

Op 8 januari 2016 bezocht een sperwermannetje de tuin met voersilo van Jan Hendriks in Boerenburg. Op de website van www.strandloper.nl schreef Jan indertijd:

"Het was echt genieten om te zien hoe Putters, Vinken, Kepen, Groenlingen en Sijsjes iedere dag hun graantje mee pikten. Tot de dag waarop ik een tik tegen de ruit hoorde. Toen ik ging kijken, zag ik dat een sperwerman een Sijs aan het plukken was. De dagen daarna kwam hij regelmatig langs om een nieuw slachtoffer te maken. De foto toont hem toen hij na een mislukte poging op de silo ging zitten, wachtend of er wellicht toch nog iets van zijn gading langs zou komen. Hoewel natuurlijk ook een Sperwer moet eten, kon ik het toch niet langer over mijn hart verkrijgen daaraan mee te werken en heb ik de silo verwijderd." Als broedvogel heeft de Sperwer het moeilijk. Sinds Haviken zich in onze omgeving als broedvogel hebben gevestigd (duinen, Offem, Leeuwenhorst) is een broedgeval van de Sperwer een bijzonderheid geworden. Het zijn vooral de jonge vogels op het nest die door de Havik worden gegrepen. Dat lot treft ook andere soorten zoals Boomvalk, Buizerd en Ransuil.

Gelukkig zijn er nog wel Sperwers te zien tijdens de najaarstrek in oktober en november. Ook als wintergast kun je zo maar een Sperwer tegen komen, zoals deze foto mooi laat zien.

Jelle van Dijk

Activiteitenagenda voorjaar 2023

Inloopochtenden

Iedere 1^e zaterdagochtend van de maand van 10.00 tot 12.00 uur in het Jan Verwey Natuurcentrum, Zilver Schoon 20, Noordwijk
Zaterdag 1 april
Zaterdag 6 mei
Zaterdag 3 juni

Jeugdnatuurclub

De activiteiten van de Jeugdnatuurclub zijn bestemd voor kinderen van 6-12 jaar, tenzij anders vermeld. Je hoeft geen lid te zijn. Deelnemen is mogelijk na aanmelden via het e-mailadres: jeugdnatuurclub@strandloper.nl Je krijgt een e-mail ter bevestiging. In verband met de maximale groepsgrootte is het helaas niet mogelijk deel te nemen zonder aanmelding vooraf! Tijdens de activiteiten worden soms foto's gemaakt, bedoeld voor publicatie op de website of in de Strandloper. Als u er bezwaar tegen heeft dat uw kind herkenbaar in beeld komt, gaarne melden aan de fotograaf.

Er worden weer **inloopmiddagen** georganiseerd: zaterdag 1 april over schelpen en 3 juni over dieren sporen.

Aanmelden is niet nodig.

Sjors Sportief activiteit op zaterdag 18 maart: [uilenballen pluizen](https://www.sjorssportief.nl/activiteit/274335/uilenballen-pluizen) om 10.30 en om 12.30 in het Jan Verweij Natuurcentrum, aanmelden via Sjors Sportief <https://www.sjorssportief.nl/activiteit/274335/uilenballen-pluizen>

Excursies

Het algemene e-mailadres voor informatie over of aanmelden voor de excursies is: excursies@strandloper.nl. Bij auto-excursies wordt ervan uitgegaan, dat de chauffeurs een inzittenden-verzekering hebben. Tijdens excursies worden vaak foto's gemaakt, die gepubliceerd worden op de website en in de Strandloper. Als u er bezwaar tegen heeft om herkenbaar in beeld te komen, wilt u dit dan aan de fotograaf melden?

Landgoed Elswout – foto: Frank-Peter Scheenstra

Wandeling landgoed Elswout

Zondag 23 april 2023 Tijd: 08.00 – 12.00u

Plaats: vertrek vanaf de parkeerplaats Duinwetering.

Landgoed Elswout bij Overveen staat bekend om zijn prachtige aanleg met slingerende paden, fraaie waterpartijen en rustieke bruggetjes. Bij floristen is dit gebied populair

vanwege de vele stinzenplanten, maar ook wat zangvogels en spechten betreft, is er veel te zien (en te horen).

Opgeven bij Frank-Peter Scheenstra (0252-377733) of via excursies@strandloper.nl.

Purperreiger Zouweboezem - foto: Jos Zonneveld

Vogels in de Zouweboezem bij Ameide

Zaterdag 20 mei 2023 Tijd: 08.00 – 16.00u

Plaats: vertrek vanaf de parkeerplaats Duinwetering

De Zouweboezem is een bijzonder rijk moerasgebied wat vogels betreft. Zo broeden hier Purperreiger, Zwarte Stern en Bruine Kiekendief. Het gebied is ook rijk aan zangvogels als Rietzanger, Kleine Karekiet en Cetti's Zanger. Opgeven bij Jos Zonneveld (tel.0622017081) of via excursies@strandloper.nl.

Coepelduynen Klein steentijm - foto: Jelle van Dijk

Planten in de Coepelduynen

Vrijdag 23 juni 2023 Tijd: 19.00 – 21.00u

Plaats: begin wandelpad Boerhaaveweg, Noordwijk aan Zee.

Na het verschijnen van het boek "Coepelduynen op de kaart" in november 2022 (zie de recensie in de Strandloper van december 2022) bestaat nu de gelegenheid daadwerkelijk kennis te maken met de rijke flora van dit zogenaamde zeedorpenlandschap. Hopelijk wordt de zomer van 2023 vooraf gegaan door een regenrijk voorjaar! Opgeven bij Jelle van Dijk (071-3610833) of via excursies@strandloper.nl.

Waddenexcursie Ameland

Eindelijk kunnen we na drie jaar weer een Waddenweekend aankondigen.

Voor het weekend van **8 t/m 10 september 2023** hebben

we de groepsaccommodatie “Zonnedauw” op Ameland besproken. <https://zonnedauwameland.nl/>
Voor diegenen die mee willen, blokkeer dit weekend alvast in de agenda.

De kosten bedragen €125,-

Diegenen die niet kunnen wachten, kunnen zich al opgeven bij: excursies@strandloper.nl.

Graag het verschuldigde bedrag overmaken op rekeningnummer NL39INGB0002573795 t.n.v.

Vereniging v Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk met de vermelding “Ameland”.

Zie voor meer informatie de aankondiging in deze Strandloper.

Lezingen

Elke laatste vrijdag van de maand in voor- en najaar vindt een lezing plaats in het Jan Verwey Natuurcentrum, adres: Zilverschoon 20. Voor de vaste vrijdagavondlezingen geldt: De toegang is gratis. De zaal gaat open om 19:30 uur. Vol = vol. Reserveren is niet mogelijk. Kom op tijd! Na de ALV op 31 maart zal **Hein Verkade** een lezing houden over de geschiedenis van **gierzwaluwstellingen in Noordwijk**.

De onderwerpen voor de lezingen op 29 september, 27 oktober en 24 november worden in de volgende Strandloper gepubliceerd.

Bestuursmedelingen

OPROEP: Wij zijn op zoek naar een nieuw bestuurslid! Heb jij interesse of vragen hierover, neem contact op met Hanneke Oltheten, secretaris@strandloper.nl.

In december heeft het bestuur samen met Leo Schaap, en met Marion Bilius namens Stichting Duinbehoud en Bart Noort namens Stichting Zoogdierenwerkgroep Zuid-Holland een uitgebreide reactie op **het projectplan uitbreiding Atlantikwall museum** gestuurd aan het bestuur van het Atlantikwall museum. Wij wachten nog op een reactie.

Het **beheerplan groen 2023-2027** van de gemeente Noordwijk is verschenen op de website van de gemeente Noordwijk. Hier heeft het bestuur een reactie op gestuurd, waarin wij vragen om budget vrij te maken om actief invulling te geven aan de duurzaamheids-, klimaats-, en biodiversiteitsopgave. (<https://noordwijk.bestuurlijkeinformatie.nl/Reports/Document/e5c701d6-409e-4d8a-9440-deeaf51bc96e?documentId=7961b430-e9ee-45ed-8730-b863fed71e5c>).

Er is een bevestiging van ontvangst en verspreiding gekomen. Wij zijn benieuwd of de gemeente er ook daadwerkelijk iets mee gaat doen.

Het bestuur heeft besloten om in eigen beheer **een boek over de Noordduinen** te gaan uitgeven, het gebied vanaf de Schoolstraat tot aan de Langevelder Slag. Iedereen die fotomateriaal of interessante informatie over dit gebied heeft, neem contact op met een van de leden van de redactiecommissie (Gab de Croock, Jelle van Dijk en Wim Kuijper).

Er is overleg geweest met de **wijkverenigingen Vinkeveld en Boerenburg** en dat lijkt nu zijn vruchten te gaan afwerpen: voor Vinkeveld ligt er een concreet plan waar de gemeente aan meewerkt. Voor Boerenburg zal de woningbouwvereniging nog bij de plannen betrokken moeten worden.

Op 8 januari was er voor het eerst na 2 jaar Coronamaatregelen een goed bezochte **nieuwjaarsreceptie** in het Jan Verweij Natuurcentrum. De voorzitter hield een met beeldmateriaal ondersteunde presentatie met de belangrijkste speerpunten van het afgelopen jaar. Daarna was er voldoende gelegenheid om elkaar te spreken.

Een heel nieuwe activiteit op 20 januari: **de natuur pubquiz**, georganiseerd door Robert Sluijs en Paulette.

De winnaars van de eerste natuur pubquiz – foto: Gab de Croock

Een daverend succes, voor herhaling vatbaar. Er waren maar liefst 9 teams die het tegen elkaar opnamen. Wat weten wij allemaal weinig van sporen! Uiteindelijk ging het team van Staatsbosbeheer er met de hoofdprijs vandoor.

Ook de **lezing van Fred Koning** over de Bosuil in een veranderend Duinlandschap trok veel (90!) bezoekers. Een prachtig verhaal over 60 jaar onderzoek bij de bosuilenpopulatie in de AWD.

Bosuil - foto: Fred Koning

Op 8 februari had Leo Schaap **de startbijeenkomst voor de BMP-ers** georganiseerd. Leo liet een aantal trends door de jaren heen zien in de broedvogelpopulatie en Jan-Willem Vergeer van SOVON gaf uitgebreide informatie over de nieuwe telrichtlijnen van SOVON. De nieuwe handleiding staat op de site van SOVON (<https://pub.sovon.nl/static/publicaties/Handleiding-BMP-en-kolonievogels-2023-LR.pdf>).

Verslag excursies

Delta Excursie – foto: George Hageman

Excursie Noordelijke Deltagebied 29 december

Ondanks harde wind en buien waagden 21 liefhebbers het toch om mee te gaan naar Zeeland. De eerste etappe bracht ons naar de buitenhaven van Stellendam. In de haven zwommen Meerkoeten, Krakeenden, 4 Middelste Zaagbekken, enkele Futen en een Dodaars, Scholeksters en Tureluurs.

Langs de Romeinseweg bij Goedereede waren kleine aantallen Grauwe Gans, Kolgans, Brandgans, Rotgans en Grote Canadese Gans te zien. Daarbij liepen ook tientallen Wulpen en een groep Holenduiven. Aan de noordrand van Ouddorp waren 2 Koereigers druk aan het foerageren. Bij de Brouwersdam waren slechts enkele Futen, een verre Kuifduiker en een Alk te zien. Wel lieten de steltlopers langs de dam zich goed bekijken: Scholekster, Steenloper, Paarse Strandloper, Kanoet, Wulp en Drieteenstrandloper. Onze poging om bij Renesse de Grijze Wouw te zien, mislukte helaas. De teleurstelling was even later verdwenen toen we bij de Stompe Toren 3 Grote Sterns boven de Oosterschelde zagen foerageren.. Verder zagen we in de inlagen veel Brandganzen, een Lepelaar en enkele Wulpen.

In de Prunjepolder met de aangrenzende inlagen waren tientallen Kluten, duizenden Goudplevieren en honderden Kieviten te zien. In een van de inlagen zagen we 2 Zwarte Zwanen, 4 Kleine Zilverreigers en 17 Lepelaars. Verder veel Kuifeenden, Smienten, Wintertalingen en enkele Slobeenden. In de buurt van Zonnemaire werden we verrast door een prachtige groep zwanen bestaande uit 11 Wilde en 26 Kleine Zwanen, op korte afstand van de weg. Bij de zwanen waren tientallen Toendrarietganzen en Grauwe Ganzen te zien.

Bij het Dijkwater een groep van ruim 200 Wilde Eenden, enkele Futen, een Geoorde Fuut, een paartje Tafeleenden en tientallen Kuifeenden. Op enige afstand konden we ook een Buizerd en een Blauwe Kiekendief zien jagen. Verrassend was de Zwartkopmeeuw in tweede winterkleed, die pal over onze hoofden passeerde. De excursie kwam ten einde bij de Grevelingendam, waar Rotganzen, Rosse Grutto's, enkele Zilverplevieren en 3 Geoorde Futen werden gezien.

Wandeling Amsterdamse Waterleidingduinen

21 januari

Om 09.00u hadden zich op de parkeerplaats bij ingang Pannenland 21 deelnemers voor de duinwandeling verzameld. De deelnemers werden in twee groepen verdeeld.

Hieronder volgt een verslagje van wat de groep onder leiding van Jelle van Dijk beleefde.

Na het passeren van het toegangshek sloegen we linksaf. Bij de langelaan met uitzicht op Huis te Vogelenzang volgde een korte toelichting op de geschiedenis van dit landgoed, al twee eeuwen in het bezit van de familie Bannaart. Langs knoestige Grove dennen en laag uitgesteelde Zomereiken bereikten we de kop van het Oosterkanaal.

Klakekster – foto: Jos Zonneveld

Op het pad door het Zegveld werd gevraagd om goed uit te kijken naar een Klapekster. Dat lukte niet in het Zegveld, maar wel even later dichtbij de Ome Janneberg in het Palmveld. In de schuilhut bij de kruising met de Duinpanweg hielden we een koffiepauze. Van hier was het maar enkele stappen naar het brede Kromme Schusterkanaal, een mooie plek om Brilduikers en Grote Zaagbekken te zien. Via smalle paden en een bruggetje bereikten we het uitkijksduin aan de zuidrand van de Zwanenplas. Helaas waren hier geen Krooneenden en ook geen Wilde Zwanen te zien. Wel waren er veel Kuifeenden en Tafeleenden aanwezig.

Via de weg langs het Rechte Schusterkanaal bereikten we de weg door het Zwarte veld. Daar zagen we twee zwanen die weigerden hun kop te laten zien. Maar dit veranderde toen er een Wilde Zwaan aan kwam vliegen en bij dit duo neerstreek. De koppen kwamen uit de veren en de vleugels

IJsvogel – foto: George Hageman

werden dreigend opgebeld. Duidelijke Knobbelzwanen dus.

Vanaf de weg door het Zwarteveld heb je ook zicht op de noordpunt van de Zwanenplas. Hier zwommen op korte afstand 12 Krooneenden en 8 Slobeenden. Op de terugweg langs het kanaal dat het gezuiverde rivierwater naar het infiltratiegebied voert, bleek een IJsvogel te zitten. Over belangstelling van vogelfotografen had deze IJsvogel niet te klagen! Omstreeks 12.15u waren we terug op de parkeerplaats

Hieronder het verslagje van wat de groep van Frank-Peter Scheenstra beleefde.

Wij liepen eerst de Pannelandeweg af en kwamen langs de ring in de boom waar vroeger het paard van de schelpenkar werd vastgezet, omdat hij de volle kar niet in een keer de heuvel over kon trekken. Hier hoorde we de Boomkruiper en bij de start had de Boomklever al het voorjaar in zijn bol, evenals de Grote Bonte Specht. In het Nieuwe kanaal zwommen 3 Brilduiker vrouwtjes en in het kanaal ten westen hiervan een paartje. Tevens een Grote Zaagbek in het infiltratiekanaal, wat duidelijk hoger ligt dan de andere kanalen.

Vervolgens gingen wij het eiland van Rolvers op waar geen paden zijn en het moeilijker oriënteren was door de nevel die daar nog hing. Door de Strontigepan, die zijn naam te danken heeft aan de roodbonte koeien die hier vroeger graasden, kwam de zon er prachtig doorheen. Begrazing in het duin is gestopt, omdat er anders met de vele Damherten helemaal niet veel meer overblijft. Dit hele gebied wat vroeger Northgo of Noord-Gouw heette, deed zijn naam eer aan door de gelijkenis met de Shire (Gouw) uit the Lord of the Rings. Bij de noordkant van de Zwanenplas meteen vele paartjes Krooneenden, Slobeenden en Tafeleenden. Langs de plas lopend nog een Torenavalk, een Buizerd en het geluid van een Waterral. Plots landde er een Wilde Zwaan midden in de plas die we uitgebreid konden bekijken. Van de berg van het Westend

konden wij in de verte in het kanaal ook het paartje Knobbelzwanen met de Wilde Zwaan ernaast zien. Op de kop van het Kromme Schusterkanaal van dichtbij een Brilduikermannetje in vol ornaat. Op de terugweg door het op een savanne lijkende Zegveld nog Gaai en Staartmeesjes. De strandwal met de oude beuken en eiken, langs het hek op de grens met het Engelse bos, associeer ik altijd met een 'Wipneus-en-Pimlandschap' van de gelijknamige kinderboeken. Omstreeks 12:30u waren wij terug op de parkeerplaats.

Verslag van de excursie naar Polder Zeevang en de Vooroever bij Wervershoof op 19 februari: zie de website: www.strandloper.nl.

Jeugd natuurclub

Er zijn veel aanvragen van scholen voor activiteiten van de jeugdnatuurclub. Dat betekent veel werk voor de educatieve werkgroep. Gelukkig hebben zich twee vrijwilligers gemeld die willen helpen bij de activiteiten: Claire Schaap en Marian van Zijderveld. Meer vrijwilligers zijn altijd welkom! Annet de Willigen, jarenlang de drijvende kracht achter de educatieve werkgroep, is gestopt. Er zijn twee nieuwe leden voor de educatieve werkgroep: Jenny Eitelberg en Inge de Vroomen. Annet blijft wel doorgaan met haar bestuursfunctie. Struinen in de duinen op 12 november is door het geringe aantal aanmeldingen niet doorgegaan. In november zijn er drie groepen kinderen in het Natuurcentrum geweest om uilenballen uit te pluizen: 36 kinderen via Sjors Sportief, 42 kinderen van de Hofvenneschool en 9 kinderen van de Natuurwacht Sassenheim. En nog is de voorraad braakballen niet op, maar er kunnen altijd (ingevroren!) braakballen gebracht worden.

Wandeling AWD – foto: Carolien Asberg

Uitnodiging tot deelneming aan de Algemene Ledenvergadering , te houden op vrijdag 31 maart 2023 om 20.00 uur

Op 31 maart zal de Algemene Ledenvergadering plaatsvinden in het Jan Verweij Natuurcentrum, Zilverschoon 20 te Noordwijk. Alle leden zijn van harte welkom. De vergaderstukken worden gepubliceerd op de website.

Na de vergadering zal Hein Verkade ons meenemen in de geschiedenis van gierzwaluwinventarisatie in Noordwijk.

De avond wordt afgesloten met een borrel.

Agenda ALV 31 maart 2023:

- Opening en vaststellen agenda
- Mededelingen van de voorzitter
- Notulen algemene ledenvergadering maart 2022 zie onze site <https://www.strandloper.nl/strandlopers/Notulen-jaarvergadering-2022.pdf>
- Jaarverslag 2022 (zie deze Strandloper pagina 9)
- Financieel jaarverslag 2022 (zie deze Strandloper pagina 11)
- Verslag kascommissie
- Benoeming kascommissie 2024
- Begroting 2023 zie onze site: <https://www.strandloper.nl/over-vnvn/anbi-informatie/>
- Rooster van aftreden bestuursleden: Johan Scholten en Robert Sluijs beiden herkiesbaar, Sam van der Meij is niet herkiesbaar; benoeming nieuw bestuurslid
- Wat verder ter tafel komt
- Rondvraag en Sluiting

**Vereniging voor Natuur
& Vogelbescherming
Noordwijk**

Jaarverslag VNVN 2022

In 2022 konden de meeste activiteiten van de VNVN weer doorgaan, na 2 jaar van coronamaatregelen. Alleen de nieuwjaarsborrel, de bestuursvergadering en de inloopochtend in januari konden niet doorgaan.

Vanwege ziekte is Annet de Willigen vanaf juli tijdelijk uitgevallen als bestuurslid. Nel Nooijen heeft voor haar waargenomen en zal dit in 2023 ook nog enige tijd doen, totdat Annet voldoende hersteld is om haar bestuurstaken weer op te pakken.

Leden

Het ledenaantal is ongewijzigd: 670

Inloopochtenden JVNC

Behalve in januari konden alle inloopochtenden doorgaan.

De algemene ledenvergadering

De ALV in maart kon voor het eerst in 2 jaar weer in het JVNC gehouden worden. Het bestuur is niet gewijzigd. Het verslag van de ALV 2022 vindt u op pagina 8 van deze Strandloper.

Jan Verweij Natuurcentrum

Er is een nieuwe beamer voor de lezingenzaal gekomen en de wifi is verbeterd.

Cursussen

In 2022 heeft Dineke Kistemaker een goed bezochte vogelzangcursus gegeven en met hulp van een groot aantal leden hebben de cursisten tijdens 3 excursies in de praktijk kunnen oefenen. Dit heeft nieuwe leden en een aantal nieuwe BMP-ers opgeleverd!

Op 12 februari is er een cursus botanisch tekenen georganiseerd waar 12 leden aan hebben deelgenomen. Sam van der Meij heeft de training akkervogelbescherming van de Vogelbescherming gevolgd.

Jeugd natuurclub

De educatieve werkgroep heeft een erg druk jaar achter de rug. Het was goed te merken dat de scholen na de coronajaren er graag met de kinderen op uit wilden. Uilenballen pluizen is een gewilde activiteit. Ook de excursies naar de duinen en slootjes zijn populair bij de scholen. Via Sjors Sportief zijn er zowel in het voorjaar als in het najaar goed bezochte uilenballen pluizen middagen geweest. Via de website "Verwonder om de hoek" wisten scholen uit Leiden, Leiderdorp, Lisse en Noordwijk de jeugd natuurclub te vinden. En zoals ieder jaar is ook dit jaar weer de jeugd natuurwacht Sassenheim uilenballen komen pluizen. Alles bij elkaar opgeteld heeft de educatieve werkgroep dit jaar 361 kinderen bediend met bovengenoemde activiteiten.

Het herfstnatuurspel, de 45^e editie dit jaar, was weer een succes. Precies 248 kinderen en 200 (groot)ouders hebben dit jaar meegedaan.

Het Strandlopertje: In groep 6 van de basisscholen in de gemeente Noordwijk zijn dit jaar 460 Strandlopertjes uitgedeeld.

Jeugdexcursies: Aan het strandjuttten op 19 maart hebben 19 kinderen deelgenomen. Op 31 mei is er een bosexcursie geweest. Aan de excursie op zoek naar de zeediertjes op 27 augustus hebben 30 kinderen deelgenomen. Bij de vleermuizenexcursie op 10 september waren 12 kinderen aanwezig. De verslagen van de jeugdexcursies zijn gepubliceerd op de website en in de Strandlopers.

Avondwandeling Offem – foto: George Hageman

Excursies 2022

De excursiecommissie kon in 2022 weer helemaal los gaan. Hieronder volgt een opsomming van de excursies. De verslagen zijn gepubliceerd in de Strandloper en op de website.

Luchterduinen 29 januari: 18 deelnemers
Driemanspolder 26 februari: 12 deelnemers
Poelgeest 12 maart: 13 deelnemers
Kasteel en bos Keukenhof 9 april: 16 deelnemers
Avondwandeling Offem 6 mei: 50 deelnemers (allemaal leden!)
Nachtegaalzang 14 mei: 15 deelnemers
De Blink 4 juni: 30 deelnemers
Hondsbosse Zeewering en Zwanenwater 9 juli: 12 deelnemers
Weekend Lauwersmeer 19-21 augustus: 19 deelnemers
IJmuiden en Kennemerstrand 18 september: afgelast
Euro Bird Watch 1 oktober: 5 deelnemers
Vogels in Flevoland 20 november: 20 deelnemers
Vogels in Deltagebied 29 december: 21 deelnemers

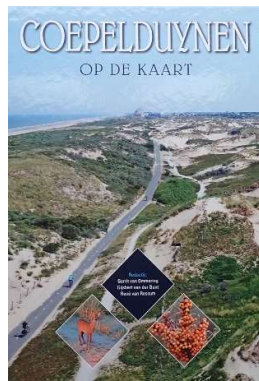
Lezingen

In 2022 zijn er 5 lezingen geweest:
Merijn Loeve over meeuwen op 25 februari, Hein Verkade op 25 maart over 50 jaar trektellen; Chris Turenhout over de invloed van het klimaat op de vogels op 30 september; Tom Versluijs over de Drieteenstrandloper op 28 oktober; Gerrit Jan Klop over Suriname op 25 november.

Boeken

Eind 2022 is het boek "Coepelduynen op de kaart" verschenen, waaraan een groot aantal leden een inhoudelijke bijdrage heeft geleverd (zie recensie door Jelle van Dijk in Strandloper 2202-04).

Subsidies

De VNVN heeft een bijdrage geleverd aan de huiszwaluwentil die bij een particulier in de Zilk is geplaatst. Het is spannend wat dit het komend jaar aan broedgevallen gaat opleveren. Er zijn geen andere aanvragen voor subsidie van natuurinclusieve maatregelen binnen gekomen.

Broedvogels op de webcam

Ook dit voorjaar hebben wij via de website weer kunnen genieten van het wel en wee van de broedende Slechtvalken in de toren bij Leeuwenhorst. Nieuw waren de Gierzwaluwen die bij Hein Verkade op zolder gebroed hebben en de Torenavalken die bij George Hageman 4 jongen hebben grootgebracht.

Verslagen van de werkgroepen

Broedvogelinventarisaties 2022

Ook in 2022 werd een groot aantal broedvogelinventarisaties uitgevoerd door leden van onze vereniging. De volgens Sovon normen uitgevoerde BMP projecten worden gebruikt voor landelijke en regionale onderzoeken en trendberekeningen van broedvogels. In de Noordwijkse duinen waren 33 leden van onze vereniging als onderzoeker actief. Van de Boswachterij Noordwijk werd 520 ha onderzocht, van het Zuid-Hollands Landschap 81 ha en van de zuidelijke Amsterdamse Waterleidingduinen 300 ha. De verslagen van de inventarisaties zijn in de Strandlopers van december 2022 en maart 2023 gepubliceerd. Daarnaast werden ook de Coepelduynen onderzocht, maar in dit geval onder auspiciën van de Vogelwerkgroep Berkheide. Naast genoemde gebieden zijn onze leden ook actief op percelen elders in de bollenstreek zoals Patrijzen-, Gele Kwikstaarten- en Boerenzwaluwenonderzoek op diverse bollenpercelen en inventarisatie Golfbaan Tespelduyn.

Mossenwerkgroep Hollands Duin 2022

In het jaar 2022 heeft de mossenwerkgroep de planning van studieavonden en excursies gebaseerd op de cijfers van de aantallen coronavirusdeeltjes in het rioolwater van Leiden, Noordwijk en Oegstgeest. Door het jaar heen en als gevolg daarvan moest er afgeweken worden van het gebruikelijke schema winter/zomer. Zo konden er tóch excursies gehouden worden in Zuidwijk (Wassenaar), Wassergeest (Lisse) en in Zegersloot en het Windepad (Alphen a/d Rijn), plus vier studieavonden in het Jan Verwey Natuurcentrum te Noordwijk. Alleen de avond van februari moest vanwege de ongunstige cijfers afgelast worden. Uit veiligheidsoverwegingen is de deelname aan

de activiteiten beperkt tot de leden van de Mossenwerkgroep. De gunstige coronaontwikkeling in oktober en november echter maakten het mogelijk een nieuwe deelnemer uit te nodigen die al maandenlang 'in de wacht' stond. De meest bijzondere vondst van dit jaar: Bolrond muisjesmos (*Grimmia orbicularis*), gevonden door Jelle van Dijk, bij Zandvoort, en nader bekeken op de laatste studieavond.

Bolrond muisjesmos met sporenkapsels 21 november 2022 – foto: Jelle van Dijk

Paddenstoelenwerkgroep (Voor het uitgebreide verslag: zie pagina 14 van deze Strandloper)

De werkgroep groeit, en dat al een paar jaar. Inmiddels telt de werkgroep veertien leden en dat is reden om een ledenstop in te stellen.

In 2022 is de werkgroep acht keer op pad geweest in zeven gebieden. In totaal zijn er 240 soorten gevonden. Naast de maandelijkse excursies zijn twee leden van de werkgroep in 2021 begonnen met het inventariseren van paddenstoelen op de Noordwijkse Golfclub.

Bibliotheek

Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek in 2022: Verschenen of verdwenen: Meeuwen van Europa, Noord-Afrika en het Midden-Oosten; Sinagote, het levensverhaal van een Lepelaar; De ontdekking van de natuur. De ontwikkeling van biodiversiteit in Nederland van ijstijd tot 21ste eeuw; Vogels van Nederland. Alle 500+ vogelsoorten; Gevleugelde geschiedenis van Nederland; Coepelduynen op de kaart; Perronpapegaaien & Krekkelcriminel; Het Damhert.

Bestuursactiviteiten

Tijdens de ALV in maart 2022 is het beleidsplan "visie op natuur in Noordwijk" gepresenteerd door Robert Sluijs. Een van de speerpunten van het beleidsplan is meer groen in de wijk. Via de politiek is het lastig iets voor elkaar te krijgen. Daarom heeft het bestuur contact gezocht met de wijkverenigingen Vinkeveld en Boerenburg. Deze wijkverenigingen zijn al actief bezig met het vergroenen van hun wijk en de VNVN ondersteunt hen hierbij, zowel met inhoudelijke adviezen als door de wensen in te brengen in het groenoverleg. Als deze strategie, (meer groen realiseren door de wijkverenigingen te

ondersteunen), blijkt te werken, is het de bedoeling ook de andere wijkverenigingen te gaan benaderen.

Vier keer per jaar vindt het groenoverleg plaats: overleg met de gemeente over groene aangelegenheden. In dit overleg krijgt de VNVN de gelegenheid advies te geven en ook zelf zaken in te brengen. De nieuwe wethouder die groen & natuur in zijn portefeuille heeft, Theo Alkemade, is in het JVN kennis komen maken met het bestuur.

Onderwerpen die dit jaar in het groenoverleg aan de orde zijn geweest: het al dan niet bebouwen van Bronsgeest, de voortgang van het beheerplan groen, uitvoeringsplan groenbeheer met onder andere meer natuurvriendelijke oevers, minder maaien en stoppen met maaizuigen, plan watersnip in relatie met ecologische verbindingzone Haarlemmertrekvaart, de snoeiplannen bij de Laiterie, natuurinclusief bouwen opnemen in de regelgeving van de gemeente Noordwijk, het Landschapspark, vervangen van omgezaagde bomen.

Leo Schaap heeft namens het bestuur een zienswijze op de Strandnota ingediend bij de gemeente Noordwijk.

Er is een aantal ingezonden brieven naar de gemeente Noordwijk gestuurd: tegen het stoppen van de subsidie voor de dierenambulance, over het aanpassen van straatverlichting in de Nachtegaalslaan (door Bart Noort), en over de lichtvervuiling door de strandverlichting van de strandpaviljoens.

De VNVN participeert in het Groene Strand/Noordvoort overleg, waar ook stichting Duinbehoud, stichting

Anemoon, Staatsbosbeheer en Zeezoogdieren Verplaatsen in deelnemen.

De VNVN neemt samen met Staatsbosbeheer en Stichting Duinbehoud deel aan het overleg over de herinrichting van de golfbaan van de Noordwijkse Golfclub.

De VNVN heeft samen met Stichting Duinbehoud en de Zoogdieren Werkgroep Zuid-Holland een uitgebreide reactie gegeven op het projectplan uitbreiding Atlantikwall museum.

Het bestuur van de VNVN heeft aan vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland steun betuigd ten aanzien van een ingezonden brief waarin een reactie wordt gegeven op de Mobiliteitsmaatregelen Noordelijke Duin- en Bollenstreek.

Projecten voor 2023

Doorgaan met groen in de wijk, misschien meer wijkverenigingen erbij betrekken.

Verbouwplannen Atlantikwall museum op de voet volgen en zien wat er met onze adviezen gedaan wordt.

Hetzelfde geldt voor de renovatie Noordwijkse Golfclub. Een nieuwe Cursus vogelzang (is inmiddels georganiseerd en zit al vol).

Eindelijk weer een waddenweekend (zie aankondiging in deze Strandloper)

Nieuwe leden werven.

Toelichting Jaarcijfers 2022

Algemeen

In het jaar 2022 mag de vereniging €5477,- toevoegen aan verschillende reserves.

De gemeente Noordwijk heeft de vereniging voor 2021 een algemene subsidie verleend van €33457,- waarvan €23966,- is teruggestort als huur voor het Jan Verweij natuurcentrum. Van het resterende bedrag van €9491,- is €3500,- bestemd voor de realisering van diverse educatieve activiteiten op natuurgebied en €5991,- voor het gebruik van de gemeenschappelijke ruimte en de kosten van energie, onderhoud en beveiliging.

Exploitatie 2022

In 2022 zijn de activiteitenkosten, energiekosten en kosten voor de nieuwe inrichting ruim lager dan begroot. Hieraan ligt de coronacrisis ten grondslag. Omdat er minder activiteiten konden worden gedaan, werd ook ons centrum in de winter minder bezet. Hierdoor is minder gestookt. Het aantal leden is in 2022 gelijk gebleven op 670. Contributiebijdragen zijn met een gemiddeld bedrag van ca. €17,63 gelijk aan de afgelopen jaren.

Begroting 2023

Uitgaven

- Algemene en bestuurskosten: uitgaven bestemd voor onkosten bestuur, vergaderkosten, kosten administratie en contributie-inning, verzekeringen en dergelijke. Verwacht wordt dat deze post in 2023 iets hoger zal zijn dan in 2022.
- Activiteiten en werkgroepen: uitgaven bestemd voor de educatieve en andere werkgroepen, het organiseren van lezingen, excursies, schoolbezoeken, het Herfstnatuurspel en het op peil houden van de Jan Verweij bibliotheek.
- Waddenweekend: in wezen een budgettair neutrale post omdat de kosten over de deelnemers worden omgeslagen.
- Contributies derden: een redelijk vaste post voor een aantal lidmaatschappen van natuurorganisaties en abonnementen op verwante tijdschriften.
- Jan Verweij Natuurcentrum: uitgaven op het gebied van brandveiligheid, energie, onderhoud, beveiliging en schoonmaak zijn gebaseerd op het verleden geraamd.
- Strandloper: de kosten van de uitgave van het verenigingsblad de Strandloper; normaal 4x per jaar in kleur.
- Om de geplande uitgaven te kunnen realiseren kan samenvattend een beroep worden gedaan op diverse reserveposten. Daar is ook de nodige ruimte voor.

Door de stijgende kosten in vrijwel elke sector zijn alle bovenstaande posten 15% hoger begroot dan 2022.

Inkomsten

- Contributies: inkomsten gebaseerd op de bijdragen van 650 leden die gemiddeld ca. €16,- betalen (bij een minimumcontributie van €10,-).
- Diverse inkomsten en subsidies: bij de gemeente Noordwijk is voor 2022 een subsidie aangevraagd van in totaal €33457,- bestemd voor huur ad €23966,-, kosten voor energie, beveiliging, onderhoud en dergelijke ad €5991,- en realisering van diverse educatieve activiteiten ad €3500,-.
- Schenkingen/Legaten: pro memorie.
- Rente: 0,3%.
- Jan Verwey Natuurcentrum: inkomsten blijven naar verwachting redelijk stabiel.

Balans

Een overzicht van de diverse balansposten:

- Reserve voor inrichting en apparatuur wordt €13000,-: biedt in 2023 de mogelijkheid voor (extra) vernieuwing en/of vervanging.
- Reserve voor energie en onderhoud €17500,-
- Reserve voor nieuwe publicaties en publiciteit wordt €13000,-. De vereniging sponsort af en toe de uitgave van natuurboeken.
- Reserve voor speciale activiteiten en projecten wordt €22000,-: in 2023 te besteden aan slechtvalken-monitoring en andere nieuwe projecten. In de toekomst herinrichting plan Watersnip.
- De algemene reserve is licht afgenomen naar €4510,-.

Balans en begroting vindt u op de site: <https://www.strandloper.nl/over-vnvn/anbi-informatie/>

Robert Sluijs, penningmeester
Noordwijkerhout, februari 2023

Waddenweekend 2023

Zoals in de vorige Strandloper werd aangekondigd zouden wij in deze editie meer informatie geven over het waddenweekend, dat dit jaar georganiseerd wordt.

Het weekend zal plaatsvinden van 8 t/m 10 september 2023; de locatie is de groepsaccommodatie “Zonnedaauw” op het Waddeneiland Ameland. <https://zonnedaauwameland.nl/>

We nemen op vrijdag de boot van 18.00 vanaf Holwerd, zodat we na ongeveer een uurtje varen in Nes aankomen. Bij de aankomststeiger staan de fietsen voor ons klaar; de bagage wordt door de fietsenverhuurder naar ons onderkomen gebracht. Het is ongeveer 15 minuten fietsen vanaf de veerhaven naar ons onderkomen.

Voor een maaltijd op vrijdagavond kun je terecht bij de afvaart in Holwerd.

Op zaterdag maken we (voor de liefhebbers) een fietstocht langs het Oerd en de oostpunt van het eiland.

Aan het eind van de middag wordt door enkele vrijwilligers weer de overbekende macaronimaaltijd klaargemaakt.

Op zaterdagavond wordt de oeroude waddenquiz georganiseerd door de winnaars van het laatste waddenweekend. De zondag is voor een ieder vrij om zelf in te vullen.

Op zondag om 17.00 uur nemen we de boot terug naar Holwerd. Deze overtocht duurt ook ongeveer een uurtje.

De kosten voor het weekend bedragen €125,- inclusief fietshuur, overtocht en macaronimaaltijd. Voor brood, koffie etc. wordt gezorgd.

Voor de huur van een elektrische fiets komen er extra kosten bij.

Een eigen fiets kan meegenomen worden; dit wordt verrekend met de kosten van de overtocht.

De vervoerskosten vanaf Noordwijk naar Holwerd zijn bij de prijs inbegrepen.

Aanmelden kan via excursies@strandloper.nl.

Graag het verschuldigde bedrag overmaken op rekeningnummer NL39INGB0002573795 t.n.v. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk met de vermelding “Ameland”.

Jos Zonneveld en Gab de Croock.

Jaarverslag Paddenstoelenwerkgroep

Arie Dwarswaard en Edwin Maassen

Al meer dan 25 jaar kent de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk paddenstoelenactiviteiten. In 1995 en de jaren erna werden cursussen gegeven en daaruit is de paddenstoelenwerkgroep ontstaan. Net als paddenstoelen zelf leiden we als werkgroep voor de meeste leden van de vereniging een wat verborgen bestaan. Goed om daarom in kort bestek aan te geven wat we als werkgroep zoal doen en wat we allemaal vinden. Allereerst bijzonder nieuws over onze werkgroep: we groeien, en dat al een paar jaar. Inmiddels telt de werkgroep veertien leden en dat is voor ons reden om zelfs even een ledenstop in te stellen. Met meer mensen is het simpelweg niet goed meer bij te houden wie wat vindt en of de vondsten ook allemaal correct op naam zijn gebracht. En dat vinden we wel belangrijk, want we geven onze vondsten door aan het Landelijk Meetnet.

Als werkgroep gaan we elke maand op excursie. Wat de te bezoeken gebieden betreft, zijn we ten opzichte van veel andere paddenstoelenwerkgroepen bevoorrecht in de variatie in gebieden. We kunnen kiezen uit de witte en grijze duinen, uit jong of oud binnenduinbos en uit heel wat landgoederen. We stellen elk jaar een rooster op waarbij we proberen om de variatie zo groot mogelijk te laten zijn. Ook kijken we naar het tijdstip waarop we een locatie bezoeken. U zult begrijpen dat juli of augustus naar de Coepelduynen niet zoveel kans geeft op vondsten. Daarentegen kunnen dan gebieden als Klein Leeuwenhorst of het Panbos weer wel de nodige vondsten opleveren. En dan nog, als het net als afgelopen jaar langdurig droog is, dan kiezen we ervoor om een excursie af te gelasten. Ook als de kans op heel erg nat weer groot is en we gaan naar open gebied, dan lopen we niet.

Voor 2022 betekent dit dat we acht keer op pad zijn geweest in zeven gebieden. In totaal hebben we 240 soorten gevonden. Voor een toch relatief droog jaar als 2022 geen slechte score. En wat vinden we dan zoal?

Hersenkronkelmorielje Hollands Duin bij Noordwijk

Misschien wel de vondst van het jaar was in april in Hollands Duin bij Noordwijk een groep van maar liefst vijftien exemplaren van de Hersenkronkelmorielje (*Morchella Vulgaris*) bij Meidoorn. Een soort die je niet

over het hoofd ziet, zeker niet als er zoveel exemplaren staan. Tegelijkertijd een soort die in Nederland heel zeldzaam is: in minder dan tien telhokken aangetroffen. Voor de werkgroep in ieder geval een vondst waar je heel blij van wordt.

Korrelige taaiplaat Het Langeveld AWD

Iets minder bijzonder, maar toch ook niet algemeen, is de Korrelige taaiplaat (*Neolentinus schaefferi*). Deze soort is vrij zeldzaam en staat als ernstig bedreigd in de rode lijst. Deze wordt steeds vaker aangetroffen in en om de Amsterdamse Waterleidingduinen. Hij zit op dood hout en is enorm groot. Dit jaar vonden we een exemplaar in Het Langeveld.

Een bijzonderheid in het Huys te Warmont is de Oranje oesterzwam (*Phyllotopsis nidulans*). Mogelijk vanwege de klimaatverandering sterk oprukkend in ons land en dus onder meer op dit oude landgoed te vinden. Sowieso is dit een locatie die we proberen elk jaar te bezoeken vanwege de enorme variatie in soorten, waaronder de Vliegenschwam, maar ook het Gestreept nestzwammetje. Veel kleiner, maar minstens zo mooi als de Vliegenschwam.

Molmbekerzwam Woest- en Leyduin bij Bennebroek

Sinds een paar jaar bezoeken we ook een of twee keer per jaar Woest- en Leyduin bij Bennebroek. We begrepen van de terreinbeheerder dat daar geen regulier onderzoek naar

paddenstoelen wordt gedaan. En dat is bijna onbegrijpelijk, want elk jaar weer is het verrassend wat we daar allemaal vinden. Afgelopen jaar troffen we het Moerbeiwratzenzwammetje (*Bertia moriformis*) aan, maar ook de Meelgeursatijnzwam (*Entoloma ortonii*, zeldzaam

Phaeoclavulina minutispora

en bedreigd op de rode lijst) en de Molmbekerszwam (*Peziza micropus*). Heel bijzonder was de vondst van een soort die nog geen Nederlandse naam heeft: *Phaeoclavulina minutispora*. Deze koraalzwam kon

worden gedetermineerd via de Facebookgroep van de Nederlandse Mycologische Vereniging. In december troffen we in de bossen bij de Duindamseslag onder meer de Duindennenzwam (*Diplomitoporus flavescens*) en de Smakelijke melkzwam (*Lactarius deliciosus*) aan. Voor beide soorten geldt: zonder den zouden wij deze soorten niet vinden. Zoals u wellicht weet, vindt onder meer Staatsbosbeheer dat dennen geen plek verdienen in het duin, omdat dit geen natuurlijke soort is. Dat mag zo zijn, maar aan den is wel een specifieke groep paddenstoelen gebonden. De Smakelijke melkzwam is daar een van. Deze leeft in symbiose met de den. Ze helpen elkaar om in leven te blijven. Als dennen worden weggehaald, verdwijnt ook de Smakelijke melkzwam. Naast de maandelijkse excursies zijn twee leden van de werkgroep in 2021 begonnen met het inventariseren van paddenstoelen op de Noordwijkse Golfclub. Daar troffen we ook een aantal soorten aan die gebonden zijn aan den en ook daar is de discussie gaande over het weghalen van dennen. Wellicht goed als de vereniging alert is op deze ontwikkelingen.

*Alles bij elkaar voor acht excursies een mooi overzicht. Ook dit jaar hopen we weer op mooie vondsten. En ons gaat het niet louter om zeldzaamheden. Ook van de Gele stekelkorstzwam (*Mycoacia uda*) worden wij blij.*

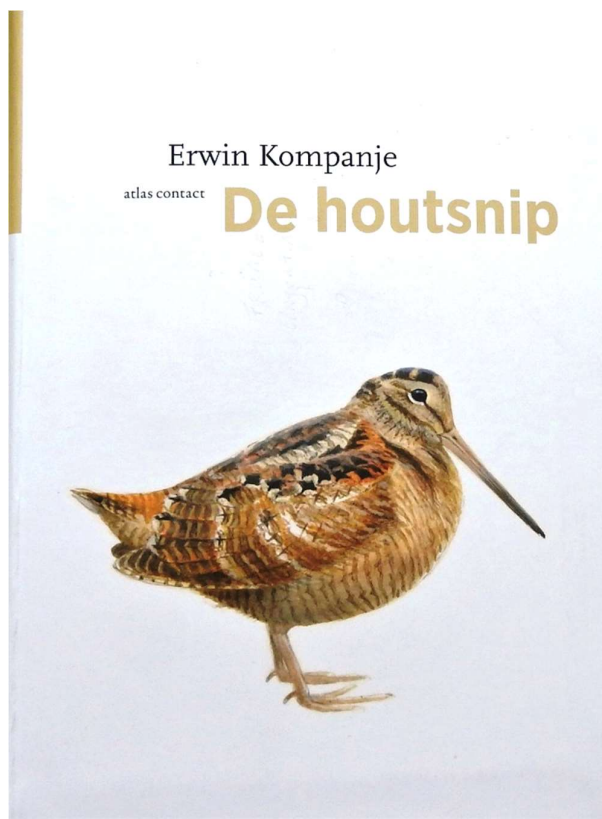
Meelgeursatijnzwam

Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek

Jelle van Dijk

Erwin Kompanje 2022. **De houtsnip**. Uitgeverij Atlas / Contact, Amsterdam / Antwerpen. 354 pagina's. Prijs € 25.

Het 24^e deel in deze serie neemt een opvallende plaats in. In alle voorgaande delen staat het veldwerk centraal, beschreven door een gedreven onderzoeker (bijv. Kees Camphuysen over de Zilvermeeuw) of door iemand, die de onderzoekers weet te vinden (bijv. Koos Dijksterhuis over de Zwarte Specht). Het boek over de Houtsnip is echter geschreven door een museumornitholoog, die allerlei aspecten behandelt, die in de andere monografieën ontbreken.

Erwin Kompanje werkt als klinisch ethicus bij het Erasmus MC in Rotterdam en is daarnaast verbonden aan het Natuurhistorisch Museum Rotterdam (NMR) als onbezoldigd taxidermist (preparateur) en wetenschappelijk onderzoeker. Iedere keer als hij aan het werk gaat in het Erasmus MC of het NMR loopt hij even langs de grote glazen gevels om te kijken of zich vogels tegen de ruiten hebben dood gevlogen. Het zal niet verbazen dat hij daarbij nogal eens een Houtsnip kon oprapen.

Aanvankelijk werden weinig snippen geprepareerd, omdat dit vooral bij de 'vette' najaarsvogels een tijdrovend en lastig karweitje is. Als echter begin januari 2020 een Houtsnip met een korte snavel uit Naaldwijk wordt gebracht, werpt Kompanje zich op alles wat met Houtsnippen te maken heeft. Zijn speurtocht naar

'kortsnavels' brengt hem naar de belangrijke natuurmusea in binnen- en buitenland. Na het vergeefs zoeken naar vermeldingen van 'kortsnavels' in de grote handboeken (*Handbuch der Vögel Mitteleuropas* en *Birds of the Western Palearctic*) duikt hij in de Franse en Engelse jachtliteratuur. Dat blijkt een rijke bron te zijn! In de Franse monografie *La Bécasse des Bois* (1983) worden liefst 119 'kortsnavels' beschreven, waarvan 82 uit Frankrijk. Het zoeken in Nederlandse verzamelingen in combinatie met vogels verkregen via opvangcentra levert een lijst op van 13 Houtsnippen met een snavel variërend van 27,5 – 57,2 mm (normale lengte 70-74 mm). De oudste nog bestaande 'kortsnavel' in ons land, bewaard in Naturalis, betreft een snip die op 17 december 1966 geschoten werd in het duingebied Paardenkerkhof bij De Zilk.

Kompanje is van mening dat het hier niet gaat om een ondersoort, maar om een mutatie die af en toe optreedt met name in de broedgebieden van Noord-Rusland.

Bij het doorspitten van de jachtliteratuur komt de auteur natuurlijk ook de bekende vraag tegen: "Draagt de Houtsnip haar jongen?"

Er zijn namelijk nogal wat jagers, die beweren met eigen ogen dit verschijnsel waargenomen te hebben. Kompanje verwijst dit verhaal zonder meer naar het rijk der fabelen. Natuurlijk komt ook het wel en wee van de bijzondere Bols Snippenclub uitvoerig aan bod. Je kon tot dit illustere gezelschap toetreden als het je gelukt was om in aanwezigheid van getuigen met een dubbelloopsgeweer twee Houtsnippen achter elkaar te schieten. Toen Bols hiermee stopte, zette een whiskyfirma deze merkwaardige traditie voort.

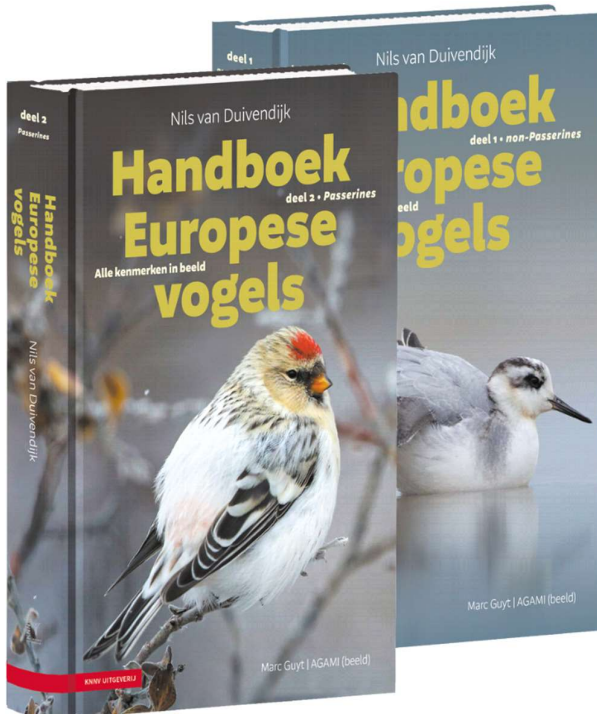
In hoofdstuk 4 worden zaken als balts, paring, nestplaats en kuikens behandeld. Kompanje stelt terecht dat je niet van paren kunt spreken en dat je ook niet het aantal broedgevallen nauwkeurig kunt vaststellen. Mannetjes houden uitgebreide baltsvluchten, waarbij ze mogelijk met verschillende vrouwtjes paren. Toch vraag ik me af of er niet wat meer gezegd zou kunnen worden over verschillende dichtheden.

Er moet toch meer over een bosgebied te zeggen zijn dan: geen broedvogel (geen baltsvlucht waargenomen) of wel broedvogel (één of meer baltsende mannetjes waargenomen). Hoewel Kompanje in de literatuurlijst wel het artikel in *De Strandloper* van Hein Verkade c.s. over de houtsnippentelling in de AWD (2016) noemt, gaat hij verder niet in op een vraag als: is het aantal baltsende mannetjes bruikbaar bij het schatten van het aantal nesten in een bepaald bosgebied?

Het boek eindigt met de oproep om door te gaan met het beschikbaar stellen van dood gevonden vogels aan natuurhistorische musea. Aan een ingeleverde vogel is door de preparateur zoveel meer te ontdekken dan alleen naam en vindplaats. Al met al een bijzonder boek over een bijzondere vogel.

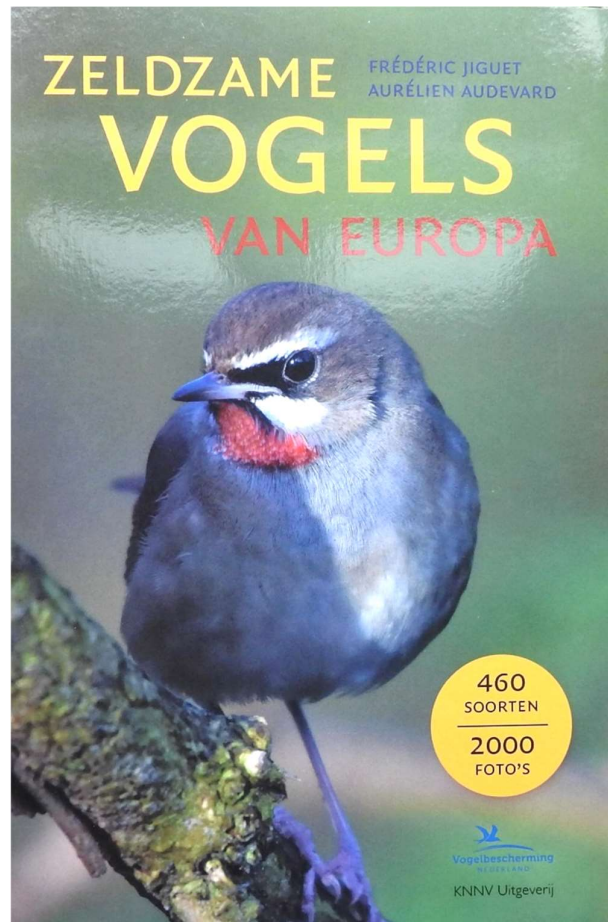
Nils van Duivendijk & Marc Guyt 2022. **Handboek Europese vogels. Alle kenmerken in beeld.** 2 delen. KNNV Uitgeverij. 1048 pagina's. Prijs € 99,95.

Dit boek neemt tussen de vele vogelgidsen een unieke plaats in. Deze gids beperkt zich namelijk tot het uiterlijk van de vogels. Gegevens over gedrag, trek, verspreiding en geluid ontbreken. Het gaat in dit boek uitsluitend om het verenkleed. In het boek worden 720 soorten besproken, die ten minste vijfmaal gezien zijn in Europa ten westen van de 35° lengtegraad (in het boek staat abusievelijk breedtegraad). De Atlantische eilanden, behorende tot Spanje en Portugal, vallen er buiten.

Voor de afbeeldingen is gekozen voor foto's. Vliegende vogels zijn geheel zonder achtergrond weergegeven, staande of zittende vogels hebben een klein 'voetstukje' gekregen. Bij de foto's is met aandachtstreepjes aangegeven waar je speciaal op moet letten. Van alle te herkennen verenkleeden en ondersoorten is een foto met toelichting opgenomen. Af en toe gaat een tekstblokje in op de naamgeving (bijv. Taigaboomkruiper en Kortsnavelboomkruiper) of de geografische variatie (bijv. bij de Winterkoning). Slechts een enkele keer wordt iets over het geluid opgemerkt (bijv. bij Glanskop en Matkop). Het is duidelijk dat dit boek een gids voor gevorderden is. Ben je alleen geïnteresseerd in het vaststellen van de soort, dan kun je beter een eenvoudige en goedkopere vogelgids kopen. Maar wil je meer weten over alle herkenbare verenkleeden en geografische variaties, dan is dit boek een uitstekende gids. Daarbij zijn zelfgemaakte foto's in veel gevallen onmisbaar. Pas op de foto zijn veel kenmerken, die deze gids noemt, goed te zien. De vogelaars die tegenwoordig bij de melding van een zeldzame vogel binnen de kortste keren samendrommen om foto's van de dwaalgast te maken, zullen dit boek dan ook zeer op prijs stellen. Maar ook als je niet direct afvliegt op meldingen van zeldzaamheden kan dit boek je veel vertellen over de variaties in het verenkleed, die je op een goede foto met

behulp van dit boek kunt zien. De twee delen worden niet uitgeleend. Ze zijn te raadplegen in het Jan Verwey Natuurcentrum op de openingsuren en na afspraak.

Andere vogelgidsen

Ons lid Hans Cornelissen schonk de Jan Verwey Bibliotheek drie vogelgidsen die een andere insteek tonen dan het uitvoerige *Handboek Europese vogels* dat hiervoor besproken werd. Zo gaat het in **Dorrestijns Vogelgids** (2007) vooral om de humoristische wijze waarop hij per soort zijn vogelbelevissen met de lezers deelt.

Het forse boek, getiteld **Vogels van Europa**, samengesteld door John Gooders (1999), begint met een mooie inleiding van ruim 80 bladzijden waarin allerlei onderwerpen passeren zoals Vogeltek, Classificatie en Habitats. Hierna volgen 200 pagina's met soortbesprekingen. Bij elke soort is een verspreidingskaartje te vinden en wordt informatie gegeven over trek, voedsel en legsels. Voor de illustraties worden zowel tekeningen als foto's gebruikt.

Het derde boek betreft de gids **Zeldzame vogels van Europa** (Jiguet & Audevard, 2018). Hierin zijn 460 zeldzame soorten te vinden, die wel eens in Europa zijn opgedoken. Van elke soort zijn één of meer foto's opgenomen die de onderscheidende kenmerken laten zien. De tekst geeft een korte toelichting en een verspreidingskaartje laat zien waar die zeldzame vogel normaliter te vinden is.

Een BMP kavel 50 jaar later

Gab de Croock

Na het overlijden van Ees Aartse kreeg ik van zijn zoon Evert een boodschappentas vol met aantekenboekjes van Ees. Punctueel hield hij vanaf 1971 bij welke planten en vogels hij in zijn omgeving en tijdens excursies zag. In het oudste boekje vond ik aantekeningen van een broedvogelinventarisatie in de Noordduinen uit 1972. In de periode 1966 t/m 1972 werden de Noordduinen, tot de Duindamse Slag door een aantal leden, waaronder Ees, van onze vereniging stelselmatig geïnventariseerd op broedvogels.

In 1972 was de systematiek om tot een broedterritorium te komen heel anders dan tegenwoordig. De huidige standaard bepaalt dat in het voorjaar tussen de 8 en 10 keer het gebied bezocht moet worden met een tussenpoos van ca 10 á 12 dagen. Ees heeft het gebied 25 keer bezocht, soms wel twee dagen achter elkaar. Dit laatste heeft echter geen invloed op het resultaat. In 2021 en 2022 zijn op verzoek van Staatsbosbeheer de Noordduinen in zijn geheel geïnventariseerd volgens de BMP (Broedvogel Monitoring Project) methode. Moest men vroeger alles op papier vastleggen, tegenwoordig bestaat er een app. voor mobiel of tablet waarbij in het veld alles geregistreerd kan worden. De kavels van nu hebben een heel andere indeling dan vroeger. Met de huidige computerprogramma's zijn de data van nu te herleiden naar de kavels van vroeger en vice versa, waardoor het mogelijk is betrouwbare vergelijkingen te maken. De aantekeningen van Ees zijn handmatig ingevoerd in het programma Avimap van SOVON en volgens de huidige standaard norm berekend op broedterritoria. Hierdoor is een vergelijking tussen 1972 en 2022 goed mogelijk. Het is alom bekend dat er in de afgelopen 50 jaar veel veranderd is in het duin qua begroeiing. Hierbij moet men denken aan houtkap van dennen, nieuwe begroeiing met loofbomen en struiken, recreatie en stikstofneerslag (wat invloed heeft op het voedselaanbod voor vogels).

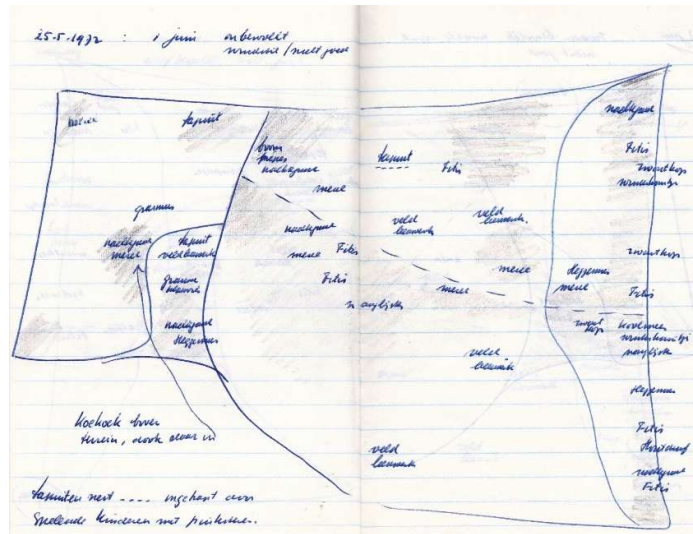
Het kavel

Het kavel dat Ees geïnventariseerd heeft, wordt aan de zuidkant begrensd door het fietspad dat loopt van de Oorlogsweg bij de Driehoek oostelijk richting de Duinweg,

aan de westzijde door de Oorlogsweg, aan de noordzijde door de "Dennenweg" die loopt vanaf de Oorlogsweg richting de Duinweg en aan de oostzijde door de Duinweg zelf. Het gebied is ongeveer 15 ha groot.

Het boekje van Ees

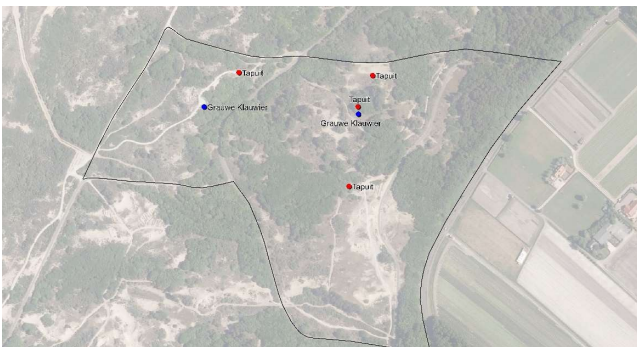
Op iedere pagina was een plattegrond van het gebied getekend met daarin de grenzen en de fietspaden. Daarnaast werden datum, het zicht en de weersomstandigheden standaard vermeld. Uiteraard werden de waargenomen vogels netjes op het kaartje weergegeven. Linksonder op de pagina vermeldde hij bijzonderheden over bepaalde waarnemingen.

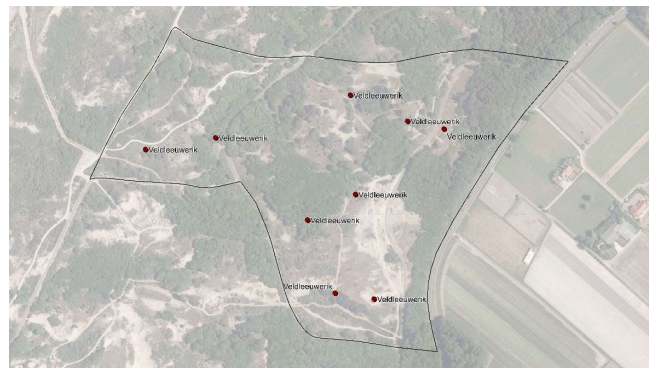
Pagina uit het "boekje van Ees"

Hieronder enkele voorbeelden:

- 07-04-1972: Boompieper in duin gehoord, Tapuit terug;
- 07-04-1972: Kieviten in noordgedeelte en terrein Cramer;
- 12-04-1972: Sprinkhaanrietzanger zingend even ten zuiden woning Houwaart;
- 25-05-1972: Koekoek boven terrein, dook daar in (met pijltje);
- 25-05-1972: Tapuitennest ingeschopt door spelende kinderen;
- 24-06-1972: Steenuiltje (ten zuiden van het kavel).

1972 Tapuit en Grauwe Klauwier

1972 Veldleeuwerik

Deze aantekeningen beijkend, vallen direct een aantal soorten op dat al jaren niet meer in de Noordduinen broedt.

Soort/jaar	1972	2022
Boomleeuwerik	1	2
Boompieper	3	0
Bosuil	0	1
Braamsluiper	0	1
Ekster	1	0
Fazant	2	0
Fitis	15	1
Gaai	1	2
Glanskop	0	1
Grasmus	2	4
Grauwe Klauwier	2	0
Grote Lijster	1	0
Heggenmus	6	3
Houtduif	2	2
Kneu	3	0
Koekoek	1	0
Koolmees	4	5
Merel	11	3
Nachtegaal	7	5
Nijlgans	0	1
Patrijs	1	0
Pimpelmees	0	2
Putter	0	1
Roodborst	2	5
Sprinkhaanzanger	1	0
Staartmees	1	0
Tapuit	4	0
Tjiftjaf	5	0
Tuinfluit	1	0
Turkse Tortel	1	0
Veldleeuwerik	9	0
Vink	0	6
Winterkoning	3	3
Zanglijster	2	0
Zomertortel	1	0
Zwarte Kraai	0	2
Zwartkop	3	1
Totaal	96	51
Aantal soorten	29	19

In de tabel een overzicht van de broedvogelterritoria in 1972 ten opzichte van 2022

Enkele opmerkingen bij de tabel.

Uit bovenstaande tabel blijkt dat niet alleen het aantal broedterritoria maar ook het aantal soorten sterk verminderd is.

Enkele soorten die in het geheel verdwenen zijn als broedvogel uit onze duinen (tot de Duindamse Slag) zijn:

- Tapuit: In 1972 broedden er nog ca 26 paar, waarvan 4 in het kavel van Ees.
- Grauwe Klauwier: In 1972 broedden er nog ca 4 paar, waarvan 2 in het kavel van Ees.
- Patrijs: In 1972 broedde het laatste paar in het kavel van Ees.
- Veldleeuwerik: In 1972 broedden er nog 48 paar, waarvan 9 in het kavel van Ees.
- Zomertortel: In 1972 broedden er nog 10 paar, waarvan 1 in het kavel van Ees.
- Een soort die vanaf 1972 een sterke toename laat zien is de Vink, in 1972 broedden er ca 6 paartjes in het gehele duin, in 2022 waren er alleen al 6 in het kavel van Ees.

Daarnaast is er een aantal soorten die in 2022 als algemeen beschouwd kunnen worden, maar in 1972 en de jaren daarvoor nagenoeg niet in het duin broedden. Deze vogels broeden thans met name in het loofbosgedeelte en de binnenduinrand. Dit zijn: Braamsluiper, Gaai en Glanskop.

Een soort waarvan het aantal broedterritoria al een langere periode afneemt is de Fitis; in 1972 waren er nog 15 territoria in het kavel van Ees, in 2022 nog slechts 1. Deze afname sluit aan bij de landelijke trend.

Voor de afname van het aantal Merels is geen verklaring te geven, daar deze landelijk redelijk stabiel blijven.

Conclusie.

Uit bovenstaande blijkt dat zowel het totaal aantal territoria als het aantal soorten in de afgelopen 50 jaar sterk zijn afgenomen. Komt dit door de verarming van de biodiversiteit waarvan deze vogels afhankelijk zijn, of zijn er meerdere oorzaken. Dit zal per vogelsoort verschillen. Bepaalde soorten zijn sterk afhankelijk van de habitat waarin zij voorkomen, terwijl er soorten zijn die zich beter kunnen aanpassen aan de situatie. Dat het er niet op vooruit gegaan is, mag wel blijken.

Literatuur:

Cramer, A: Verslag broedvogelinventarisatie Noordduinen 1972. De Strandloper 1973 jaargang 5, nr. 1.
SOVON; Vogelatlas van Nederland 2019.
SOVON; Broedvogels in Nederland 2021.
Zuyderduyn, C. et al; Broedvogels van Boswachterij Noordwijk in 2021 (en concept data 2022).

Bijzondere flora in de Duin- en Bollenstreek in 2022

Jelle van Dijk

Nieuwe soorten voor de Duin- en Bollenstreek

In de Strandloper van december 2022 stond een overzicht van plantensoorten die nog niet eerder in onze regio waren vastgesteld. Dat lijstje kan hier met enkele soorten worden aangevuld. In december ontving ik namelijk de plantenlijst die onze zustervereniging KNNV-Lisse had opgesteld in het kader van het project **BioBlitz Wassergeest**. Dit project houdt in dat geprobeerd wordt om in één jaar zoveel mogelijk soorten in een bepaald gebied te noteren. Op die lijst staan enkele plantensoorten die nog niet eerder in onze regio gesignaleerd waren. Als aanvulling op de lijst met nieuwe soorten in de vorige Strandloper volgen hier de drie soorten die het onderzoek in Wassergeest heeft toegevoegd. Voor wie niet zo goed bekend is aan de andere kant van de spoorlijn: Wassergeest is het gebied met graslanden en hakhoutbossen ten zuiden van station Lisse. Het beheer is in handen van Stichting Het Zuid-Hollands Landschap.

Vreemd speenkruid *Ficaria ambigua*

Deze soort onderscheidt zich van het Gewoon speenkruid door de grotere bloemen waarbij de bloemblaadjes elkaar met de randen bedekken. Jeannette Teunissen heeft in Leiden en omgeving op veel plaatsen naar bloeiend speenkruid gekeken. Ze kwam daarbij vaak het Vreemd speenkruid tegen, ook toen zij in het voorjaar van 2023 Wassergeest bezocht. Ongetwijfeld is Vreemd speenkruid minder 'vreemd' dan de naam suggereert.

Donzige klit *Arctium tomentosum*

In juli 2022 vond Adrie van Dam deze soort langs een bosrand op Wassergeest. Alleen door goed de bloemhoofdjes te bekijken zie je dat zich tussen de spitse kelkbladen spinnenwebachtige uitgroeisels bevinden.

Herfstalsem *Artemisia verlotiorum*

In oktober 2022 trof Paul Venderbosch deze lastige soort aan in een zandige bosrand op landgoed Wassergeest. De zeldzame Herfstalsem lijkt sterk op de wijdverspreide Bijvoet.

Zeldzame soorten die al eens eerder gevonden zijn

Zwartsteel *Asplenium adiantum-nigrum*

Op een noordhelling in de Noordduinen vond Maarten Langbroek een populatie van het varentje Zwartsteel. Tot nu was slechts één vondst bekend: het muurtje aan de noordzijde van het Koning Willem-Alexandergemaal in Katwijk. Hier is deze soort al vele jaren niet meer aangetroffen. Gewoonlijk groeit Zwartsteel op oude muren, maar meer recent zijn ook groeiplaatsen op noordhellingen in de duinen gevonden, o.a. in de zeeduinen van Berkheide.

Piramidevogelmelk mei 2022 De Zuid

Piramidevogelmelk *Ornithogalum pyramidale*

In onze regio worden allerlei bolgewassen gekweekt, waaronder ook soorten van het geslacht *Ornithogalum*. Zo kan het gebeuren dat in grazige bermen af en toe een plant van de Piramidevogelmelk opduikt. Dat was in mei 2022 het geval in een berm van de Dennenweg in De Zuid (Noordwijk aan Zee).

Bokkenorchis *Himantoglossum hircinum*

IJverig speuren naar een winterrozet op de groeiplaats van 2021 leverde niets op. Maar op 20 maart ontdekte Hanneke Oltheten tijdens de broedvogelinventarisatie van de zeereep enkele rozetten van deze bijzondere orchidee. Nadere inspectie van de groeiplaats leverde 12 rozetten op. Door de extreme droogte kwam hiervan eind mei slechts één plant in bloei; een plant die wat schaduw van een liguster had gekregen. Niet ver van deze locatie vond Maarten Langbroek ook een bloeiend exemplaar in de Noordduinen. Verrassend waren ook de twee vondsten in het zuidelijke deel van de AW-duinen. De plant die Jan Jacobs vond, verdween spoedig in de maag van een Damhert, maar de andere plant kon dankzij ingrijpen van de Orchideeënwerkgroep van de AWD tot bloei komen door een stevige gaaskooi over de plant te plaatsen.

Bijenorchis *Ophrys apifera*

Voordat de populatie in een berm te Noordwijkerhout in bloei kon komen, had de gemeente deze berm al volledig gemaaid. Gelukkig waren er in de AW-duinen enkele tientallen planten te zien, voor een belangrijk deel

beschermd door gaaskooien, geplaatst door de eerder genoemde werkgroep. Verder werd bekend dat aan de oostzijde van de Noordduinen ten zuiden van de Witte Raaf ook een bloeiende Bijenorchis was waargenomen. Verrassend was de ontdekking van twee Bijenorchissen in bloemrijk hooiland aan de voet van de Coepelduynen.

Steenrode orchis *Dactylorhiza incarnata subsp. coccinea*
Deze ondersoort van de Vleeskleurige orchis, plaatselijk talrijk in de Coepelduynen, heeft zich nu ook gevestigd in een vallei op de oude golfbaan dichtbij Noordwijk en in twee valleitjes dichtbij de zeereep ten noorden van de Langevelderslag.

Veelbloemige veldbies mei 2022 Wassergeest

Veelbloemige veldbies *Luzula multiflora*

De Gewone veldbies *Luzula campestris* is wijdverspreid in de duinen en in zandige bermen. Naar de Veelbloemige moet je langer zoeken. Dit jaar waren in een boscomplex van Wassergeest mooie pollen te zien, tezamen met Rankende helmbloem en Kruiwend zenegroen. In de Noravallei trof Maarten Langbroek deze soort ook aan.

Ruw gierstgras *Milium vernalis*

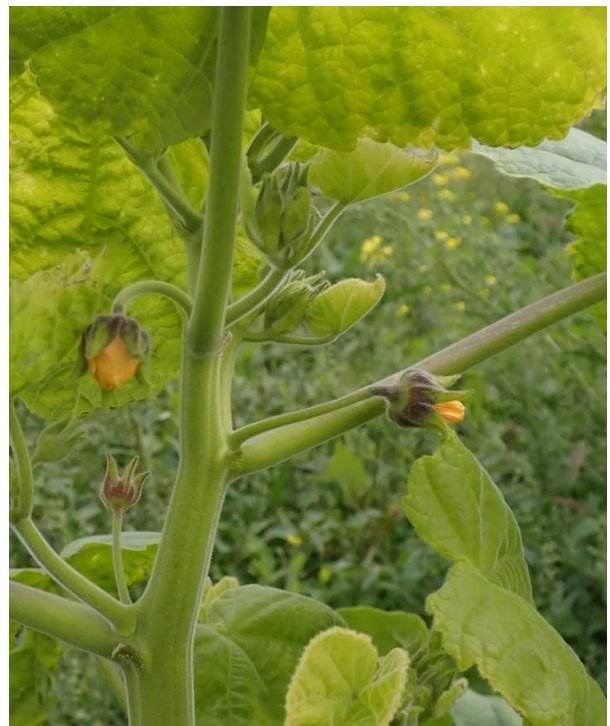
Uitgezonderd de rijke groeiplaats op het hoge deel van het Katwijkse Wantveld, zijn al jarenlang geen groeiplaatsen meer bekend in de Coepelduynen en de Noordduinen. In 2022 werden door ten minste drie waarnemers (Koen van Zoest, Casper Zuyderduyn en Jelle van Dijk) mooie groeiplaatsen in het noordelijke deel van de Coepelduynen ontdekt. Maarten Langbroek voegde daar een aantal groeiplaatsen in de Noordduinen (omgeving Kachelduin) aan toe.

Purperviooltje *Viola riviniana Purpurea*

Via tuincentra is deze paarsbladige variant van het Bleeksporig bosviooltje in steeds meer dorpen en steden verwilderd geraakt. Michel Langeveld trof dit viooltje in april aan in de A. Rademakerstraat (Boerenburg) en ook werd deze variant gemeld, eveneens in april, uit een straatje in Warmond.

Groot glaskruid *Parietaria officinalis*

In Noordwijk behoort het Klein glaskruid tegenwoordig tot de talrijkste straatonkruiden, maar met het Groot glaskruid is dat beslist niet het geval. Deze soort groeide vroeger op landgoed Calorama, maar is daar na de bouw van de 'kasteelmuurwoningen' nooit meer terug gevonden. De enige ons bekende groeiplaats bevindt zich hierdoor rond het kerkhofmuurtje van de ruïnekerk van Warmond, een groeiplaats die al begin negentiende eeuw in de **Flora Leidensis** genoemd werd. In juli 2022 vond Michel Langeveld een fraaie groeiplaats langs het Zwarte Pad dichtbij de ESTEC, zodat we deze forse plant nu ook dichter bij huis kunnen zien.

Fluweelblad oktober 2022 Noordwijkerhoek

Fluweelblad *Abutilon theophrasti*

Op de oude vuilstort langs de trekvaart bij Noordwijkerhoek stond begin oktober 1 ex in bloei. Deze soort is af en toe te zien op braakliggende terreinen, in onze regio voor het laatst in 2017 in de noordrand van Noordwijkerhout.

Schijnraket *Erucastrum gallicum*

In oktober 2022 vond Michel Zonneveld één plantje van deze soort op de oude vuilstort bij de Noordwijkerhoek. Tot nu was slechts één waarneming bekend: 2009 op braakliggend land in Klei-Oost bij Rijnsburg.

Klein schorrenkruid *Suaeda maritima*

Begin juni ontdekte JvD enkele plantjes van deze soort op de steenglooiing van de Katwijkse Uitwatering. Deze soort was hier voor het laatst in 1994 gevonden. Ook waren Strandmelde en Gelobde melde hier dit jaar weer te vinden.

Grasanjer *Dianthus plumarius*

Deze anjer werd tot in de jaren zeventig op diverse plaatsen in De Zuid aangeplant, onder andere bij Hotel Huis ter Duin en bij de Surinameweg. In mei 2022 bleken enkele planten te bloeien in de zuidelijke berm van de Tappenbeckweg, dus dichtbij Hotel Huis ter Duin.

Kleverige ogentroost langs nieuwe Randweg noordzijde

Groot springzaad *Impatiens noli-tangere*

In juni 2021 vond Annelies Molenaar deze soort in het hakhoutperceel bij station Lisse. De groeiplaats aan de oostzijde van dit hakhoutperceel, reeds bekend vanaf de jaren tachtig, is geheel overwoekerd en al vele jaren niet meer terug te vinden.

Rond wintergroen *Pyrola rotundifolia*

In augustus 2022 vond Hugo Langezaal een tiental planten in het zuidelijke deel van de Van Limburg Stirumvallei. Van de zeven groeiplaatsen in de Noordduinen in de jaren

zeventig is niet veel overgebleven. In de Coepelduynen gaat het om incidentele vondsten. Hopelijk ontwikkelt zich in de zuidelijke AW-duinen een flinke populatie.

Stofzaad mei 2022 Noordwijkse Golfclub

Stofzaad *Monotropa hypopitys*

Voor de grote dunningen van het naaldbos was deze parasiet (dennen) op diverse plaatsen in de Noordduinen te vinden. Toen er zich dankzij die dunningen een vegetatiedek op de bosbodem ontwikkelde, verdween het Stofzaad in rap tempo. In 1993 was er nog één groeiplaats. Deze bevond zich in een dennenbos zonder bodembegroeiing op het terrein van de Noordwijkse Golfclub waar zo'n 50 bloeistengels te zien waren. Na bijna 30 jaar vond Maarten Langbroek in juli één bloeistengel op het terrein van de golfclub, nog geen 100 meter van de groeiplaats uit de jaren negentig. Een dag later werd een tweede stengel gevonden.

Kleverige ogentroost *Parentucellia viscosa*

Bij het onderzoek op Wassergeest werd in juli 1 ex. van de Kleverige ogentroost gevonden. Eind augustus trof JvD 2 ex aan in de berm van de nieuwe Noordelijke Randweg bij Voorhout. Er was van deze soort een omvangrijke groeiplaats bekend op het bedrijventerrein van Sassenheim-Zuid, die door bebouwing geheel verloren is gegaan.

Ruige fijnstraal *Erigeron floribundus*

Half oktober vond JvD op een braakliggend perceel langs de A44 bij Motel Sassenheim ruim 50 planten van deze nieuwkomer. Deze planten blijven veel lager dan de nu wijdverspreide Hoge fijnstraal en vallen op door de brede trossen met kleine bloemhoofdjes en door de ruige, afstaande beharing op de stengel.

10 jaar broedvogelinventarisatie Langeveld

Gab de Croock

In 2012 kwam bij onze vereniging het verzoek binnen van het Zuid-Hollands Landschap (ZHL) of wij de capaciteit en behoefte hadden om het Natuurontwikkelingsgebied Het Langeveld te inventariseren op broedvogels. Uiteraard konden wij aan dit verzoek voldoen en in 2013 werd het eerste onderzoek gedaan volgens de Broedvogel Monitoring Project (BMP) methode.

Wij konden toen niet vermoeden dat dit gebied zo een gevarieerdheid aan vogels had, dat wij, na inmiddels tien jaar inventariseren, hier zeker nog jaren mee door willen gaan. De inventarisaties werden verricht door mij in samenwerking met Jan Jacobs en Jos Zonneveld.

Naast het inventariseren worden ook vogelzangrondleidingen voor het ZHL verricht. Tevens wordt dit gebied stevast opgenomen in de Zangvogelcursus van Dineke Kistemaker.

Natuurgebied Langeveld (30 ha) ligt in de Noordzijderpolder, aan de binnenduinrand boven Noordwijkerhout.

Het grootste deel bestaat uit loofbossen en graslanden, die werden aangelegd na de ruilverkaveling in de jaren zestig van de vorige eeuw.

Begin deze eeuw heeft het gebied een flinke metamorfose ondergaan. Het Zuid-Hollands Landschap heeft open ruimtes in de bossen gemaakt, paddenpoelen gegraven, graslanden afgeplagd en over een lengte van 1200 meter een duinbeek door het gebied gegraven. Ook is een scherm geplaatst dat voorkomt dat het grondwater afstroomt naar het lagergelegen bollengebied van Polder het Langeveld. Het natuurgebied is onderdeel van het Nationaal Park Hollandse Duinen.

Het gebied is rijk aan broedvogels, zowel bosvogels als vogels voor het halfopen duin. De duinen, die het gebied omringen, worden veelvuldig gebruikt als foerageerplaats. Als men in het gebied loopt, kunnen de Roodborsttapuiten uit de Gijs Kokkieshoek en de Veldleeuweriken uit de naastgelegen bollenvelden veelvuldig gehoord worden. Veel voorkomende broedvogels voor het bos zijn: Pimpelmees, Koolmees, Zwartkop, Winterkoning, Boomkruiper, Merel, Zanglijster, Tjiftjaf, Roodborst en Vink. Grote Bonte Spechten zijn in het vroege voorjaar veel te zien en te horen als ze in groepjes achter elkaar aan vliegen om hun territoria te bepalen. Als je geluk hebt, kun

je ook de Kleine Bonte Specht horen die hier elk jaar met minimaal één paar broedt. Zien doe je hem zelden. Glanskop en Staartmees zijn vaste broedvogels van dit gebied echter met een maximum van 2 á 3 paartjes. Sinds 2016 broedt hier ook de Boomklever, die de laatste jaren een oud nest van de Grote Bonte Specht heeft overgenomen en de ingang naar zijn maatstaaf heeft dichtgemetseld. Het bijzondere hierbij is, dat het op ca anderhalve meter hoogte zit vlak naast het meest belopen pad in het bos. Het deert de vogel blijkbaar niet, want ieder jaar worden succesvol jongen grootgebracht.

Door de ligging naast de open duinen komen hier ook Fitis, Gekraagde Roodstaart en Boompieper tot broeden.

Voor diegenen die een goed gehoor hebben, kunnen de Appelvink, Grauwe Vliegenvanger en het Goudhaantje waargenomen worden.

In de paddenpoelen en de duinbeek broeden veel Meerkoeten en zelfs een Dodaars.

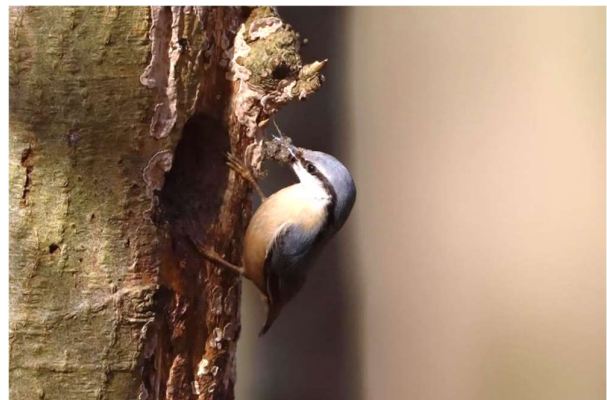
Jaarlijks broeden er één of meerdere Rietzangers als het overjarige riet niet gemaaid wordt.

In het gebied vindt er wel een verschraling van de vegetatie plaats. De afgelopen tien jaar, en waarschijnlijk al langer, zijn de bomen tot ongeveer 2,5 meter vanaf de grond netjes “afgeschoren”. De onderbegroeiing is nagenoeg geheel verdwenen, waardoor men dwars door het bos kan kijken. De oorzaak hiervan moet gezocht worden in het groot aantal Damherten, welke in dit gebied verblijven. Dit heeft natuurlijk invloed op een aantal vogels die in laag struweel of op de grond broeden.

In bijgaande tabel worden Fluiter en Wielewaal als broedvogels weergegeven. Waarschijnlijk zijn dit ongepaarde vogels die tijdens de late voorjaarstrek blijven “hangen” en daardoor, door de BMP methode, als broedgeval worden aangemerkt.

De beste plek in het gebied om de herkenning van vogelzang weer op peil te brengen, is de omgeving van de woning langs het fietspad. Door de dichte begroeiing, waar de Damherten niet bij kunnen komen d.m.v. een hek, kunnen soms wel 15 verschillende soorten vogels en hun zang worden waargenomen.

Door de veelheid aan zowel vogels als soorten zullen wij dit gebied de komende jaren zeker blijven monitoren.

Boomklever 2021-03-26 Langeveld - foto: Gab de Croock

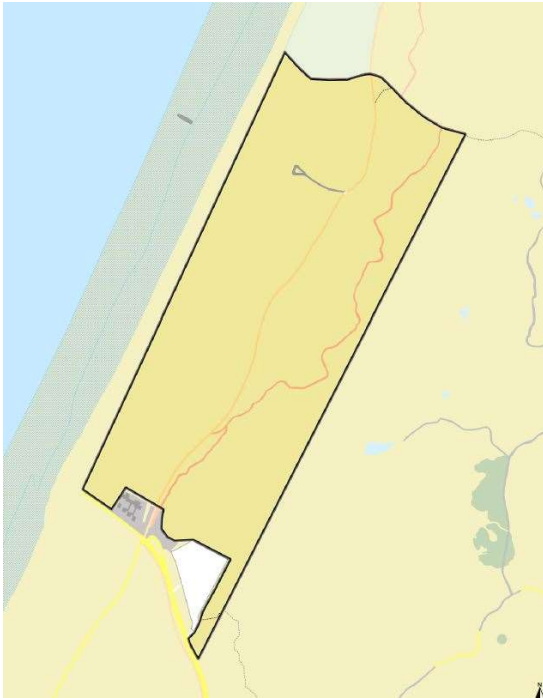
BMP Langeveld 2013 tot en met 2022

Soort/jaar	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Grote Canadese Gans	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Grauwe Gans	0	0	1	2	4	4	1	1	0	0
Nijlgans	1	1	1	0	0	1	0	1	0	0
Wilde Eend	3	4	2	2	1	2	1	2	1	2
Dodaars	1	1	1	1	1	1	0	1	2	1
Sperwer	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Buizerd	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0
Waterhoen	1	0	2	1	1	1	3	1	2	0
Meerkoet	6	6	7	4	6	6	4	5	7	5
Houtsnip	0	1	1	0	0	0	0	1	0	0
Holenduif	2	2	2	2	3	3	4	3	3	2
Houtduif	11	9	9	13	8	10	10	7	10	6
Turkse Tortel	1	1	1	1	0	1	3	1	1	1
Koekoek	1	0	1	0	0	0	1	0	1	1
Bosuil	1	1	0	1	1	0	1	0	1	1
Kleine Bonte Specht	0	2	1	1	1	1	1	3	4	1
Grote Bonte Specht	5	5	4	6	8	6	7	6	8	7
Groene Specht	0	1	0	1	0	0	1	0	1	2
Halsbandparkiet	0	0	0	0	0	1	1	1	0	1
Wielewaal	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0
Gaai	4	5	2	3	3	3	4	4	4	2
Ekster	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Kauw	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Zwarte Kraai	2	3	3	3	3	3	4	4	5	4
Glanskop	3	3	1	4	2	1	1	3	5	2
Pimpelmees	9	10	11	10	13	12	16	14	13	12
Koolmees	17	19	19	21	18	17	20	15	15	13
Boomleeuwerik	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Staartmees	2	3	3	2	1	1	2	2	2	2
Fluiter	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Fitis	20	10	15	14	13	11	10	7	4	4
Tjiftjaf	17	18	16	15	13	12	11	10	10	13
Kleine Karekiet	3	4	6	4	4	5	3	2	3	1
Sprinkhaanzanger	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Zwartkop	9	10	13	11	13	15	14	16	9	11
Tuinfluiter	2	4	1	2	3	4	4	2	1	3
Braamsluiper	1	4	0	0	1	0	0	1	0	0
Grasmus	3	3	3	1	2	0	2	0	0	1
Goudhaan	2	0	0	1	1	0	2	0	0	0
Winterkoning	13	22	20	27	25	20	21	16	16	18
Boomklever	0	0	0	1	1	2	3	2	1	1
Boomkruiper	2	2	3	5	9	8	9	11	11	7
Spreeuw	0	0	0	2	1	0	0	0	0	0
Merel	16	22	19	18	19	16	13	16	15	16
Zanglijster	6	7	7	9	8	8	6	4	9	7
Grote Lijster	3	1	0	1	3	0	1	0	0	0
Grauwe Vliegenvanger	0	1	1	0	1	0	2	3	2	1
Roodborst	7	13	12	12	10	14	13	19	13	13
Nachtegaal	8	7	6	7	5	4	6	7	3	4
Bonte Vliegenvanger	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Gekraagde Roodstaart	4	4	3	7	9	6	5	6	5	4
Roodborsttapuit	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Huisemus	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Heggenmus	7	9	9	11	7	4	3	6	3	5
Witte Kwikstaart	1	1	3	2	3	4	4	2	2	2
Graspieper	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Boompieper	5	3	5	5	2	0	6	3	2	1
Vink	15	19	19	14	18	18	17	21	19	18
Appelvink	1	1	1	1	0	1	2	1	2	2
Groenling	2	2	4	2	2	2	3	4	2	2
Putter	0	0	0	1	2	0	1	1	0	2
Rietgors	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0
TOTAAL	223	247	239	251	251	230	251	237	217	202

Broedvogelinventarisatie Luchter Zeeduinen-Zuid 2022

Marinka Onderwater, Corline de Groot

Luchter Zeeduinen-zuid. Plotgrenzen

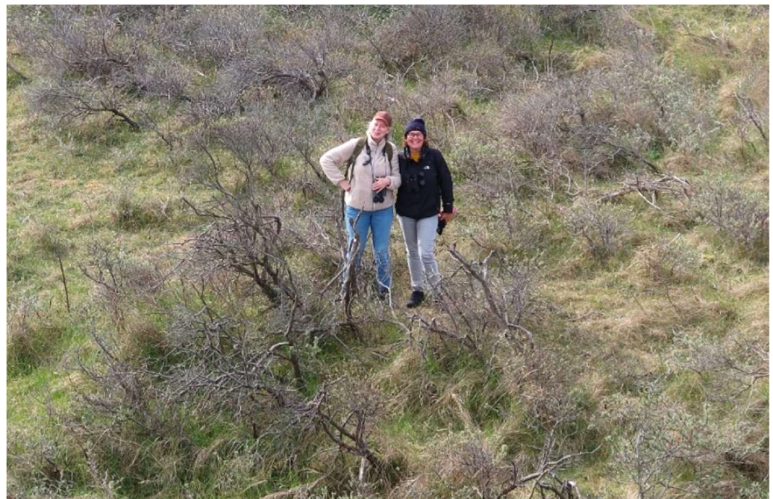
De Luchter Zeeduinen-Zuid is een gebied van 63 ha groot. Het wordt beheerd door Staatsbosbeheer en behoort tot Boswachterij Noordwijk. Het begint direct ten noorden van de Langevelderslag, een fietspad deelt het gebied in tweeën. Het oostelijke deel grenst aan de AWD en is voor publiek toegankelijk. Er loopt een voetpad door en op een paar plaatsen is water te vinden. Op de foto van een van de meertjes is te zien dat het toen erg koud was. Het westelijk deel, de zeereep, is niet voor publiek toegankelijk. De binnenzeereep is vanwege de begroeiing, de steile duinen en diepe dalen moeilijk begaanbaar, maar vogelrijk. Boven op de zeereep, voornamelijk begroeid met helmgras en lage duindoorn, worden behalve Graspieper vrijwel geen vogels waargenomen. Het gebied is voor het 2de jaar op rij geïnterviewd. Tussen 8 maart en 10 juni 2022 zijn 8 bezoeken afgelegd. Voor een overzicht van waarnemingen van 2021 en 2022 zie tabel 1. Wat valt op?

In vergelijking met vorig jaar is het aantal Blauwborsten toegenomen van 1 naar 5 territoria. In 2021 telde de Luchter Zeeduinen Noord 12 territoria Blauwborsten. Wij in Zuid hadden er dus 1, en deze waarneming zat op de grens met Noord. Dit jaar konden we de Blauwborst al horen als we op het parkeerterrein uit de auto stapten. Naar het zuiden verspreid over het hele gebied dus! Telden we vorig jaar 4 territoria van de Ekster, dit jaar slechts 1. We hebben minder Eksters

waargenomen, maar hadden ook veel ongeldige waarnemingen. Namelijk 8 van de 12. Grotendeels vanwege broedcode 1. Opmerkelijk is het verschil in territoria van de Kneu. Altijd een lastige vogel om te tellen. Vorig jaar waren het er 13 en dit jaar slechts 4. Mogelijk dat we er dit jaar te weinig geteld hebben of

BMP Luchter Zeeduinen-zuid		
Soort / jaar	2021	2022
Blauwborst	1	5
Boomleeuwerik	10	10
Braamsluiper	10	10
Ekster	4	1
Fazant	1	0
Fitis	15	14
Gekraagde Roodstaart	1	0
Grasmus	17	15
Graspieper	10	13
Heggenmus	27	20
Houtduif	0	1
Kneu	13	4
Koolmees	9	9
Merel	2	1
Nachtegaal	27	24
Pimpelmees	0	1
Roodborsttapuit	5	7
Tjiftjaf	1	2
Vink	9	6
Witte Kwikstaart	1	2
Zanglijster	0	1
Zwarte Kraai	3	3
Aantal territoria	166	149
Aantal soorten	19	20

Soorten en territoria Luchter Zeeduinen-zuid.

Marinka en Corline tijdens de inventarisatie - Foto: Edgar de Vries

vorig jaar te veel. Maar ook hier veel ongeldige waarnemingen, namelijk 15 van de 35. Dit waren waarnemingen buiten de datumgrenzen en waarnemingen met broedcode 1. Wat de Kneu betreft zijn we te vroeg in het jaar begonnen met tellen.

Hetzelfde betreft de Vink. Hier 10 ongeldige waarnemingen van de 21. Waarnemingen die buiten de datumgrenzen vielen. Goed op de hoogte zijn van de telrichtlijnen is belangrijk, zo blijkt. Een andere afname betreft de Heggenmus; van 27 territoria naar 20. Hier geen groot aantal ongeldige waarnemingen. Opvallend wel is een bezoek op 23 april met slechts 2 waarnemingen (vorig jaar op 1 mei 20). Mogelijk heeft het weer die dag invloed gehad op de Heggenmussen. De dag startte met vorst aan de grond en er stond een schrale Noordoosten wind. De territoria van de andere soorten dit jaar zijn vergelijkbaar met vorig jaar. Met 24 is het aantal territoria van de Nachtegaal het vermelden waard.

Door de grote hoeveelheid, dichte duindoornstruiken met onderbegroeiing lijkt het gebied geschikt voor deze vogel. We hebben weer volop kunnen genieten van hun prachtige zang.

Leuke waarnemingen! In maart verstoorden we een rustende Houtsnip, die vervolgens uit de struiken opvloog. En in mei een Patrijs die in de zeereep tussen het helmgras verstopt zat. In april zagen we Beflijsters op doortrek. Eind april telden we 6 Tapuiten in ons gebied. Begin mei zat deze groep er nog steeds. Zeer geïnteresseerd in een konijnenhol waar ze steeds in en uit gingen. Na 10 dagen telden we nog maar 1 Tapuit (niet in de buurt van het konijnenhol) en vanaf half mei hebben we geen Tapuiten meer waargenomen. Het betrof hier helaas weer Tapuiten op doortrek. Tenslotte is het aantal door ons getelde Konijnen over beide jaren gelijk gebleven. Namelijk gemiddeld 20 per telling. Wel telden we dit jaar een stuk minder Damherten dan vorig jaar. Waren het er vorig jaar gemiddeld 15 per telling, dit jaar slechts 6. De Damherten zijn vooral te vinden binnen het hek van de zeereep, het aantal blijkt in zowel 2021 als in 2022 veel minder te zijn dan in de andere inventarisatie plots van de AWD. Opmerkelijk is verder dat in het deel ten oosten van het fietspad nauwelijks Damherten voorkwamen.

Bevroren duinmeertje begin maart. In het plot liggen een paar van deze meertjes die later in het jaar opdrogen

Jaap Deelder

Geboren in 1952 op Terschelling en in de zestiger jaren opgegroeid in Noordwijk. Belangstelling voor de natuur in het algemeen en voor vogels in het bijzonder, kreeg ik met de paplepel ingegoten. Op mijn 17de besloot ik heel bewust een vogel uit hout te snijden en dat lukte zowaar heel goed.....de rest is geschiedenis, d.w.z. regionale bekendheid. In 1979 en 1981 een expositie in de N.H. Kapel te Noordwijk. In '82 bij Woonboulevard Baalbergen te Katwijk. Midden jaren 80 een groepsexpositie in Slot Zeist en daarna internationaal o.a. in Zweden en de Verenigde Staten.

Poetsende reigers

Een houten beeld van twee reigers heeft model gestaan voor dit bronzen (tuin)beeld. Ik maakte dit beeld begin jaren 90 en liet er één in brons gieten.

Zowel het oorspronkelijke houten als het bronzen beeld werden verkocht. Tenslotte heb ik in 2022 dit tweede exemplaar in brons laten gieten voor onszelf.

Groep Dwergpapegaaien

Deze kleine papegaaiensoort kende ik van de Pantanal in Brazilië.

Een stuk groenig speksteen, waarvan de kleur mij aan de papegaaitjes deed denken, bracht mij op het idee dit groepsbeeld te vervaardigen.

Schreeuwend

Deze Schreeuwend is een beeld gemaakt uit azobé, een van de hardste houtsoorten ter wereld. Deze tropische soort laat zich uitstekend polijsten en is, indien geolied, heel donker en effen van kleur en dus heel goed passend bij dit onderwerp. Deze arend ken ik van de Biebzra (Polen) en Batumi (Georgië).

Zeearend

Enkele jaren geleden werden bij ons de moerascypressen in het Kievitspark omgezaagd door de gemeente. De bomen van zo'n 30 jaar oud, één meter dik bij de basis en torenhoog, drukten stoeptegels omhoog. De in Nederland inmiddels zo succesvolle Zeearend kon ik nu, dankzij deze stam, op ware grootte maken.

Koppel Patrijzen

Het stuk eiken, waar deze vijf Patrijzen uitgehakt werden, was bestemd voor openhaardhout. Het hout had lang "dood op stam" gestaan. Wel moest het onderwerp een stevige, compacte vogelsoort worden, waar de barsten in het hout in mee konden spelen. De keuze viel zodoende op de Patrijs.

Rustende Drieteenstrandlopers

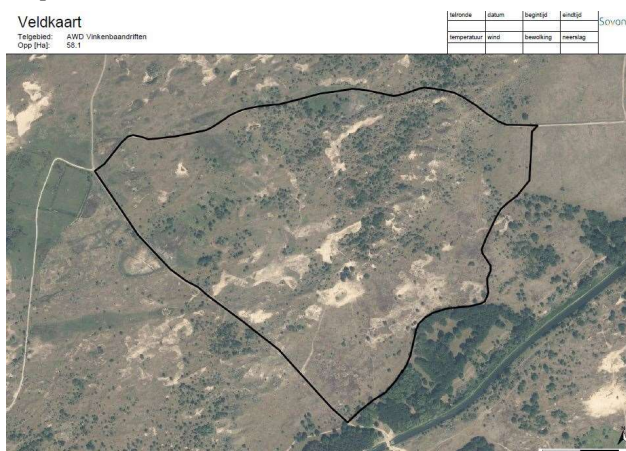
Weer een stuk moerascypres uit ons Kievitspark: een schijf van 120 bij 90 bij 22cm. Ik had besloten een grote groep Drieteenstrandlopers in rustende houding weer te geven. Dit idee paste voor mijn gevoel het beste bij het formaat en de structuur van het stuk hout. Ikzelf beschouw dit werk als één van mijn indrukwekkendste beeldhouwwerken.

Tot slot: wie mijn werk 'in het echt' wil zien, kan terecht in diverse galleries, zoals "van Heijningen" aan het Noordeinde in Den Haag, ook bij galerie Bonnard in Nuenen, Kunsthandel Staphorsius te Westzaan of Hoeve Rijlaarsdam te Nieuwkoop.

Overigens heb ik thuis in Voorhout het meeste werk staan; altijd welkom om te komen kijken. Graag eerst even bellen, tel.: 0252-212474

Broedvogelinventarisatie AWD Vinkenbaandriften 2022

Jaap Vink

Het BMP plot AWD Vinkenbaandriften (58 ha) ligt vanaf de ingang bij De Zilk voorbij het Oosterkanaal rechts van de Nieuwe Haasvelderweg. Ingeklemd tussen BMP plot Schrama aan de zuidoostkant en BMP plot Westhoek aan de zuidwestkant.

Het plot is geteld in de jaren 1980 en 1984 en pas na bijna 40 jaar weer in 2021 en 2022.

Aan de aantallen in de tabel is duidelijk te zien, dat zowel het aantal territoria als het aantal broedvogelsoorten tussen het begin van de jaren tachtig en nu sterk is afgenomen.

Het aantal territoria is gehalveerd en het aantal soorten is met een derde afgenomen.

Naast een meer algemene verarming en het verdwijnen van de broedvogelpopulaties in de Nederlandse duinen speelt ook de enorme graasdruk van Damherten in de AWD een belangrijke rol (Van der Spek *et al*, 2018). Tijdens mijn inventarisaties van de Vinkenbaandriften in 2022 was het gemiddeld aantal Damherten per telling 55 (spreiding 46-71). Dat komt neer op een dichtheid van ongeveer 1 Damhert per hectare! Struwelen en onderbegroeiing ontbreken dan ook vrijwel in het telgebied.

Het verdwijnen van soorten als Nachtegaal, Roodborst, Winterkoning, Heggenmus, Sprinkhaanzanger lijkt hiervan een direct gevolg.

De komst van de Havik in de duinen is mogelijk oorzaak van het verdwijnen van Houtduif, Ransuil, Groene Specht en Ekster(?) uit het telgebied.

De losse bomen, boomgroepen en het open bos in het telgebied oefenen in toenemende mate aantrekkingskracht uit op soorten als Boomleeuwerik, Boompieper, Gekraagde Roodstaart en Vink.

Soorten die in het begin van de jaren tachtig ontbraken en in 2021 en/of 2022 wel werden vastgesteld zijn Torenvalk, Kievit, Grote Bonte Specht, Witte Kwikstaart, Grote Lijster, Roodborsttapuit, Zwartkop, Boomkruiper en Vink.

Van der Spek V, Schaap L & Ehrenburg A (2018) Dertig jaar broedvogelmonitoring in de Amsterdamse Waterleidingduinen. LIMOSA 91 (3) : 108 - 122.

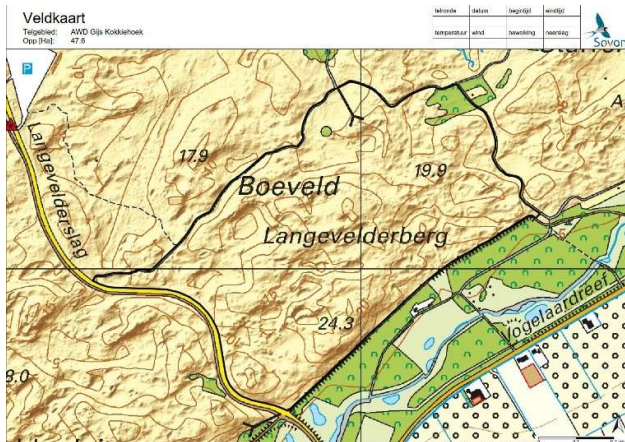
BMP Vinkenbaandriften				
Soort/Jaar	1980	1984	2021	2022
Barmsijs spec	-	-	-	-
Bergeend	-	-	-	-
Boomkruiper	-	-	2	-
Boomleeuwerik	4	4	11	9
Boompieper	4	5	10	12
Bosrietzanger	-	-	-	-
Bosuil	-	-	-	-
Braamsluiper	1	4	3	-
Ekster	6	7	-	-
Fazant	14	3	-	-
Fitis	50	43	8	12
Fuut	-	-	-	-
Gaii	1	3	2	1
Gekraagde Roodstaart	7	7	11	8
Glanskop	1	-	-	-
Grasmus	4	4	5	8
Graspieper	-	-	-	-
Groene Specht	3	2	-	-
Groenling	-	-	-	-
Grote Bonte Specht	-	-	-	1
Grote Lijster	-	-	1	1
Grutto	-	-	-	-
Heggenmus	18	15	2	-
Houtduif	5	11	-	-
Houtsnip	1	-	-	-
Kauw	-	-	-	-
Kievit	-	-	-	1
Kleine Bonte Specht	-	-	-	-
Kneu	14	14	2	2
Koekoek	2	1	-	1
Koolmees	15	13	12	12
Krakeend	-	-	-	-
Meerkoet	-	-	-	-
Merel	3	4	1	1
Nachtegaal	8	14	-	-
Paapje	-	-	-	-
Patrijs	-	-	-	-
Pimpelmees	1	3	9	5
Ransuil	1	0	-	-
Rietgors	-	-	-	-
Ringmus	3	7	-	-
Roodborst	7	3	-	-
Roodborsttapuit	-	-	5	2
Scholkster	2	-	-	-
Slobeend	-	-	-	-
Spotvogel	-	-	-	-
Spreeuw	-	-	-	-
Sprinkhaanzanger	2	5	-	-
Staartmees	4	2	-	-
Stormmeeuw	-	1	-	-
Tapuit	10	8	1	-
Tjiftjaf	1	-	3	-
Torenvalk	-	-	-	1
Tuinfluitier	-	1	-	-
Turkse Tortel	-	-	-	-
Veldleeuwerik	5	1	-	-
Vink	-	-	12	17
Wielewaal	-	-	-	-
Wilde Eend	-	-	-	-
Winterkoning	3	8	-	-
Witte Kwikstaart	-	-	2	1
Wulp	4	1	-	-
Zanglijster	-	-	-	-
Zomertortel	1	2	-	-
Zwarte Kraai	-	1	1	2
Zwartkop	-	-	3	-
Aantal territoria	205	197	106	97
Aantal soorten	32	30	21	19

Broedvogelinventarisatie AWD Gijs Kokkieshoek 2022

Geïnvventariseerd door Marinka Onderwater, Edgar de Vries en Jan Jacobs

Gijs Kokkieshoek (Soonplot 318) ligt langs de Langevelderslag in de zuidwesthoek van de AWD. Het heeft een oppervlak van 47,6 ha, waarvan ca. 7 ha gemengd bos, met voornamelijk Berk, Ratelpopulier, Abeel en Meidoorn. De kavel telt ca. 7 ha struweel van Duindoorn en Kruipwilg. Het bevat een aantal stuifkuilen en daarmee ook een flink oppervlak aan kaal stuifzand. Daarop komt steeds meer nieuwe Helm tot ontwikkeling. Verder bestaat de begroeiing uit Duinriet, Zandzegge en veel mos. In het terrein staan veel solitaire Meidoorns en een afnemend aantal Vlieren. In de dellen vinden we vooral Duindoorn, Liguster en Kruipwilg.

Het aantal Damherten is voor het eerst flink gedaald. We telden er gemiddeld 16 per bezoek tegen 27 in 2021. Het afschotbeleid gaat zijn vruchten afwerpen. In het gebied van 2 hectare dat begin 2020 met grof gaas werd afgezet tegen de Damherten (de enclosure) zagen we weer heesters en planten groeien en bloeien. AWD onderzoekt hier de plantengroei om te zien wat de invloed is van de begrazing door Damherten op de flora en fauna.

Een Damhert dat de enclosure binnen wist te komen werd direct afgeschoten.

Het aantal Konijnen bleef gelijk, weer gemiddeld 9 per telronde. We zagen ook zo nu en dan een Ree en een Vos en een keer kruiste een Boommarter ons pad.

Tussen 4 maart en 15 juni hebben we 10 telrondes gelopen, waarvan een ochtendbezoek en een avondbezoek. We troffen bijna

altijd fris en droog weer met in mei en juni aangename temperaturen. Op de eerste ronde werden we al direct verwelkomd door de Boomleeuweriken, die ondanks de nachtvorst uitbundig zongen.

In de tabel zien we dat een aantal vaste soorten dat in 2021 uit ons kavel is verdwenen niet is teruggekeerd. De Buizerd, de Houtduif en de Koekoek hebben we niet meer waargenomen. Ook de Roodborst en Nachtegaal zijn helaas niet teruggekeerd in Gijs Kokkieshoek. Voor de Oeverzwaluw zijn de omstandigheden niet verbeterd. De steile wanden van de stuifgaten van 2020 zijn verder afgekalfd en evenals in 2021 voor deze koloniebroeder niet meer geschikt om in te nestelen.

Ook de insecteneters als Fitis, Heggenmus en Gekraagde Roodstaart, zijn niet hersteld van de achteruitgang van 2021. De Grasmus ging verder achteruit en is bijna verdwenen. Ook liet de Roodborsttapuit zich weinig zien, met moeite konden we 2 territoria vaststellen. Kneut, Vink, Koolmees en Pimpelmees waren als vanouds ruim aanwezig. Tuinfluiter en Grote Bonte Specht hadden als sporadische voorkomende soort elk een territorium. De Graspieper was na een jaar afwezigheid weer met twee territoria aanwezig.

Maar we hebben ook leuke positieve waarnemingen kunnen doen. Zo was de Fazant in het Rozendel een bijzondere waarneming. Ook de Rietzanger die daar voluit zat te zingen was nieuw voor ons telgebied en dit was direct voldoende voor een territorium. Ook de Grote Lijster is een nieuwe soort. Tijdens het avondbezoek hebben we geen Houtsnippen of Nachtzwaluwen kunnen vaststellen. De overige soorten waren in Gijs Kokkieshoek min of meer stabiel. Ook werden er diverse insecten waargenomen zoals Platbuiklibel, Vuurlibel en Kleine parelmoervlinder. Edgar maakte daarvan een paar mooie foto's.

Vuurlibel - foto: Edgar de Vries

In tabel 1 zijn de 6 soorten die we in 2022 wel waargenomen hebben maar waaraan geen territoria zijn toegekend, aangegeven met een 0. Hoewel we door een paar eenmalige waarnemingen zoals Fazant en Rietzanger het aantal soorten met 2 zien stijgen, moeten we toch spreken van een mager jaar voor de broedvogels in Gijs Kokkieshoek. Het totaal aantal territoria is in 2022 voor het tweede jaar op rij met 12 gedaald. Deze daling bedraagt 12%. Algemeen wordt de oorzaak gezocht in de vernieling van de broedbiotoop door de massale aanwezigheid van de Damherten. We hopen dat deze negatieve trend zich herstelt.

We gaan in ieder geval weer met veel plezier het volgende broedseizoen tegemoet.

Platbuiklibel - foto: Edgar de Vries

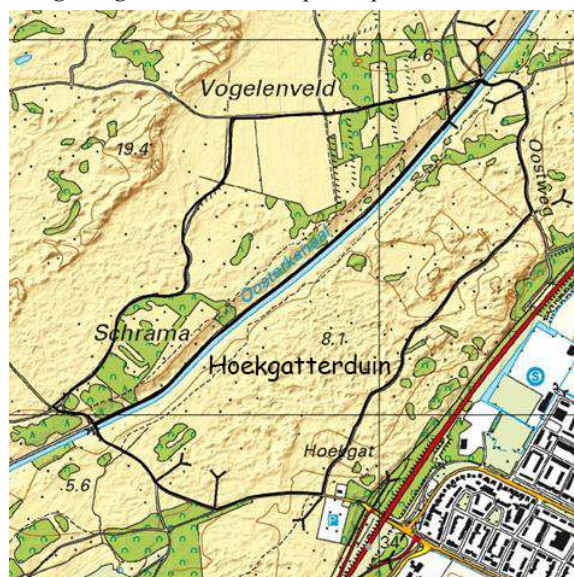
Tabel 1. Broedvogels Gijs Kokkieshoek 2016-2022							
soort	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Appelvink			1				
Boomkruiper						1	
Boomleeuwerik	9	8	10	9	9	8	7
Boompieper	1	1	2	2	4	4	2
Braamsluiper	1	3	4	4	4	4	5
Buizerd			1			1	0
Fazant							0
Fitis	12	21	11	18	13	8	9
Gaai	2	1	2	2	1	1	1
Gekraagde Roodstaart	5	5	4	3	6	8	4
Glanskop			1				
Grasmus	17	12	13	9	8	7	2
Graspieper	2	4	2	3	3		2
Groenling				2	1		0
Grote Bonte Specht		1	3		1	1	1
Grote Lijster							1
Heggenmus	21	10	10	9	8	4	6
Houtduif	1	1	3	1	3		0
Kneu	5	3	12	9	7	6	6
Koekoek	1	1	1	1	1		
Koolmees	7	9	11	11	15	10	12
Merel	5	7	9	6	6	5	6
Nachtegaal	14	11	7	7	7		
Oeverzwaluw					6		
Pimpelmees	4	1	4	3	4	3	3
Putter		1					
Rietzanger							1
Roodborst	2	2		1	3		0
Roodborsttapuit	4	1	4	5	5	4	2
Startmees					1		
Tjiftjaf	2	2	2	1	1	1	1
Tuinfluit				1			1
Vink	2	5	8	6	8	10	6
Winterkoning	1	1	2	1	1	3	1
Witte Kwikstaart			1	1			0
Zanglijster	1		3	1		1	1
Zwarte Kraai	1	1	2	3	3	3	1
Zwartkop	4	2	2	1	1	2	2
aantal territoria	124	114	135	120	130	95	83
aantal soorten	24	25	28	27	27	22	24

Broedvogelinventarisatie AWD Hoegatterduin en Schrama 2020

George Hageman, Leo Schaap, Jaap Deelder

Het Hoegatterduin, 49,1 ha groot, ligt direct tegenover de ingang van de AWD De Zilk. Direct grenzend aan de andere kant van het Oosterkanaal ligt Schrama met een grootte van 30,6 ha. Zie bijgaande kaart. Beide percelen zijn onafhankelijk van elkaar geïnventariseerd in de periode van begin maart tot half juni. Het voordeel van inventariseren met een drietal is, dat ook bij verhinderd van iemand, de telling gewoon kan doorgaan. Daarnaast zien en horen drie mensen meer dan één of twee en is het sowieso gezellig om het samen te doen.

De lente van 2022 was vrij zacht, droog en zeer zonnig met een record aantal zonne-uren. Een uitzondering was een korte vorstperiode met sneeuw rond 1 april.

Hoegatterduin

Het gebied bestaat uit oude Eikenbosjes, kaalgevreten vlaktes, een aantal grote stuifkuilen, verspreide loofbomen van Es, Eik, Oostenrijkse den, Berk en veel Meidoorn. In het zuiden velden met Adelaarsvaren. In het gebied met de Adelaarsvaren woedde in maart een brand, die gelukkig snel bestreden kon worden. Of dat effect heeft gehad op de broedresultaten valt niet te zeggen. Al jaren doen de struweelbroeders (Grasmus, Fitis, Nachtegaal, Braamsluiper, Tuinfluiter, Zwartkop) het slecht in dit gebied. Terwijl er vroeger ondoordringbare stukken Duindoorn waren, kun je nu het hele gebied moeiteloos doorkruisen. Bestrijding van Amerikaanse vogelkers (in 2010) en begrazing door Damherten heeft daarvoor gezorgd. Er lijkt nu sprake van een stabilisatie van de aantallen struweelbroeders. Bij het inventariseren van het Hoegatterduin zien we vaak vogels over het Oosterkanaal naar Schrama vliegen, waar meer struweel is. De afname van Tuinfluiter en Zwartkop in het Hoegatterduin, wordt gecompenseerd door een toename van deze soorten aan de overkant. Een zelfde fenomeen zien we bij de Gekraagde Roodstaart, die het ook beter doet in Schrama. Succesvolle

Broedvogel Monitoring Project - Hoegatterduin											
Soort/jaar	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Appelvink	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Boomkruiper	2	2	2	5	2	2	2	3	5	5	
Boomleeuwerik	7	6	7	9	8	9	7	6	10	11	
Boompieper	11	12	13	8	13	11	9	6	4	6	
Bosuil	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Braamsluiper	3	4	5	3	2	3	5	1	3	2	
Buizerd	1	1	-	-	-	-	-	1	-	-	
Ekster	-	2	2	1	-	1	1	3	1	-	
Fitis	31	27	32	24	23	21	17	13	9	11	
Gaai	3	3	3	3	2	4	2	1	1	-	
Gekraagde Roodstaart	10	10	9	10	9	8	10	6	8	6	
Glanskop	1	-	1	2	-	-	-	-	-	-	
Grasmus	13	12	8	8	11	9	9	9	7	4	
Grauwe Gans	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-	
Groene Specht	1	-	1	1	-	-	2	-	-	1	
Groenling	1	1	1	1	-	-	1	-	-	1	
Grote Bonte Specht	3	3	4	7	5	4	3	4	4	3	
Grote Canadese Gans	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
Grote Lijster	-	-	-	-	1	-	1	1	1	2	
Halsbandparkiet	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	
Heggenmus	4	7	7	6	9	6	5	7	5	4	
Holenduif	-	-	2	1	1	1	-	-	-	-	
Houtduif	1	-	3	3	4	4	2	2	5	-	
Houtsnip	1	2	1	2	-	1	2	2	-	1	
Kleine Bonte Specht	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	
Kneu	4	3	2	3	3	2	3	1	3	1	
Knobbelzwaan	1	-	-	-	-	-	-	1	1	1	
Koekoek	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
Koolmees	13	11	12	12	14	11	8	10	8	13	
Krakeend	1	-	-	-	1	-	-	1	-	1	
Kuifeend	3	-	-	2	-	-	-	-	1	-	
Meerkoet	1	1	-	1	1	-	1	3	3	2	
Merel	7	6	7	6	4	4	4	3	4	4	
Nachtegaal	6	5	4	3	2	2	4	1	2	3	
Nijlgans	1	1	1	-	-	-	-	1	-	-	
Pimpelmees	9	8	8	11	10	9	4	6	8	9	
Putter	3	2	-	1	1	-	-	-	-	1	
Roodborst	-	1	1	4	5	-	1	5	2	-	
Roodborsttapuit	4	2	2	4	3	3	4	3	2	2	
Sijs	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	
Soepeend	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
Sprinkhaanzanger	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
Staartmees	3	2	1	2	2	1	-	-	1	-	
Tijftjaf	5	4	2	1	3	1	1	1	-	2	
Torenavalk	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	
Tuinfluiter	8	3	3	3	6	3	4	3	3	2	
Vink	12	15	11	13	14	14	13	13	14	15	
Wielewaal	-	-	1	-	1	-	1	1	-	-	
Wilde Eend	4	3	4	2	3	2	3	3	2	3	
Winterkoning	-	6	5	5	6	4	2	2	1	4	
Witte Kwikstaart	1	-	-	3	2	1	-	1	-	1	
Zanglijster	1	1	3	1	2	-	1	-	1	1	
Zwarte Kraai	3	2	4	4	4	3	2	2	2	2	
Zwartkop	3	3	3	-	2	3	1	4	2	1	
Aantal territoria	187	173	180	181	179	147	135	131	123	126	
Aantal soorten	38	34	40	40	34	29	33	36	32	33	

broeders in het Hoegatterduin zijn Vink, Koolmees, Pimpelmees, Boomleeuwerik, Boomkruiper en Winterkoning. Tussen de Adelaarsvaren handhaven zich al jaren enkele paartjes Roodborsttapuiten. Ook dit jaar liet, tijdens een avondbezoek, de Houtsnip zich hier weer zien en horen. De Bosuil liet zich horen, maar zijn nestplaats hebben we niet kunnen vinden. Grote Lijsters treffen we meestal zingend aan langs het Oosterkanaal, de ene keer in het Hoegatterduin, de andere keer in Schrama. In beide plots zijn twee territoria opgenomen.

Schrama

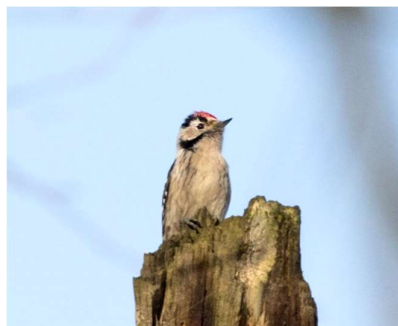
Dit gebied heeft veel meer bos en heeft een rijk vogellevens. Het is een genot om hier te inventariseren. Het struweel langs het Oosterkanaal is nog intact. De bossen zijn gemengd en bevatten veel loofhout. Vooral de oude Abelen zijn geliefd bij holenbroeders, omdat spechten er veel gaten in gehakt hebben. Door stormen ligt het gebied bezaaid met omgewaaide bomen.

Halverwege onze ronde bevindt zich het “Spreeuwenbos”, waar een kolonie broedt van ca. 40 paar Spreeuwen. Altijd boeiend om te horen (imitaties) en te zien. Pas tijdens ons

Buizerdnest met 3 jongen foto: George Hageman

laatste bezoek bleek dat er vlakbij een Buizerd had gebroed. We zagen drie jongen op het nest staan, op het punt van uitvliegen. Hoewel de Bosuilenkast onbezet bleef, liet hij zich wel horen. De Havik was bezig met het versterken van zijn vertrouwde nest, maar werd verstoord door Nijlganzen en zocht een andere nestplaats. Een betrekkelijke nieuwkomer in Schrama is de Boomklever. Al vroeg in maart liet de Kleine Bonte Specht zich zien en horen. Bijna elk seizoen horen we eind mei-begin juni de Wielewaal. Het territorium wordt genoteerd, maar of er ooit een jonge Wielewaal is uitgevlogen, betwijfelen we. Evenals in Hoekgatterduin staat in Schrama een territorium van de Groene Specht genoteerd. Zou het om dezelfde vogel gaan? Zijn kenmerkende zang draagt ver. Succesvolle broeders in Schrama zijn verder Boomkruiper, Gekraagde Roodstaart, Holenduif, Koekoek, Koolmees, Pimpelmees, Roodborst en bovenal de Vink.

Kleine Bonte Specht Schrama foto: GH

De Grauwe Vliegenvanger handhaaft zich voor het vijfde seizoen in Schrama, terwijl Glanskop, Putter en Staartmees de “kers op ons taartje” vormen. Op naar het nieuwe seizoen!

Broedvogel Monitoring Project - Schrama						
Soort	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Appelvink	0	0	0	0	1	0
Boomklever	0	0	0	0	1	2
Boomkruiper	5	6	6	8	10	10
Boomleeuwerik	1	6	2	4	2	3
Boompieper	6	5	3	7	2	2
Bosuil	0	1	1	1	0	1
Braamsluiper	2	0	0	0	2	0
Buizerd	1	0	0	1	0	1
Fitis	8	7	7	8	5	6
Fluiter	1	0	1	0	0	0
Gaai	1	2	1	2	2	1
Gekraagde Roodstaart	9	6	8	7	10	10
Glanskop	0	0	0	0	0	1
Grasmus	5	3	4	1	2	3
Grauwe Gans	0	0	1	0	1	0
Grauwe Vliegenvanger	0	1	2	2	3	2
Groene Specht	1	1	1	0	0	1
Groenling	0	0	1	0	1	0
Grote Bonte Specht	5	5	6	6	8	4
Grote Lijster	0	1	1	2	3	2
Halsbandparkiet	1	3	2	0	1	0
Havik	1	1	1	1	1	1
Heggenmus	1	4	2	2	1	0
Holenduif	1	2	3	3	1	3
Houtduif	4	4	4	3	3	2
Kleine Bonte Specht	1	1	2	2	1	2
Koekoek	1	0	0	0	0	0
Koolmees	10	12	9	12	10	11
Kuifmees	0	0	0	0	1	0
Merel	5	5	7	4	5	4
Nachtegaal	2	5	4	3	1	3
Nijlgans	1	1	2	1	1	1
Pimpelmees	8	8	13	9	11	9
Putter	1	0	0	1	0	1
Roodborst	5	6	2	9	4	7
Spreeuw	20	42	40	35	39	40
Staatmees	2	1	1	1	3	1
Tjiftjaf	9	8	6	6	5	4
Tuinfluiter	4	3	4	3	5	5
Vink	22	21	19	22	23	22
Vuurgoudhaan	0	0	0	1	0	0
Wielewaal	1	1	0	1	1	1
Winterkoning	8	10	6	7	7	7
Zanglijster	4	0	3	4	3	2
Zwarte Kraai	2	1	2	1	1	1
Zwartkop	3	9	6	6	4	6
Aantal territoria	162	192	183	186	185	182
Aantal soorten	36	33	36	35	38	36

verdwenen en we hebben geen broedgevallen kunnen vaststellen.

Ook de rietvogels zijn langs de oevers van de twee wateren te vinden. Kleine Karekiet, Rietgors en Rietzanger broeden jaarlijks in kleine aantallen tot maximaal 7 paar. Niet jaarlijks broedt de Sprinkhaanzanger. De Koekoek is elk jaar aanwezig en zijn waardvogel is waarschijnlijk de Kleine Karekiet. Blauwborst en Bosrietzanger zijn minder aan het water en riet gebonden en zien we vooral in het struweel langs de rietkragen. Ook de Witte Kwikstaart houdt zich graag bij het water op maar niet uitsluitend, ook in andere delen van het Zwartevelde. Echte duinvogels zijn natuurlijk de Boomleeuwerik en de Boompieper die hier jaarlijks tot broeden komen met maximaal 6 broedparen. Toch vestigde de Boomleeuwerik zich pas rond 1900 in de duinstreek. Daarvoor kwam hij slechts voor op de oostelijke zandgronden van Nederland. De Boomleeuwerik zingt fraai, luid en al vroeg in het voorjaar, vanaf half februari tot aan het begin van de zomer wanneer ze gaan zwijgen. De Boompieper komt pas in april en is in augustus alweer verdwenen. Opvallend is zijn fraaie en luide zangvlucht die we ook kennen van de Graspieper. De Tapuit zien we regelmatig in het voorjaar, soms al gepaard, maar jammer genoeg alleen op doortrek.

En dan de roofvogels

Wat de roofvogels betreft zien we Sperwer, Havik en Torenvalk jaarlijks, maar van deze drie had alleen de Havik in het jaar 2000 een territorium in het Zwartevelde. De Buizerd broedde in 1994 en 2021, het laatste jaar in een oud kraaiennest langs het Schusterkanaal. De Boomvalk is een hele zeldzame gast maar daar komt misschien verandering in. Het afgelopen decennium broedde hij helemaal niet meer in de AW-duinen, zo bleek bij navraag bij Henk-Jan Koning. Maar in 2021 zagen we de Boomvalk ineens weer jagend boven het Zwartevelde in mei en juni, dik binnen de datumgrenzen, dus een territorium. Het broedgeval werd twee kilometer zuidelijker vastgesteld in een hoge populier langs het Oosterkanaal door de roofvogelspecialisten Fred en Henk-Jan Koning. Het paar bracht daar 3 jongen groot. Het afgelopen jaar zagen we op 27 april onze eerste Boomvalk op het Zwartevelde maar in mei zaten er ineens 5 stuks. Was dat het broedpaar van 2021 met hun jongen of waren het nog doortrekkers die vaak in groepjes rondtrekken. Copulatie werd door ons op 30 mei vastgesteld en op meerdere telrondes zagen we de valken met de rode broek jagen op het Zwartevelde. Navraag bij de familie Koning leverde voor 2022 geen vastgesteld broedgeval op, maar natuurlijk kunnen de in de broedtijd zeer heimelijk opererende Boomvalken makkelijk worden gemist. Hopelijk worden de Boomvalken weer een jaarlijkse broedvogel in de AW-duinen. Ze jagen op kleine vogels en libellen en met die laatste gaat het al tijden erg goed. Libellen zijn voor hun voortplanting afhankelijk van schoon, voedselarm water en van voldoende watervegetatie, waar de AW-duinen in ruime mate in voorziet. En deze vegetatie heeft gelukkig vrijwel geen last van de damhertenvraat. Als laatste noemen we de Bosuil. We hoorden ze wel meerdere keren maar broeden doen ze niet meer in het Zwartevelde, aldus Henk-Jan Koning, sinds

BMP tellingen Zwartevelde AW-duinen					
Soort / Jaar	1994	2000	2015	2021	2022
Appelvink	-	-	-	1	-
Blauwborst	-	-	-	2	3
Boomkruiper	-	-	1	2	4
Boomleeuwerik	-	-	2	6	4
Boompieper	2	2	5	4	3
Boomvalk	-	-	-	1	1
Bosrietzanger	-	-	3	1	1
Bosuil	-	-	-	1	1
Braamsluiper	-	2	-	-	2
Buizerd	1	-	-	1	-
Dodaars	-	-	1	1	-
Ekster	1	-	-	-	-
Fazant	1	-	-	-	-
Fitis	13	13	5	4	6
Fluiter	-	-	-	-	1
Fuut	1	-	-	1	1
Gaai	1	1	-	1	1
Gekraagde Roodstaart	-	-	1	3	3
Goudhaan	-	-	2	1	1
Grasmus	6	8	3	2	2
Graspieper	2	2	2	-	1
Grauwe Gans	-	-	-	4	5
Grauwe Vliegenvanger	1	-	-	2	1
Groene Specht	2	-	-	-	-
Grote Bonte Specht	3	1	3	5	4
Grote Lijster	-	-	-	1	1
Groenling	-	-	-	-	3
Havik	-	1	-	-	-
Heggenmus	4	4	2	1	2
Holenduif	-	1	-	1	-
Houtduif	3	2	-	2	-
Kleine Bonte Specht	-	-	1	-	1
Kleine Karekiet	4	7	6	11	8
Kneu	1	-	1	1	-
Knobbelzwaan	1	-	-	1	2
Koekoek	1	-	1	1	1
Koolmees	3	5	6	5	7
Kievit	-	-	1	-	-
Krakeend	2	1	-	-	-
Kuifeend	-	3	2	-	1
Kuifmees	1	1	-	-	1
Meerkoet	2	2	1	3	4
Merel	2	3	-	3	2
Nachttegaal	5	4	1	1	-
Nijlgans	-	-	-	1	1
Pimpelmees	3	3	2	4	7
Putter	-	-	1	1	1
Rietgors	4	6	3	4	5
Rietzanger	-	2	3	1	2
Roerdomp	-	-	-	1	2
Roodborst	-	2	1	1	-
Roodborsttapuit	-	-	3	2	3
Spreeuw	1	1	-	-	-
Sprinkhaanzanger	1	2	-	-	-
Staatmees	2	1	-	1	-
Tafeleend	1	-	-	-	2
Tijftjaf	4	9	5	2	7
Tuinfluiter	1	2	-	-	1
Velduil	1	-	-	-	-
Vink	3	6	10	10	14
Waterhoen	-	-	-	1	-
Waterral	-	-	1	-	-
Wilde Eend	2	-	-	3	2
Winterkoning	5	8	2	3	5
Witte Kwikstaart	-	-	-	1	3
Zanglijster	-	-	2	2	2
Zwarte Kraai	1	2	-	2	2
Zwartkop	-	2	1	2	1
Aantal territoria	92	109	81	105	127
Aantal soorten	37	32	33	49	48

de Boommarters de bosuilenkasten regelmatig met een bezoek vereren.

Zangvogels en de rest

Van de jaarlijks broedende zangvogels zijn Vink en Fitis het meest algemeen met respectievelijk 14 en 13 territoria. Tjiftjaf (max. 9), Koolmees en Pimpelmees (beide max. 7) volgen en Merel (max.3), Zanglijster (max.2) en Gekraagde Roodstaart (max.3) sluiten de rij. De Nachtegaal die afhankelijk is van een struiklaag is door de hertenvraat in een vrije val gekomen en keldert van 5 territoria in 1994 naar 0 in 2022. Andere zangvogels broeden niet jaarlijks en in kleine aantallen van maximaal 1 tot 3 paren. Opvallend zijn de drie territoria van de Groenling, een nieuwkomer in het Zwartevelde. De Zwarte Kraai broedt jaarlijks met max. 2 paar. Deze soort is onder meer belangrijk omdat hij nesten bouwt die regelmatig in de jaren daarna door Buizerd en Boomvalk worden gebruikt. Rest ons de duiven en spechten. De Holenduif broedt incidenteel, de Houtduif jaarlijks met 2-3 paar. De Groene Specht broedde nog in 1994 maar daarna niet meer.

De Grote Bonte Specht is het hele jaar door te horen en is goed aanwezig met 3-5 paar. Een zeldzame en fraaie broedvogel dit jaar was de Kleine Bonte Specht, die op twee meter hoogte broedde in een dode eik van slechts 15 cm doorsnee. We konden de jongen horen als we vlak bij de boom stonden en begin juni vlogen ze uit. Ekster en

Gaai broeden incidenteel en hebben te leiden van de Havik. Beide zijn langzame en opvallende vliegers die vaak ten prooi vallen aan de onstuimige jager.

Vergelijking met het Rozenwaterveld

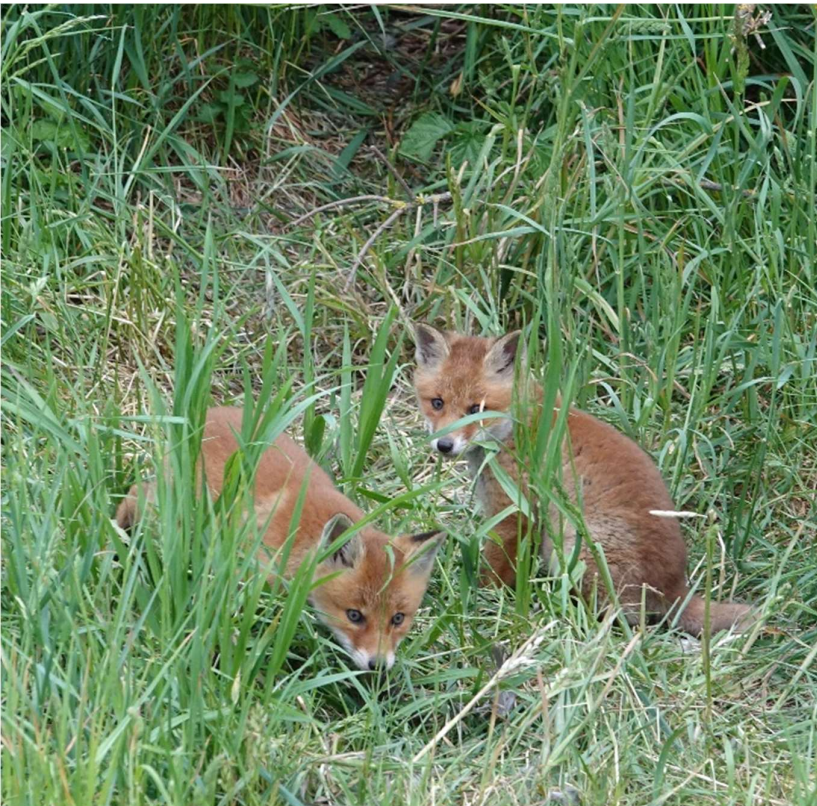
In nummer 1 van de Fitis van dit jaar staat een uitgebreid artikel van Marcel Slaterus over de broedvogelbevolking door de jaren heen in het Rozenwaterveld in het noorden van de AW-duinen. Als we de aantalsontwikkeling van dit gebied vergelijken met het Zwartevelde zien we veel parallellen.

Zowel bij de spechten als de mezen zien we eenzelfde ontwikkeling. Groene Specht neemt af, Bonte Spechten nemen toe. Al moet je het betitelen van het ene territorium van de Kleine Bonte Specht als “toename” met een korrel zout nemen. Kool- en Pimpelmees nemen toe, de overige mezensoorten broeden incidenteel en in zeer lage aantallen. Een aantal soorten is verdwenen, zoals Fazant en Ekster. De Fazant omdat deze soort niet meer wordt uitgezet als jachttrofee en de Ekster is een te makkelijke prooi voor de Havik. En ook op het Zwartevelde zijn de zangvogels van dicht laag struweel alle afgenomen door de hertenvraat. Alleen de Roodborsttapuit heeft zich aan deze malaise onttrokken en neemt toe op het Zwartevelde, zoals in het hele land (zevenvoudige toename tussen 1990 en 2015, bron SOVON). De rietvogels doen het goed, dit i.t.t. de rietvogels op het Rozenwaterveld, maar hier liggen plaatselijke ontwikkelingen aan ten grondslag: te weinig riet langs het Van der Vlietkanaal.

De grote verarming in de broedvogelstand die Marcel in zijn nawoord noemt, zien wij minder in het Zwartevelde.

De belangrijkste verarming komt ons inziens voort uit de hertenvraat van het laatste decennium. Een aantal soorten lijkt ook weer toe te nemen zoals Blauwborst, Roodborsttapuit, Boomkruiper en Gekraagde Roodstaart. Voor een genuanceerd beeld blijft tellen van groot belang. Wat dat betreft onderschrijven wij van harte de stelling “meten is weten”. Wij blijven ook doortellen.

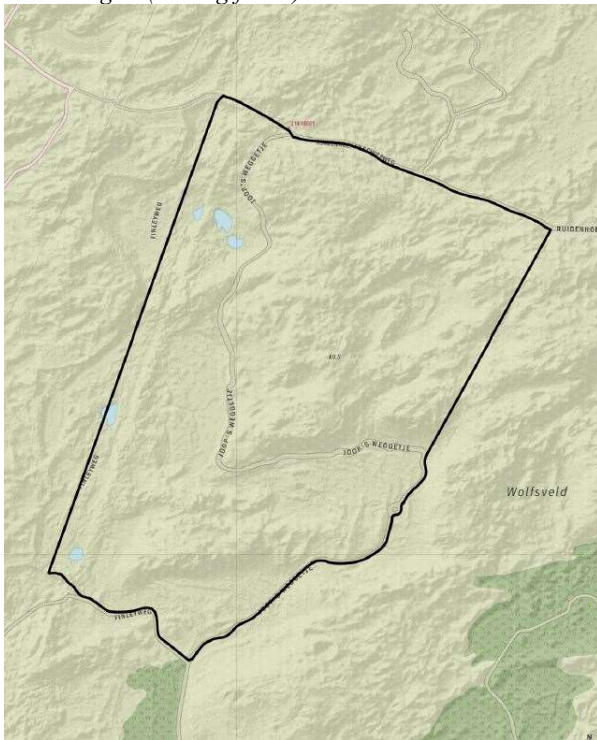
Rest ons nog te vermelden dat op het Zwartevelde een Vos enkele jongen grootbracht. Die jongen, zie de foto, kwamen we regelmatig tegen bij het hol rond zonsopkomst.

*Spelende Vosjes in het Zwartevelde
foto: Tom van den Boomen*

Broedvogelinventarisatie AWD Wolfsveld-West 2022

Geïnventarieerd door Jaap Eisenga, Wim Plaatzer en Koene Vegter (verslag/foto's)

Terreinomschrijving/algemeen

Het Wolfsveld ligt met zijn 35 hectare langs het voormalige Van Limburg Stirumkanaal en wordt verder begrensd door het Finleyweggetje aan de zuidoostkant en de Ruigenhoeker Schulpweg in het noorden. Het is een afwisselend geaccidenteerd terrein met een vijftal dellen, waaronder het Abelendel, het Spejendel, het Biezenvlak en het Ronde Vlak. Het kent een variatie aan begroeiing van Meidoorn, Berk, Duinliguster, Vlier, Ratelpopulier en oprukkende Duindoorn.

De basisbegroeiing van lage struiken en riet is een aantal jaren geleden in diverse dellen grondig verwijderd. Ook effecten van verdroging en dood hout zijn in toenemende mate zichtbaar.

Toelichting op de inventarisatie 2022

Bij dit verslag van alweer ons veertiende inventarisatiejaar eerst maar eens wat aandacht voor de vogelaars in plaats van de vogels. Wij worden ook ouder en dat gaat niet geheel zonder slag of stoot. Dit jaar – vlak na het stoppen van de maatregelen – een gelukkig korte coronabesmetting, een meer tijd vergende staaroperatie en wat gehannes met rug dan wel enkel, wat het lopen door het duin ook niet bevordert. Maar voor een trio zeventigers allemaal ook weer niet geheel ongebruikelijk en we houden de moed erin. Gelukkig kunnen we elkaar zo nodig ook vervangen.

Nu wat betreft de vogels want daar gaat het uiteindelijk om.

In de eerste helft van onze inventarisatieperiode is het duidelijk warmer dan in 2021 en zijn er ook meer

waarnemingen. In de tweede helft is echter sprake van een relatieve daling.

Uiteindelijk is het resultaat in 2022 vrijwel gelijk aan dat van 2021: 22 soorten en 85 territoria versus 21 soorten en 86 territoria. Meest opvallend was in 2021 de sterke daling in het aantal territoria die nu dus stand houdt. Bij de plussen en minnen valt vooral op dat de daling bij Nachtegaal en Grasmus zich verder doorzet en dat de Fitis zich, na de aanzienlijke daling in 2021, enigszins herstelt. Zeer opvallend is bij de zoogdieren een daling van 361 naar 96 damherten, mogelijk mede als gevolg van een strakker beheer. De konijnen blijven dit jaar stabiel op 20. Van medio maart tot medio juni brengen wij weer onze gebruikelijke 10 bezoeken aan deze kavel binnen het waterleidingduin van ca. 7 tot 10 uur in de ochtend. Voor het eerst sinds jaren zit hier aan het eind ook nog een avondbezoek bij. Wel mooi, maar met een pover resultaat: we hopen op een aantal Merels maar moeten ons uiteindelijk met één tevreden stellen.

Nu een overzicht meer in detail. Om te beginnen gelijk maar een van onze lievelingsvogels, namelijk de Blauwborst die ons tijdens de koffiepauze in het Biezenvlak vaak verblijdt met zijn fraaie gezang en oogverblindende kleuren en die ons nu in tweevoud tegemoet treedt – genoteerd!

Van de vaste drie soorten uit de beginperiode is de Heggenmus van 3 naar 4 territoria gestegen, waarmee het aanzienlijke verlies (-5) uit 2021 weer enigszins wordt goed gemaakt. Ook de Vink stijgt licht van 11 naar 12 en komt hiermee een beetje terug. De Koolmees daalt van 10 naar 9 en zakt zo opnieuw verder weg.

Later in het broedseizoen bestaat de gebruikelijke top drie uit Nachtegaal, Fitis en Grasmus. Zoals hierboven al gemeld, dalen Nachtegaal en Grasmus nog verder, resp. van 8 naar 5 en van 9 naar 6.

De Fitis daarentegen herstelt zich enigszins en komt van 10 op 15, waarbij aan te tekenen valt dat in 2021 sprake was van een historisch verlies van 11 territoria!

In een enkel geval dit jaar een hogere score: de Zanglijster met 2 (+1) en de Kneu met 3 (+1).

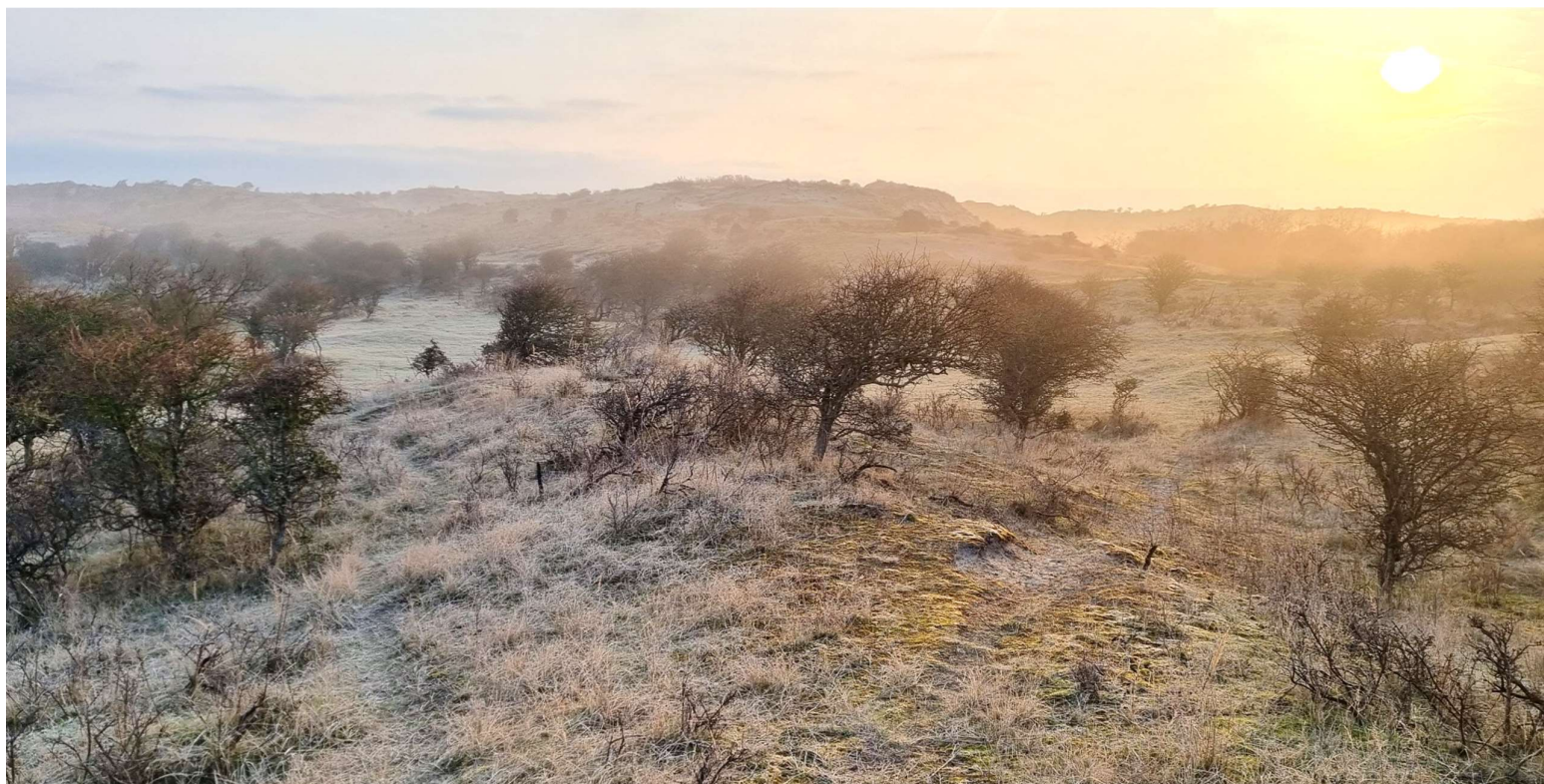
Ook zijn enkele oude bekenden weer terug: de Tjiftjaf met 2 en de Sprinkhaanzanger, de Tuinfluiter en de Pimpelmees alle drie met 1. Lager is het resultaat voor de Boomleeuwerik met 4 (-2), de Boompieper met 6 (-1), de Gekraagde Roodstaart met 3 (-1), de Roodborsttapuit met 1 (-1) en de Merel met 4 (-1). Idem als vorig jaar scoren de Koekoek met 1, de Winterkoning met 1, de Braamsluiper met 1 en de Zwarte Kraai met 1. Gemist dit jaar worden de Houtduif en de Roodborst, beide met -1. Tapuit, Zwartkop, Ekster, Gaai, en Rietgors worden dit jaar opnieuw helemaal gemist.

Overvliegend zijn waargenomen: Zilvermeeuw, Aalscholver, Grauwe Gans, Canadese Gans, Buizerd, Belfijster en Boerenzwaluw.

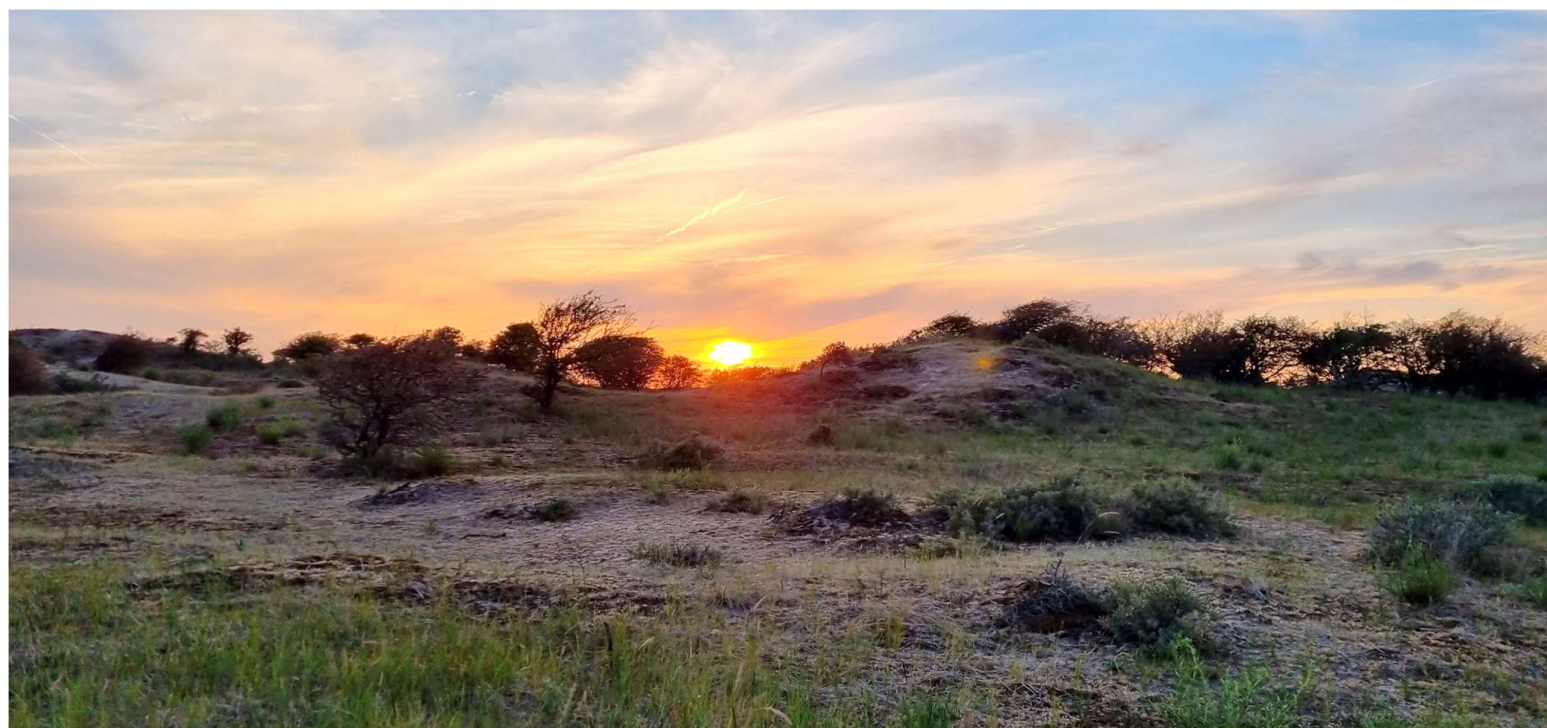
Nu er blijft genoeg over om waar te nemen en van te genieten in het mooie Wolfsveld - daarom hopelijk op naar nummer vijftien!

Ochtendglorien in maart in het Wolveveld

Avondzon in juni in het Wolveveld

Broedvogelinventarisatie AWD De Westhoek 2022

Hugo Langezaal

Afgelopen jaar hebben Hanneke, Nika, Dini en ik weer de Westhoek in de zuidelijke Amsterdamse Waterleidingduinen geïnventariseerd. Voor een kaartje of terreinbeschrijving verwijs ik dit jaar naar verslagen in De Strandloper van voorgaande jaren.

Broedvogels

In 2022 hebben wij weer acht bezoeken gebracht aan het 53,1 ha grote kavel. In totaal zijn afgelopen jaar 130 territoria vastgesteld van 19 verschillende soorten (zie tabel). Zoals gewoonlijk de afgelopen jaren zijn Boomleeuwerik, Boompieper, Gekraagde Roodstaart, Grasmus, Koolmees en Vink goed vertegenwoordigd onder de broedvogels. Enkele soorten die over de afgelopen drie jaar opduiken zijn Grote Lijster, Rietgors en Tjiftjaf. De Rietgors lijkt de Pitrus helemaal ontdekt te hebben als veilige nestlocatie en was met 3 territoria aanwezig. Met vijf territoria is ook de Tjiftjaf goed vertegenwoordigd. Dit is het hoogste aantal sinds wij De Westhoek inventariseren. De Kieviten hebben weer getracht te broeden in de vochtige laagtes binnen de exclusie. Hier leek een eerste legsel mislukt, maar hebben wij van een tweede legsel wel een jong waargenomen. Ongetwijfeld speelt predatie een grote rol. Gek genoeg lag één van de nesten dicht langs het pad, waardoor verstoring ook niet is uitgesloten als boosdoener.

Op 22 mei trok een zingende Spotvogel door het noordwestelijke deel van De Westhoek. Gezien de datumgrenzen van deze soort (5 mei – 10 juli), is voor de Spotvogel een territorium geteld na autoclustering. Van Jan-Willem Vergeer (Sovon) hebben we begrepen dat onderscheid tussen een late doortrekker en een broedvogel nooit helemaal is uit te sluiten, waardoor de soort toch gewoon wordt geteld.

Verder is over de afgelopen drie jaar een aantal incidenteel broedende soorten te zien zoals Blauwborst, Putter, Tuinfluiter en Zwartkop. Opvallend is de afwezigheid van Nachtegaal. Zeer dichte struwelen waar deze soort graag broedt, zijn in ons kavel haast niet meer te vinden.

Overige waarnemingen

Omdat de droge delen van de in 2020 gebouwde exclusie flink begonnen te vergassen, is besloten deze vanaf 2022 ook te gaan maaien. In de vochtige delen van de exclusie is in 2022 voor het eerst weer Moeraswespenorchis waargenomen na jarenlange afwezigheid.

Verder zijn afgelopen voorjaar nog de volgende leuke vogelsoorten waargenomen: Lepelaar, Beflijster, Grote Pieper (ook in najaar), Paapje, Rosse Grutto, veel doortrekkende Tapuiten, Casarca (5 stuks), Grauwe Vliegenvanger, Appelvink, Groenpootruiter, Smelleken, Slechtvalk, Boomvalk en Bruine Kiekendief, merendeels doortrekkers of incidentele bezoekers.

Verder heb ik begrepen dat voorafgaand aan het broedseizoen van 2023 weer enkele Tapuitenkasten worden geplaatst. Wie weet kan drie jaar na een broedpoging van deze soort toch een paartje verleid worden weer in De Westhoek te broeden. Op naar weer een leuk jaar!

Soort	Aantal territoria		
	2022	2021	2020
Blauwborst	0	0	1
Boomleeuwerik	14	16	14
Boompieper	11	9	12
Braamsluiper	1	2	3
Fitis	9	12	10
Gaai	0	1	1
Gekraagde roodstaart	12	14	13
Grasmus	10	9	7
Grote lijster	2	1	0
Heggenmus	4	1	3
Kievit	3	2	1
Kneu	3	5	2
Koekoek	1	1	0
Koolmees	17	12	13
Nachtegaal	0	0	1
Pimpelmees	8	5	6
Putter	0	0	2
Rietgors	3	1	0
Roodborsttapuit	7	7	8
Spotvogel	1	0	0
Staartmees	0	1	0
Tapuit	0	0	1
Tjiftjaf	5	1	0
Tuinfluiter	0	0	1
Vink	18	23	21
Witte kwikstaart	1	2	2
Zanglijster	0	0	1
Zwartkop	0	0	1
Totaal aantal territoria	130	125	124
Totaal aantal soorten	19	20	22

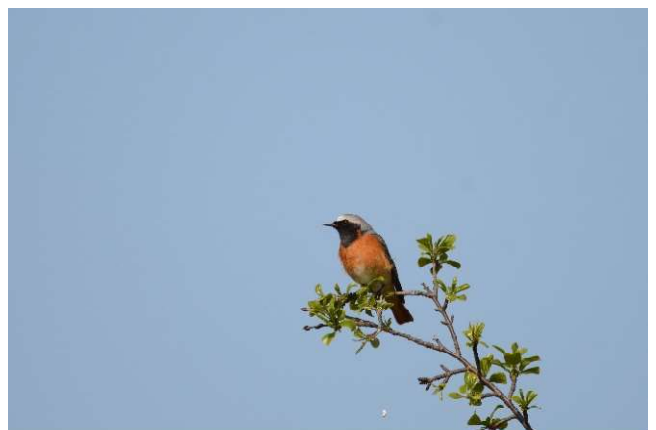
Broedende Kievit

Paapje

Casarca

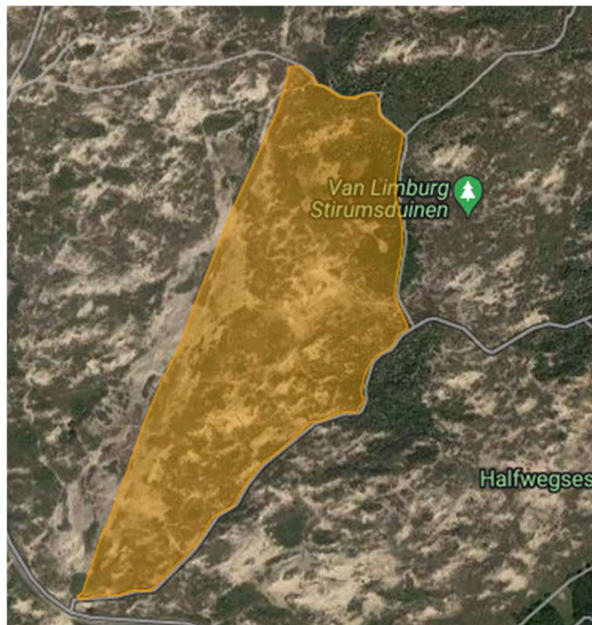
Gekraagde Roodstaart

Zingende Spotvogel

Broedvogelinventarisatie AWD Boeveld-West 2022

Joost van der Sluijs

In de Strandloper stond een oproep dat naartig werd gezocht naar opvolgende tellers voor Boeveld-West. Dit kavel werd al sinds 1986 gemonitord, door Jan Veeffind en Willem Baalbergen, dus er was de coördinator en Sovon veel aan gelegen geen gaten te laten vallen. Na wat afstemming met Leo Schaap, besloot ik ervoor te gaan. En ik moet zeggen: wat is dit mooi! Heerlijk, 40 voetbalvelden afspeuren in het eerste licht, met al die voorjaarsgeluiden om me heen.

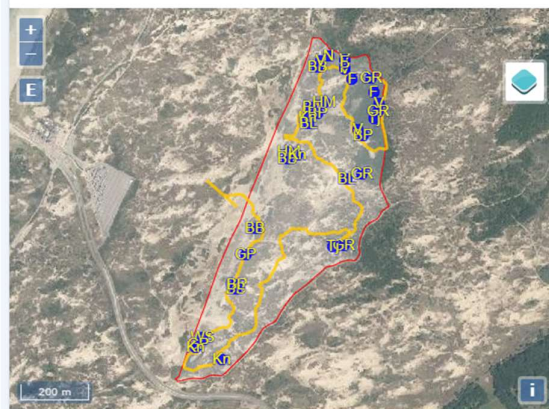
BMP AWD Boeveld-west					
Soort / jaar	2018	2019	2020	2021	2022
Blauwborst	1	2	0	0	4
Boomleeuwerik	3	3	4	3	7
Boompieper	2	2	3	2	3
Braamsluiper	2	3	2	1	3
Buizerd	1	0	0	0	0
Fitis	7	8	10	4	6
Gaai	0	0	1	0	0
Gekraagde Roodstaart	2	4	2	2	3
Grasmus	7	7	4	4	3
Graspieper	3	2	4	1	3
Heggenmus	4	5	2	3	7
Houtduif	1	1	0	1	1
Kneu	2	2	3	1	5
Koekoek	1	0	1	0	1
Koolmees	4	4	4	4	4
Merel	3	0	1	2	5
Nachtegaal	3	3	5	2	3
Pimpelmees	1	1	2	0	2
Putter	0	0	1	0	0
Roodborsttapuit	2	4	3	3	2
Tijftjaf	1	1	2	1	2
Tuinfluit	0	0	0	0	1
Vink	5	5	5	6	8
Wielewaal	0	0	0	0	1
Winterkoning	1	0	0	0	1
Zanglijster	0	0	1	0	1
Zwarte Kraai	1	1	1	0	0
Zwartkop	2	1	1	0	1
Aantal territoria	59	59	62	40	77
Aantal soorten	23	19	22	16	24

Verrassend ook vaak (ik laat die natte sneeuwvui, waarbij ik vergeefs dekking zocht onder een kale gekuifde Meidoorn maar even buiten beschouwing). Zo streek een keer een zingende Wielewaal neer in het populierenbos. Jammer dat die bomen nog zo laag zijn, want dat zou toch een mooie soort als broedvogel zijn. (Ik begrijp overigens dat ik die wel had moeten tellen in Avimap, dat zal ik volgende keer doen. Net als de opvliegende Watersnip, Houtsnip en Havik). En ik had

een Braamsluiper wel horen zingen, maar dat nestelen ging behoorlijk stiekem; totdat ik wat struinrondes later twee ouders met voedseltransport zag. En bij de ene Nachtegaal heb ik de vrouw niet eens te zien gekregen, wel pa en een jong. Dat is ook de reden waarom ik best vaak ging: ik wilde niet te veel missen en was heel nieuwsgierig naar wat er allemaal gebeurt. Ik werd ook best fanatiek en

Telling overzicht 16-04-2022 06:51

Telling van: 16-04-2022 06:51 t/m 08:16
 Telgebied: 489 - AWD Boeveld-west (id 17081)
 Teller: Joost van der Sluijs
 Afgelegde afstand: 3106m
 Bron: iAvimap 1.27, session 480528

Impressie van mijn rondje op 16 april, met maar liefst 4 blauwborsten

kéék sommige soorten gewoon het Boeveld in. Zo baalde ik best wel dat de Boompieper aan de andere kant van het pad, in het Wolfsveld, het week na week vertikte om over te steken. En 30 meter oost van Boeveld vond een Gekraagde Roodstaart wél een nestgelegenheid; maar wél op mijn kavel komen foerageren, hè! Van die dingen.

Verstopperkje spelen

Overigens moet ik de vogels feliciteren met hun verstopkunsten, want exact de nesten vinden vond ik enorm lastig! Maar dat moet ook wel met al die predatoren in het gebied: Gaai, Kraai, Ekster, Buizerd (2), Sperwer, Havik (2), Wespandief, Boommarter en natuurlijk de grootste boef: Reintje. Er waren meerdere Blauwborsten, die een broedpoging deden aan de voet van duindoorns, maar ik vrees dat die gepredeerd zijn door Vos, Boommarter of Ekster.

Ik vind grijs duin prachtig, maar ik hoop wel dat als het hertenbestand binnenkort teruggebracht is tot het beoogde aantal van 600, dat struiken en ondergroei in bepaalde delen van het kavel weer wat ruimte krijgen. Ik bedoel: natuur is natuur, maar het moet rovers niet al te gemakkelijk gemaakt worden; vogels moeten wel een beetje verstopperkje kunnen spelen. En eerlijk gezegd, ik wil vaak ook niet tot op het nest gaan, want het voelt voor mij niet goed om dieren onnodig stress te bezorgen.

Wespendief

Niet alleen vogels

Naast vogels vind ik het ook heel leuk om op m'n kavel soorten van andere families te ontdekken, zoals Duindaalder, Bokkenorchis, Strandduizendguldenkruid, Hoornaarvlinder, Bruin blauwtje, Kolibrievlinder, Kandelaartje, Hermelijnlinder (dood imago), Heivlinder en levende Julikevers

Volgens mij gaat het met het Konijn ook best aardig in en rond Boeveld. Met spanning zat ik een paar keer te kijken naar de Tapuiten op trek, net west van mijn kavel. En één keer stond ik er oog in oog met een reebok! Dat was toch wel zeker 15 jaar geleden voor het laatst in de AWD. En natuurlijk was er de spectaculaire influx van 2022: de Prachtbeer. OK, dat was ruim buiten de BMP-periode, maar na meerdere vondsten in andere delen van de

AWD móest ik die natuurlijk op “mijn” kavel ook hebben. En zowaar, ik vond er daar zelfs twee.

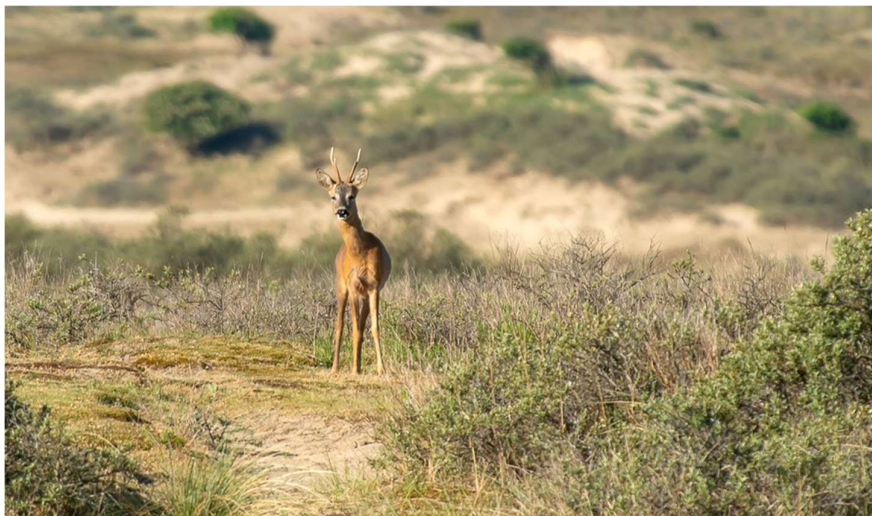
Maar goed, focus, terug naar de broedvogels. Ik sta klaar voor het volgende broedseizoen en zal de nieuwe handleiding van Sovon er begin maart bij gaan pakken. Ik heb overigens even zitten grasduinen in de overzichten van voorgaande jaren, en dan met name de periode vóór de damherten-explosie, begin deze eeuw.

Zomertortel, Goudvink, Sprinkhaanzanger... Aansprekende soorten, waarvan ik hoop dat ze weer terugkomen; ik houd jullie op de hoogte. 😊

Ik wens iedereen veel WOW-momenten.

Joost van der Sluijs

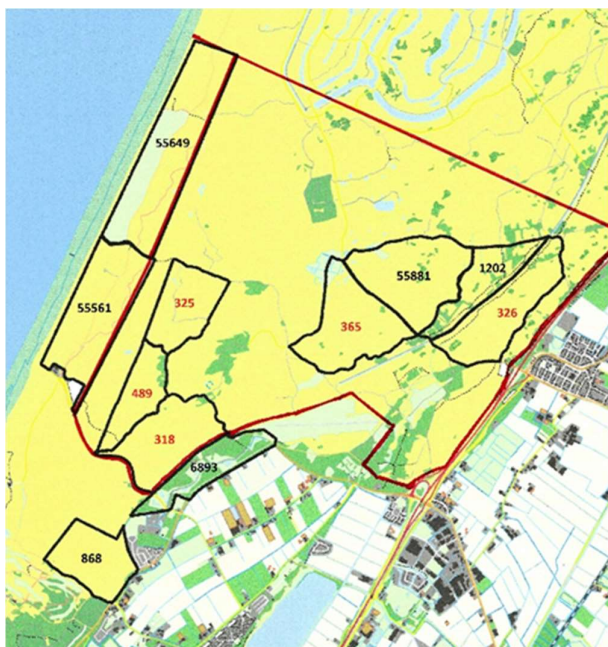
www.joostvandersluijs.nl

Broedvogels in AWD-zuid sterk achteruitgegaan

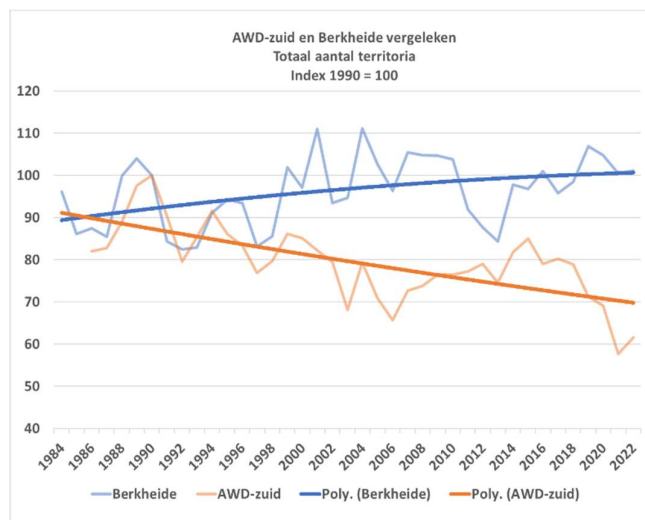
Leo Schaap

Wie de verslagen van de broedvogelinventarisaties leest zal het opvallen dat er uit de zuidelijke Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD-zuid) nauwelijks positieve trends te melden zijn. Sinds 1986 worden daar vijf kavels met een oppervlakte van 212 ha jaarlijks volgens BMP normen geïnventariseerd. Dit zijn Gijs Kokkieshoek, Boeveld-west, Wolfsveld-west, de Westhoek en het Hoegatterduin. Er is dus veel materiaal beschikbaar om de broedvogelgegevens te vergelijken met andere gebieden. Goede mogelijkheden daartoe bieden de openbare gegevens van de Vogelwerkgroep Berkheide (www.vwgberkheide.nl) voor Berkheide en Coepelduynen, en de recente inventarisatie van de Boswachterij Noordwijk (Zuyderduyn et al.2022). Figuur 1 geeft de ligging van deze kavels.

Figuur 1:
Plattegrond met grenzen van AWD zuid (rood) en de 5 referentie plots: 318=Gijs Kokkieshoek, 326=Hoegatterduin, 325=Wolfsveld-west, 365=de Westhoek, 489=Boeveld-west. Andere BMP plots: 868=De Blink, 1202=Schrama, 55649=Luchterduinen-noord, 55561=Luchterduinen-zuid, 55881=Vinkenbaandriften.

Figuur 2 laat de geïndexeerde vergelijking zien tussen alle getelde territoria van Berkheide en AWD-zuid. Berkheide wordt jaarlijks bijna vlak dekkend geïnventariseerd (900 van de 1000 ha) terwijl dat voor de zuidelijke AWD minder is (212 van de 1000 ha). Hoewel er inmiddels meer plots worden geïnventariseerd, zijn hun tijdreksen te kort om in de vergelijking te betrekken maar ze bieden wel vergelijkingsmateriaal voor recentere jaren. Er zijn nogal wat verschillen tussen de twee gebieden. Berkheide kent

Figuur 2: Aantal territoria van AWD-zuid en Berkheide geïndexeerd en vergeleken tussen 1984 en 2022

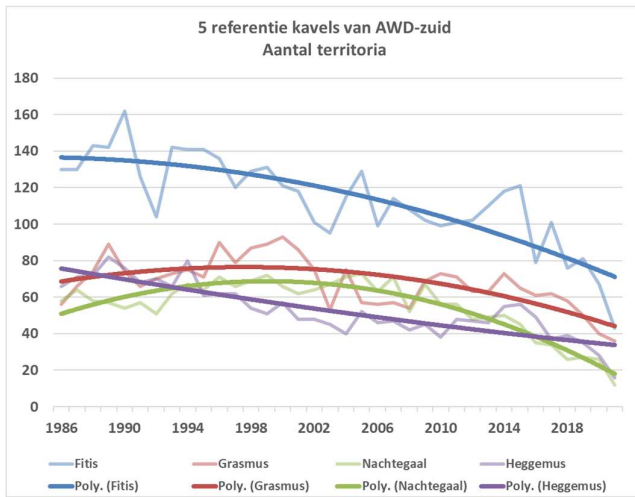
infiltratieplassen, heeft meer vochtige duinvalleien en heeft een zeereep die in de tellingen wordt meegenomen. Daardoor komen er in Berkheide meer soorten voor dan in het relatief droge en kale AWD-zuid. Hoewel er in Berkheide voor beheer ook begrazing wordt toegepast, lopen er geen Damherten rond!

De grafiek leert ons dat de broedvogelstand in Berkheide zich positief ontwikkelt, plus 10% als de trendlijn wordt gevolgd. AWD-zuid ontwikkelt zich echter sterk negatief, min 20% over een periode van 36 jaar. We zien aan de grafiek dat vanaf 2015, na een aanvankelijke toename, een extreme afname zichtbaar is. Dit is het jaar waarin het aantal Damherten op zijn hoogtepunt is gekomen. Ondanks dat ze sinds 2016 worden bejaagd blijft de graasdruk in de BMP kavels onverminderd hoog. Pas in 2022 kon in de BMP kavels een aanzienlijke reductie worden vastgesteld (Schaap 2022).

Opvallend is verder dat de pieken en dalen van beide grafieken goed met elkaar overeenkomen. Dit geeft vertrouwen in de kwaliteit van de inventarisaties. Tegenvallende en goede jaren worden in beide gebieden geregistreerd. De oorzaken zullen vooral extern zijn, het slechte weer in het voorjaar, een strenge winter of problemen in de overwinteringsgebieden, ze laten zich in beide gebieden in min of meerdere mate gelden. De afname van het aantal broedvogels wordt vooral gedeeld door de veel voorkomende vogels van het struweel. Met name Fitis, Grasmus, Nachtegaal en Heggenmus. Figuur 3 laat daarvan de grafieken zien. Daarnaast is een aantal vogels in de onderzochte periode inmiddels verdwenen of geminimaliseerd.

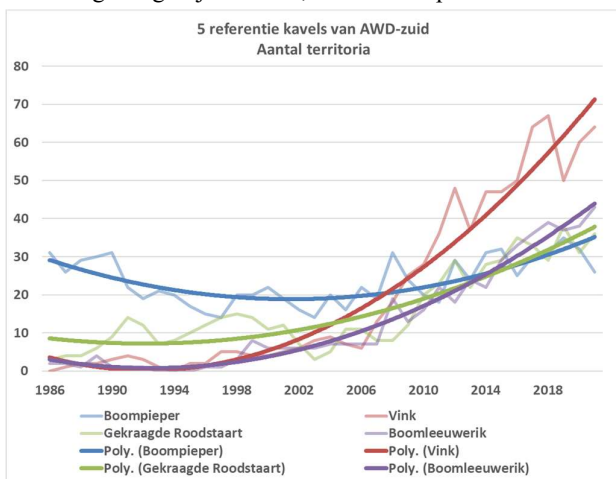

Figuur 3: Verloop van het aantal territoria van Fitis, Grasmus, Nachtegaal en Heggemus tussen 1986 en 2021

Hieronder vallen bijvoorbeeld Tapuit, Zomertortel, Fazant, Sprinkhaanzanger en Graspieper. Maar ook Winterkoning, Tjiftjaf en Roodborst doen het ronduit slecht. De afnames zijn tegen landelijke trends in of veel sterker dan de landelijke trends en trends in nabijgelegen gebieden zoals Berkheide, Coepelduynen en Boswachterij Noordwijk. Vooral de afname van de Fitis hakt erin. Ooit was de Fitis verreweg de talrijkste broedvogel in AWD-zuid en deze is nu ingehaald, wie had dat ooit kunnen denken, door de Vink die in 1986 nog niet eens in de lijst van broedvogels voorkwam. Ondanks de sterke afname van het aantal broedvogels zijn er ook winnaars te melden. Vink, Gekraagde Roodstaart en Boomleeuwerik zijn in AWD-zuid sterk vertegenwoordigd, veel sterker dan in Berkheide, Boswachterij Noordwijk of Coepelduynen. Figuur 4 laat de groei van deze winnaars in grafiekvorm zien. De Boompieper lijkt zich te herstellen en laat een geringe groei zien maar vergeleken met de andere gebieden doet hij het zeer goed. Vreemd genoeg blijven Kneu, Roodborsttapuit en

Figuur 4: Verloop van het aantal territoria van Vink, Gekraagde Roodstaart, Boompieper en Boomleeuwerik tussen 1986 en 2021.

Braamsluiper min of meer stabiel ondanks dat ook zij afhankelijk zijn van het struweel. Als de broedvogeldichtheid (alle broedvogels in 2021) wordt vergeleken dan komt de AWD-zuid er slecht uit. De dichtheid van de 5 kavels is 222 territoria/100ha, van de Boswachterij Noordwijk is dat 352/100ha, Coepelduynen 228/100ha en van

Berkheide 468/100ha. Hoewel de gebieden zich niet een op een laten vergelijken zijn de verschillen erg groot behalve voor de Coepelduynen. Ook als AWD-zuid wordt vergroot met kavels die in 2021 zijn geïnventariseerd (Luchter Zeeduinen, Vinkenbaandriften en Schrama) tot 448 ha dan blijft een groot verschil bestaan met de Boswachterij Noordwijk en Berkheide. De Coepelduynen kent nauwelijks opgaande begroeiing, Gekraagde Roodstaart en Boompieper bijvoorbeeld, komen er in 2021 niet voor. Als de vogels van laag struweel vergeleken worden, dan steekt de Coepelduynen met kop en schouders uit boven de 5 kavels van AWD-zuid.

De sterke achteruitgang van de broedvogels van AWD-zuid wordt ongetwijfeld sterk beïnvloed door de graasdruk van de Damherten die jarenlang erg hoog is geweest. Veel struweel, zowel hoog als laag, is weggevreten, veel struiken zoals Duindoorn, Vlier en Kardinaalsmuts zijn tegen de grond gewerkt en hebben het loodje gelegd. De achteruitgang van het struweel is versterkt door het succesvol bestrijden van de Amerikaanse Vogelkers dat rond 2010 plaatsvond. Daardoor ontstond ruimte in dicht struweel zodat de Damherten er gemakkelijk bij konden (Schaap 2015). Toch roept de vergelijking met het duingebied Berkheide ook andere vragen op. Figuur 2 laat zien dat de achteruitgang al eind jaren tachtig en jaren negentig begon toen het aantal Damherten, zeker in de zuidelijke AWD, nog minimaal was.

Het is goed mogelijk dat andere factoren zoals de toename van natuurlijke verstuing in de zuidelijke AWD een rol speelt (Schaap & van Til 2019 en Arens et al. 2017). Ook de factor recreatie mag niet onderschat worden. Van de Coepelduynen, Boswachterij Noordwijk en Berkheide zijn grote delen afgesloten voor het publiek en andere delen zijn alleen toegankelijk op wegen en paden. Weliswaar is de AWD verboden voor honden en fietsers, maar struinen in het gebied, ook in de broedtijd, is toegestaan terwijl de recreatiedruk ook in de AWD sterk is toegenomen.

De verontrustende cijfers over de broedvogelstand in de AWD-zuid vragen om nader onderzoek en extra aandacht en maatregelen voor het herstel van deze duinen.

Literatuur:

- Arens, S.M., M. van Til & M. Nijssen 2017. Beheeradvies activering eolische dynamiek duinen Noordwijk. VBNE, Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren, Driebergen.
- Vogelwerkgroep Berkheide. Broedvogelgegevens Berkheide en Coepelduynen. www.vwgberkheide.nl
- Schaap L. en Hageman G. 2015. Hoegatterduin, de invloed van Amerikaanse Vogelkersbestrijding nader bekeken. De Strandloper 47 (1): 22-25. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk, Noordwijk.
- Schaap L. & M. van Til 2019. Broedvogelontwikkeling in het Langevelderduin en De Blink. Inclusief de BMP-resultaten van 2018. De Strandloper 51 (1): 22-28. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.
- Schaap L. 2022. Damherten geteld, een positief vervolg. De Strandloper 54 (3); 12-13. Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.
- Zuyderduyn C., L.H.J. Schaap en G.J.A. de Croock 2022. Broedvogels van de Boswachterij Noordwijk 2021. Rapport van 26 januari 2022, Staatsbosbeheer Noordwijk en de Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk.

Waarnemingen oktober november december 2022

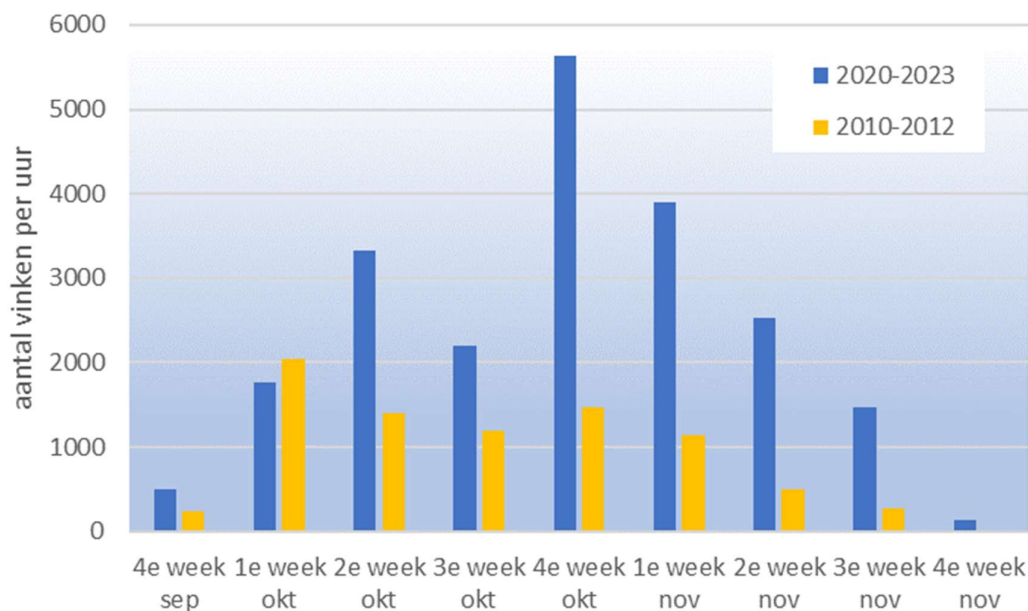
Peter Spiereburg

Waarnemingen zijn overgenomen van www.waarneming.nl. Hier is een volledig overzicht te vinden van de vogels en andere soorten die deze maanden in ons waarnemingsgebied zijn waargenomen.

Vinkentrek steeds later

We beginnen er langzamerhand aan te wennen dat er om de haverklap warmterecords worden gebroken. De klimaatverandering is letterlijk voelbaar. Ook het afgelopen jaar voegde zich weer bij de recordjaren sinds het begin van de metingen. In het veranderend klimaat passen vogels hun trekpatronen aan. Dit jaar merkten we dat bijvoorbeeld met zomergasten die lang bleven hangen. In de eerste week van oktober waren er nog waarnemingen van Grauwe Vliegenvanger, Bonte Vliegenvanger, Paapje en Gekraagde Roodstaart; insecteneters die overwinteren in de warmte ten zuiden van de Sahara. Maar dit betreft natuurlijk maar enkele individuen, de laatste achterblijvers. Maar ook bij de hoofdmacht zie je de veranderingen. Die zijn soms anders dan je verwacht. In de jaarlijkse Vogelbalans van Sovon is mooi te zien hoe de zachtere winters er toe leiden dat we sommige soorten minder zien, andere juist meer. Zo zien we tegenwoordig bijvoorbeeld minder Nonnetjes en Brilduikers. Het zwaartepunt van hun winterverspreiding ligt ten noorden van ons land en ze zakken steeds minder vaak af naar onze regionen. Soorten die ten zuiden van ons overwinteren, zoals de Slobeend, zien we juist meer.

Ook op de trektelpost de Puinhoop is te zien dat het trekgedrag verandert. Op de trektelposten langs de kust trekken er elk najaar massaal Vinken langs. Dat is altijd weer een spectaculair gezicht en je vraagt je af waar die allemaal vandaan komen. De Vinken die langstrekken hebben ergens overnacht op een slaapplek in bijvoorbeeld een bos. Als die opvliegen, dan blijken het er ineens honderden tot duizenden te zijn. In een bijna continue vlucht trekken die langs. De laatste jaren valt op dat de Vinken steeds later komen. In de figuur is dat ook te zien als we tien jaar geleden (2010-2012) vergelijken met nu (2020-2022). Tien jaar geleden lag de piek van de vinkentrek nog in de eerste week van oktober en liep dan geleidelijk af in de loop van de maand. De piek is nu met 2-3 weken verschoven naar de laatste week van de maand. De doortrek lijkt ook meer gepiekt: veel vogels passeren in een paar goede dagen in plaats van verspreid over de maand. Ook valt op dat de aantallen hoger zijn. In Nederland laat de Vink volgens de Vogelbalans een lichte toename zien, zowel als broedvogel als in de winter. Maar de toename op de trektelposten is veel groter. Nemen de populaties in Scandinavië toe? Of is het een verandering in trekgedrag? Het kan bijvoorbeeld zijn dat de vogels naar een andere bestemming vliegen, waardoor er meer bij ons passeren. Of misschien zijn ze zichtbaarder omdat ze massaal de gunstige dagen benutten. Er zit hen geen kou op de hielen, dus wellicht kunnen ze daardoor meer tijd nemen voor hun trektocht en wachten totdat de omstandigheden het beste zijn. Het is duidelijk dat de klimaatverandering ook de wereld van de vogels verandert. Maar over wat er precies aan de hand is, valt nog veel te ontdekken en te ontrafelen. In de tussentijd tellen de trektellers door!

Aantal overtrekkende Vinken per uur op trektelpost de Puinhoop, Katwijk in 2010-2012 en 2020-2023.

Vale Gierzwaluwen op de zuidenwind

Warmte in Spanje en Frankrijk en een zuidelijke wind die wekenlang aanhield zorgden voor een warme herfst. Op de zuidenwind kwamen uit Zuid-Europa ook Vale Gierzwaluwen mee. We beleefden dit jaar in Nederland een ongekende influx. Pas in 2006 is de soort voor het eerst in Nederland vastgesteld. Sinds 2018 lijkt het een jaarlijkse verschijning te zijn geworden en bereiken meerdere vogels ons land in de late herfst. In 2018 was ook de eerste waarneming van deze soort in ons waarnemingsgebied, gevolgd door nog eens vier in 2020. Bijzonder is dat deze zuidelijke soort pas verschijnt als onze eigen Gierzwaluwen weg zijn. Eind oktober is het moment dat ze ons land bereiken, op een zuidelijke stroming. In 2022 ging het daarbij om tientallen. Dat was vooral in de kuststrook. Regelmatig ging het daarbij om meerdere vogels die tegelijk aanwezig waren. Op Texel vlogen er op enig moment zelfs 7 Vale Gierzwaluwen tegelijkertijd in de omgeving van de vuurtoren op de noordpunt. In ons waarnemingsgebied vlogen er op 28 oktober drie over de Puinhoop. Dat was ook de enige dag dit najaar in ons waarnemingsgebied. Dat is eigenlijk ook wat je van een gierzwaluw, de Vale net zo goed als onze eigen, mag verwachten: zo zijn ze er ineens vanuit het niets en zo zijn ze weer vertrokken.

Prachtbeer -30 oktober 2022 Amsterdamse Waterleidingduinen - Gijs Kokkieshoek © Joost van der Sluijs

Een prachtige trekvlinder

De zuidenwind bracht niet alleen vogels in beweging. Ook een zeldzame trekvlinder bereikte massaal ons land: de Prachtbeer. Dit is een tropische nachtvlinder die tot aan de noordkant van de Middellandse Zee voorkomt. In gunstige jaren lopen de dichtheden in Noord-Afrika hoog op. De soort trekt dan via Gibraltar naar het noorden en bereikt in wisselende aantallen Midden-Europa. In Nederland gaat het dan maar om een enkele. Tot nu toe was 2006 het topjaar met 6 exemplaren. In 2022 bracht de zuidenwind er honderden. In ons waarnemingsgebied werd de eerste opgemerkt op een keukenraam in Boerenburg op 22 oktober. Vanaf 25 oktober tot 30 oktober waren er meerdere meldingen per dag, op tot wel meer dan tien verschillende locaties. Vooral de AWD en de Coepelduynen leverden veel waarnemingen op. De Prachtbeer zit overdag met opgevouwen vleugels te rusten op een plant. Vooral de stelen van Bezemkruiskruid bleken favoriet in de duinen. Pas als hij hieruit opvloog viel hij op als een wegfladderend wit vlindertje. Eenmaal weer geland in het kruiskruid was het fraaie vlekkenpatroon mooi te zien. De laatste waarneming was op 31 oktober in de Noordduinen aan de noordrand van Noordwijk (HO). Daarna volgde een periode met harde wind en verdween dit fraaie trekvlindertje weer uit ons land.

De schade opmaken van de vogelgriep

Eerder dit jaar was er een verwoestende uitbraak van vogelgriep in vogelkolonies rond de Noordzee, De effecten waren ook dit kwartaal boven zee voor de zeetrekthut goed te zien. Er vloog de hele herfst maar één Grote Jager langs (15 september), terwijl deze in eerdere jaren regelmatig te zien was. Het aantal Jan-van-Genten bleef op hetzelfde lage niveau als vorig kwartaal, ongeveer een derde van normaal. De laatste week van december was de uitzondering. Bij harde wind passeerden er tientallen, met zelfs 220 op 28 december. Maar één keer eerder in december kwamen er meer langs. Zelfs in een jaar waarin het uitgesproken slecht gaat met een soort kun je dus een topdag meemaken. Zeetrek blijft onvoorspelbaar. Tegelijkertijd is de hoeveelheid gegevens die verzameld wordt op de zeetrekposten in Nederland enorm. Inmiddels is gebleken dat deze een goede basis vormt voor het monitoren van het voorkomen van verschillende soorten zeevogels. Zeetrekter Hans Schekkerman is met die gegevens dieper in de vraag gedoken of het effect van de vogelgriep te zien is in het aantal voor onze kust waargenomen zeevogels. Hij keek daarbij hoe de aantallen op de Nederlandse zeetrekposten van afgelopen herfst zich verhiielden tot die van de afgelopen 5 jaar, voordat de vogelgriep rondraasde. Omdat de variatie tussen jaren sowieso groot kan zijn (zie het grote aantal Jan-van-Genten eind december) keek hij ook of de afwijking groter is dan je zou mogen verwachten. Voor Grote Sterns en Jan-van-Genten worden de eerste indrukken van schrikbarende afnames bevestigd. Op de zeetrekposten werden 58% minder Grote Sterns en 55% minder Jan-van-Genten gezien. Een afwijking die je maar eens in de ca. 15 jaar of langer zou kunnen verwachten. Voor Jan-van-Genten was er de hoop dat de onvolwassen vogels (2 tot 4-jarigen) de dans ontsprongen zouden zijn. De besmetting vond waarschijnlijk vooral plaats in

de broedkolonies onder volwassen vogels en nestjongen. Maar helaas blijkt de afname in alle leeftijdscategorieën zichtbaar. Bij de kolonies zijn vaak 'clubs' waar onvolwassen vogels zich verzamelen. Ook hier lijkt het virus rond gegaan te zijn. Bij de Grote Jager en de Drieteenmeeuw waren de afnames nog groter dan bij de genten en de sterns. Maar omdat voor deze soorten de aantallen sowieso sterk wisselen zou het afgelopen najaar nog in de normale variatie kunnen vallen. Verrassend was dat ook de Grote Mantelmeeuw lage aantallen had, buiten de normale variatie. Net als de Grote Jager eet een Grote Mantelmeeuw vaak van kadavers of vangt (verzwakte) vogels. Ook dit is een route van besmetting. De echte balans valt pas volgend broedseizoen op te maken als de zeevogels terugkeren naar de broedkolonies. Laten we hopen dat die dan geen lege aanblik bieden. Hoe dan ook zijn de klappen die de zeevogels op hebben gelopen enorm. Het herstel kan wel eens tientallen jaren gaan duren.

Maandoverzicht

oktober

De maand behoorde tot de top 10 van warme oktobermaanden. Ook viel er weinig regen. In het eerste deel van de maand werd met een zuidwestelijke stroming warme lucht aangevoerd. Af en toe draaide de wind naar noordwest en trok aan tot windkracht 5 of 6, zoals op 1 en 8 oktober. Vanaf de 18^e overheerste wind uit het zuidoosten tot zuiden, wat de temperaturen verder deed oplopen.

Baltische Mantelmeeuw - : 20 oktober 2022 Katwijk aan Zee - strand
© Annelies Marijn

het strand van de Coepelduynen zat op 20 oktober een **Baltische Mantelmeeuw**, de herkomst herkenbaar aan de kleuring (AM).

Begin oktober was er een kleine influx van **Grote Kruisbekken**. Dit leverde voor ons waarnemingsgebied een overvliegende vogel op 2 oktober over Noordwijk aan Zee (RE JF) en op 7 oktober 3 over de Puinhoop (GT RR). Van 2 tot 26 oktober werden er op verschillende plekken **Bladkoningen** gezien. De piek was in de eerste week van de maand met op 2 oktober vijf verschillende vogels (CZ ea). Op 8 oktober zat er een late **Gekraagde Roodstaart** in een tuin in Noordwijk-Binnen (WBo). Op 12 oktober was er een **Hop** aan het voedselzoeken in het Boeveld in de AWD (BK). Over de Coepelduynen vloog op 30 oktober een luid roepende **Pestvogel** (HL BS). Op 27 oktober was er een **Siberische Tjiftjaf** aanwezig in de Noordduinen bij de Duindamse Slag (MW). Van 4 tot 21 oktober verbleven er tot 3 **Grote Piepers** bij een enclosure in de Westhoek in de AWD (EM ea). Verspreid over

Grote Pieper -10 oktober 2022 Katwijk aan Zee - De Puinhoop
© René van Rossum

Langs de zeetrekhut en langs de Noordduinen vlogen op 1 oktober 3 **Vaal Stormvogeltjes** (HV HL NM CZ), een **Grauwe Pijlstormvogel** en 2 **Middelste Jagers** (HV CZ DT). Langs de Duindamse Slag vlogen 3 **Grauwe Pijlstormvogels**, een **Noordse Pijlstormvogel** en een **Parelduiker** (EM). Ook op 6 oktober passeerde er een **Noordse Pijlstormvogel** langs de Langevelderslag (JVe). Op 10 oktober vloog er een **Parelduiker** langs de zeetrekhut (JD). Op 20 oktober passeerde een volwassen **Zeearend** (JD HV). Op 21 en 22 oktober zat er een groepje van 6 **Alken** in zee voor de zeetrekhut en vlogen er 10-12 **Grote Zeeëenden** langs (JD HO).

Van 16 tot 22 oktober verbleven er 5 tot 7 **Kemphanen** op onder water gezet bollenland in Polder Hoogeweg (JD ea). Op 21 oktober zat er een groep van 18 **Patrijzen** in het Langeveld (RG). Op 3 en 5 oktober was er een **Casarca** aanwezig in de Hogeveense Polder (MM). Van 15 t/m 23 oktober verbleef er één in het Uitwateringskanaal van Katwijk (JHt ea). Op

de maand trokken er 12 over de duinen (MW ea). Ook trokken er in totaal 5 **Siberische Boompiepers** over (MW ea), met opgenomen geluid als bewijs. Op 14 oktober was een **Roodkeelpieper** kort aanwezig bij de Guytendel in de Coepelduynen (GT). Ook op 23 oktober trok er één over. Deze werd ontdekt in de achtergrond van de geluidsopname die tegelijkertijd van een overtrekkende **Dwerggors** werd gemaakt (CZ). In de Coepelduynen verbleven de hele maand 1-3 **Velduil**en (JVr WBo ea). In de Noordduinen zat er één op 20 en 22 oktober (LS CZ). Op 23 oktober verbleef er een **Klapekster** in de Coepelduynen bij de Puinhoop (RR ea).

Op 7 oktober trok er een onvolwassen **Steppiekiekendief** naar zuid over de Coepelduynen (GT). Een **Roodpootvalk** vloog over de AWD op 9 oktober (BD). Op 23 oktober vloog er een **Ruigpootbuizerd** over de golfclub in de Noordduinen (FK). Van 12 tot 15 oktober zwierf een **Kleine Zilverreiger** door de Hogeveen en Zilkerpolder (MM ea). Op 23 oktober viel er één in bij de Binnenwatering (GB). Tot 10 oktober trokken er groepen **Lepelaars** door met ca. 200 over Polder Hoogeweg op 8 oktober (WK). Over de Puinhoop vloog op 1 oktober een **Visarend** en op 4 oktober nog een late **Purperreiger** (RR ea). Op 31 oktober vloog er een late **Visarend** over de Noordduinen en de AWD (JS ea). Op 3 oktober vloog een **Grote Jager** over zee langs de Puinhoop (RR ea). Op 7 oktober trokken daar 76 **Grote Gele Kwikstaarten** over (JHt ea). Op 9 oktober passeerde er een **Dwerggors** (RR). Lijsters kwamen op 19 oktober massaal binnen, met 110.000 **Koperwieken** en 12.000 **Kramsvogels** (RR ea). Ook vlogen er 10 **Baardmannen** en 5600 **Houtduiven** over. Op 20 oktober passeerden 7 **Blauwe Kiekendieven** en een late **Boomvalk** de Puinhoop (RR ea). De piekdag voor de **Vink** was op 26 oktober met ruim 69.000 vogels (RR ea). Daartussen zaten 388 **Rietgorzen** en een **Buidelmees** (MD ea). Ook op 29 oktober vloog er één langs (RR ea). Van 27-31 oktober trokken er vrijwel dagelijks nog 1-2 **Bruine Kiekendieven** langs (RR ea). Op 28 oktober vlogen er 3 **Vale Gierzwaluwen** over (JHt ea) en een late **Gele Kwikstaart** (PS). De hele maand passeerde aan het begin van de ochtend regelmatig een **Raaf** (RR ea). Mogelijk pendelde deze vogel tussen de omgeving van de Horsten en de zuidelijke AWD, waar er alleen één rond het midden van de dag werd gezien.

november

Ook november was uitgesproken zacht, met flink wat regen. De maand startte met een aantal dagen met stevige zuidwestenwind, soms aantrekkend tot windkracht 6. Vanaf de 10° draaide de wind onder invloed van een hogedrukgebied boven Midden-Europa naar zuidoost en was er een aantal dagen met rustig, droog herfstweer. Op 19 en 20 november bracht de oostenwind kou en ging de temperatuur richting het vriespunt. Daarna volgde weer een periode met harde zuiden tot zuidwesten wind, met als afsluiter twee rustiger, koudere dagen.

Op 2 en 3 november was er een late vrouw **Zomertaling** aanwezig op de vijver van Nieuw-Leeuwenhorst (JD ea), de laatste najaarswaarneming ooit voor ons waarnemingsgebied. Op 20 en 21 november verbleef er een **Pestvogel** in de wijk Vinkeveld (RGe ea). Op 20 november was er een **Ruigpootbuizerd** aan het jagen in de AWD (JS ea). Op 28 november joeg er een **Steppiekiekendief** in het Langeveld (RG). Op 13 november trok een late **Roodkeelpieper** over de Noordduinen (MW), de laatste najaarswaarneming ooit voor ons waarnemingsgebied. Langs de Puinhoop vlogen die dag over zee een **IJsduiker** en 2 **Casarca's** (FD ea). Op 14 november passeerden 11 **Blauwe Kiekendieven** langs de Puinhoop (PS ea) en nog eens vier (vermoedelijk andere) langs de zeetrekthut (JD HV). Over zee kwamen ook 2 late **Bruine Kiekendieven** langs (JD HV). Langs de zeetrekthut vloog op 2 november een **Rosse Franjepoot** en een **Kleine Jager** (PS). Ook op 18 november passeerde nog een **Kleine Jager** (JD HV). Op 16 november kwam er een **Kleine Burgemeester** langs (PS). Op 13 november trokken 716 **Kleine Rietganzen** langs (JD HO DT). Die dag passeerden er ook 60 **Grote Zilverreigers** over zee (JD HO DT). Vanaf de Puinhoop werden er 54 gezien (FD ea), deels dezelfde vogels, maar ook groepen die over het duin vlogen. Het totaal van passerende vogels zal die dag dus nog een stuk hoger zijn geweest. Op 17 november vlogen er 6 **Paarse Strandlopers** en 43 **Steenlopers** langs de zeetrekthut (JD DT). De laatste **Grote Sterns** kwamen langs op 14 november (JD HV) en op 24 november (PS). Op 19 november kwam door de kou een aantal soorten in beweging. Over de AWD vlogen op 19 november 9 **Kleine Zwanen** (JK). Over de Puinhoop vlogen meer dan 6100 **Kieviten** langs (LK ea). Tot laat in het

Ruigpootbuizerd – 20 november 2022 Amsterdamse Waterleidingduinen © Joost van der Sluijs

najaar passeerden nog **Boerenzwaluwen**, met de laatste op 8 november langs de zeetrekhut (JD HO) en 12 en 13 november langs de Puinhoop (LK ea).

In Polder Hoogeweg stond bij de Rijnsburgerweg een stuk bollenland onder water. Op 12 november zaten hier 389 **Goudplevieren** (JD). Op 13 november liepen er 5 **Witgatten** en een late **Groenpootruiter** (HL). Tegen het moment van droogvallen op 15 november liep het aantal **Kemphanen** op tot 48. Ook liepen er 24 **Witte Kwikstaarten** en was ook de **Groenpootruiter** nog aanwezig (JD). Op 11 november verbleef er een **Europese Kanarie** in een groep Vinken in de Bronsgeest (CZ). Op 13 november trok er één over Kachelduin (EM). Die dag trok daar ook een **Sneeuwgorz** en een **Strandleeuwerik** over (EM). Op 18 november was een **Dwerggorz** kort aanwezig op de Puinhoop (JHt ea). Op 24 november verschenen er 2 **Ringmussen** op de webcam in een Torenvalkneestkast in de Noordzijdepolder (GH).

De laatste vlinders van het seizoen vlogen op 12 november: een **Klein Koolwitje** en een **Atalanta** in Noordwijk-Binnen (WBo). Ook libellen bleven met het zachte weer lang actief met de laatste **Bruinrode Heidelibel** op 12 november (JW).

december

In de eerste helft van de maand was het met een overwegend oostenwind rustig en koud weer. Van 12 tot 19 december was er een vorstperiode. Daarna kwamen we in een zuidelijke stroming en werd het zacht weer met veel regen. Het jaar eindigde met harde zuidwestenwind en recordhoge temperaturen.

Koereiger 24 december 2022 - Noordwijk - De Klei © Peter van Duijn

Op 1 december vloog er een **Raaf** over de Coepelduynen (PS). Op 17 december liep er een **Casarca** in Polder Hoogeweg (JD). Op 17 en 18 december was er een tweedejaars **Kleine Burgemeester** aanwezig bij de Binnenwatering Katwijk (PS AM). Van 23 tot 26 december verbleef er een **Koereiger** in De Klei (BB ea). Bij het Oosterduinse Meer was op 18 december dit jaar weer een overwinterende **Cetti's Zanger** aanwezig (CZ).

Ook langs de Leidsevaart ter hoogte van Oud Leeuwenhorst zat er één op 5 december (MW). In Rijnsoever kwam op 14 en 16 december een overwinterende **Zwartkop** op de voertafel (AMe). Op ca. 5 plekken in de AWD overwinterden 1 of 2

Roodborsttapuiten, met daarnaast overwintersaars in de Coepelduynen, langs de Achterweg en in het Langeveld (CZ ea). **Witte Kwikstaarten** waren de hele maand aanwezig, maar dit keer geen grote groep, maar meest verspreide vogels. Op 23 december zaten er 7 in de Zwetterpolder (CZ). **IJsvogels** werden gezien in Rijnsoever, 's Gravendijk, bij de Achterweg en bij het Oosterduinse Meer (AMe ea). Bij de Binnenwatering was op 1 december 's avonds een **Kerkuil** aan het jagen (JHa). Op 27 december zat er een adulte **Zwartkopmeeuw** (AM), die de hele maand al in deze omgeving rondzwierf.

In De Klei overwinterde een paar **Ooievaars** en was daar een groot deel van de maand te zien (WBo ea). Op 17 december liepen er 5 **Toendrarietganzen**, een **Kemphaan** en een **Grutto** in Polder Hoogeweg (JD).

Op 6 december zwom er een **Roodhalsfuut** in zee voor de zeetrekhut (JD HO). Op 12 december vloog een groepje van 5 **Kleine Zwanen** langs de zeetrekhut (JD). Op de laatste dag van de vorstperiode, vlak voor de inval van de dooi was er nog veel beweging onder vogels die vluchten voor het winterweer. Op 18 december passeerden 206 **Wulpen** en een **Bokje** (JD DT HO) en daarnaast **Kieviten**, **Goudplevieren** en **Watersnippen**.

Over de Langevelderslag vlogen in kleine groepjes 70 **Watersnippen** (JVe). De vorige dag waren er ook 2 **Krooneenden** langs de zeetrekhut gevlogen (HO JD). De harde westenwind van 26 december leverde een **Grauwe Pijlstormvogel**, een **Kleine Jager** en 2 **Parelduikers** op (DT HO JD). Na lange afwezigheid eerder in de herfst vlogen er in de laatste week van december eindelijk flinke aantallen **Drieteenmeeuwen** langs, met 138 op 28 december (NM HL JD). Ook passeerde er opnieuw een **Kleine Jager** en 215 **Jan-van Genten** (NM HL JD). Op 30 en 31 december passeerde een grote stroom **Roodkeelduikers**: 1409 op de 30^e en 1224 op de 31^e (NM HL JD).

Vanaf 9 december rustten dagelijks 1 tot 3 **Gewone Zeehonden** langs de Uitwatering van Katwijk (HD ea).

Gewone Zeehond – 24 december 2022
Katwijk aan Zee - Buitenwatering © Johan Westra

Waarnemers

AM	Annelies Marijn	HD	Henk van Duijn	LS	Leo Schaap
AMe	Arnold Meijer	HL	Hugo Langezaal	MD	Menno van Duijn
BB	Bas van den Burg	HO	Hanneke Oltheten	MM	Maud Mommers
BD	Bernard Dragtsma	HV	Hein Verkade	MW	Maarten Wielstra
BK	Ben de Kruijff	JD	Jelle van Dijk	NM	Nika van den Meiracker
BS	Bas van Schooten	JF	Jaap Faber	PS	Peter Spierenburg
CZ	Casper Zuyderduyn	JHa	Joël Haasnoot	RE	Ruurd Eisenga
DT	Diny Thibaudier	JHt	Jona Haasnoot	RG	Reinder Genuït
EM	Ezra Mandemaker	JK	Jurren Koerts	RGe	Rolf van Gent
FD	Frank van Duivenvoorde	JS	Joost van der Sluijs	RR	René van Rossum
FK	Fam. Van der Kooij	JVe	Jack van Velzen	WBo	Wijndeldt Boelema
GB	Gijsbert van der Bent	JVr	Joas de Vreugd	WK	Willem Knoppert
GH	George Hageman	JW	Jan Wierda		
GT	Gijsbert Twigt	LK	Lisette van der Krogt		

bron: www.waarneming.nl

Vink – 26 december 2022 - Noordwijk - Willem v.d. Bergh (Stichting)
© Wijndeldt Boelema

HEERLIJK UITWAAIEN AAN DE KUST

Steun natuur en landschap bij u in de buurt

Zuid-Hollands Landschap

→ WWW.ZUIDHOLLANDSLANDSCHAP.NL

**TELEVISIE- EN RADIO SPECIAALZAAK
KOELKASTEN EN WASAUTOMATEN**

Joop Faase BV
Prins Bernhardstraat 90
2202 LR NOORDWIJK

Tel: 071 - 361 35 58

Email joopfaase@ziggo.nl

bedden
SPECIALIST.NL

**beddenspecialist
VERKADE**

V. Limburg-Stirumstraat 38 2201 JP Noordwijk 071 3612661
www.beddenspecialist.nl/verkade

LinoLux

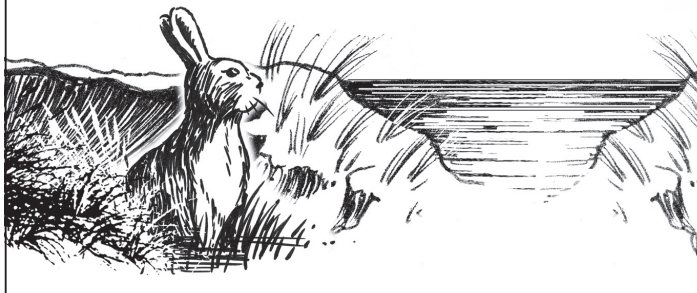
Steun natuur en landschap:

Zuid-Hollands Landschap

→ WWW.ZUIDHOLLANDSLANDSCHAP.NL

BESCHERM DE DUINEN

WWW.DUINBEHOUD.NL

**Jouw foto's professioneel afgedrukt
op elk materiaal of formaat,
daar word je blij van!**

MAAR OOK VOOR UW PASFOTO, INLIJSTEN, FOTO- EN FILMCAMERA, VERREKIJKER,
FOTOGRAAF, FOTOSTUDIO DUS EIGENLIJK VOOR ALLES WAT MET FOTOGRAFIE
TE MAKEN HEEFT BENT U BIJ ONS AAN HET JUISTE ADRES!

FOTO
VANKAMPEN
SINCE 1914

